

**АЛФОНС ДОДЕ
ТАРТАРЕН В АЛПИТЕ
НОВИ ПОДВИЗИ НА
ТАРАСКОНСКИЯ ГЕРОЙ**

Част 2 от „Тартарен Тарасконски“

Превод от френски: Пенка Пройкова, 1980

chitanka.info

I

**ПОЯВА НА НЕПОЗНАТ В „РИГИ-КУЛМ“.
КОЙ Е ТОЙ?! КАКВО СЕ КАЗА ОКОЛО
ЕДНА МАСА, ПОДРЕДЕНА ЗА
ШЕСТСТОТИН ДУШИ. ОРИЗ И СИНИ
СЛИВИ. ИМПРОВИЗИРАН БАЛ.
НЕПОЗНАТИЯТ ВПИСВА ИМЕТО СИ В
АДРЕСНИЯ РЕГИСТЪР НА ХОТЕЛА. П. К. А.**

На 10 август 1880 година в приказния час на слънчевия залез в Алпите, хвален и прехвален от пътеводителите на Жоан и Бедекер, непрогледна жълта мъгла (още по-неприятна поради виелицата — сняг се сипеше на едри спираловидни парцали) обвиваше върха Риги (Regina montium^[1]) и огромния хотел, наистина необичайно кацнал сред тези пустинни висоти, хотел „Риги-Кулм“, остъклен като обсерватория и як като крепост, където за едно денонощие се стичат множество туристи, почитатели на слънцето.

Докато чакаха втория звънец за обяд, обитателите на този огромен и разкошен кервансарай скучаеха в стаите си или се въргаляха по диваните в читалните, под влажната топлина на запалените калорифери, и гледаха по липса на обещаните дивни зрелища как във въздуха кръжат бели пеперуди и как на площадката пред хотела светват големите фенери, чиито двойни стъклени стени поскърцваха на вятъра.

Да се изкачиш толкова високо, да дойдеш от четирите краища на света, за да видиш това... Ех, Бедекер!...

Внезапно нещо изплува от мъглата и се насочи към хотела, задрънчаха сякаш куп железарии, странни шумове, предизвикани от необикновени приспособления.

Отегчените туристи, прилепили нос до стъклата, и английските мис, забавно подстригани по момчешки, на разстояние двадесет крачки,

през снега, сметнаха, че се е появила заблудена крава или някой калайджия със сечивата си.

Но на десет крачки фигурата промени вида си — показа се арбалет, праметнат през рамо, и средновековен шлем със спуснато забрало, явление много по-невероятно на тези височини, отколкото една крава или някой калайджия.

На площадката обаче стана ясно, че притежателят на арбалета е чисто и просто пълен, набит, тантурест човек, който се спря, за да си поеме дъх, изтърси снега от наколенниците си, жълти като каскета му, от плетената качулка, изпод която се подаваха само някой и друг кичур посивяла брада и огромни зелени очила, изпъкнали като стереоскоп. Ледосекачът, алпенщокът, раницата на гърба, навитото въже през рамо, железните „котки“ и куките на пояса, пристягащ английско яке с широки коланчета с копчета, допълваха снаряжението на този съвършен алпинист.

По усамотените върхове Монблан или Финстераархорн това облекло би изглеждало естествено, но в „Риги-Кулм“, на две крачки от железницата!...

Вярно е, че алпинистът идваше от противоположната страна на гарата, а състоянието на наколенниците му свидетелствуваше за дълъг път в сняг и кал.

За миг той погледна хотела и неговите пристройки удивен, че намира на две хиляди метра над морското равнище такова внушително здание с остъклени веранди, с колони, с огромни прозорци и широка площадка с фенери от двете страни, от които планинският връх приличаше на площада пред Операта в зимен здрач.

Но удивлението на новодошлия беше нищо в сравнение със смайването на обитателите на хотела и когато той влезе в огромното фойе, от всички зали нахлуха любопитни: господата с щеки за билиард, други с разгърнати вестници, дами с книга или ръкоделие в ръка, а в дъното, през веригите на асансьора, през перилата на стълбата също занадничаха хора.

Алпинистът каза високо, много силно, с дълбок бас, с южняшка дълбочина, кънтящ като цимбал:

— Дяволска работа! Ама се е отворило едно временце!...

И тук той замлъкна и свали каскета и очилата си.

Задушаваше се.

Ослепителните светлини, горещината на газта и калориферите, пълна противоположност на студения мрак навън, както и цялата тази пищна обстановка, високите тавани, портиерите, нагиздени с адмиралски фуражки с надпис: „Regina montium“, белите връзки на метрдотелите и долитащите при най-леко докосване на звънеца цял батальон швейцарки в народни носии, всичко това го зашемети за секунда, но само за секунда.

Той почувствува, че го гледат, и начаса си възвърна самообладанието, като артист пред пълните ложи.

— Какво обича господинът?...

Питаше го, тоест процеди през зъби управителят, твърде изискан управител с раирано сако, с копринени бакенбарди, с физиономия на дамски шивач.

Без ни най-малко да се смуцава, алпинистът поиска стая, „една удобна стаичка“, при това я поиска така свойски от величествения управител, сякаш той му беше стар училищен другар.

И едва не избухна, когато прислужницата, бернчанка, пристегнатата в обточено със сърма елече и с бухнати тюлени ръкави, притича със свещ в ръка и запитва дали господинът желае да се изкачи с асансьора. Не би се възмутил повече, ако му бяха направили предложение да извърши престъпление.

— С асансьор... аз!... Аз!...

Възклицание и жест, от който всичките железарии по него задрънчаха.

Внезапно смекчен обаче, той каза приветливо на швейцарката:

— Аз съм по пешото ходене, хубаво маце...

И тръгна след нея, а широките му рамене заприщиха стълбището, и той разбутваше всички по пътя си, докато из целия хотел се чудеха и

маеха: „Това пък какво е?“, шушукано и повтаряно на най-различни езици от четирите краища на света. После вторият звънец за обяд прозвъни и всички престанаха да се занимават с необикновената личност.

Трапезарията на „Риги-Кулм“ наистина е неповторимо зрелище.

Шестстотин прибора около огромна маса във вид на подкова, с поставени в дълги редици сред зеленина купички с ориз и сини сливи, в чиято тъмна или светла повърхност се отразяваха неподвижните пламъчета на полилеите и позлатата на писания таван.

Както във всички швейцарски столови, оризът и сините сливи разделяха сътрапезниците на два враждуващи лагера и само по отвлечения или по лакомия поглед, отправен към купичките с десерта, веднага можеше да се определи кой накъде клони. Оризлюбците бяха посърнали и бледи, сливолубците — пълнокръвни и пращящи от здраве.

Тази вечер сливолубците бяха повече и при това все важни личности, европейски знаменитости, като например известния историк Астие-Рею от Френската академия, барон фон Шолц, бивш австро-унгарски дипломат, лорд Чипъндайл (?), член на Жокейклуб, с племенницата си (Хм! Хм!), прочутия професор доктор Шванталер от Бонския университет, един перуански генерал с осемте си дъщери.

Оризлюбците можеха да противопоставят срещу всички тях само такива светила като един белгийски сенатор и семейството му, госпожа Шванталер, съпругата на професора, и един италиански тенор, завръщащ се от Русия, който размахваше по покривката големите си като чинии копчета за риза.

Очевидно на тези две противоположни веяния се дължаха притеснението и изтегнатата атмосфера. Как иначе да се обясни мълчанието между тези шестстотин души, надути, намръщени, недоверчиви, сякаш изпълнени със самомнително презрение един към друг. Някой повърхностен наблюдател би могъл да го припише на глупавото англосаксонско високомерие, което сега дава тон на пътешествениците от всички страни.

Но не! Не е възможно същества, все още незагубили човешкия си облик, да се намразят така от пръв поглед, да вирят нос, да присвиват устни и да се гледат отвисоко само защото не са били запознати предварително. Явно тук се криеше нещо друго.

Аз вече ви казах — ориз и сини сливи. И така, ето ви обяснението за мрачното мълчание, натегнало в трапезарията на „Риги-Кулм“, където, ако се вземат пред вид числото и различната националност на сътрапезниците, би трябвало да бъде оживено и шумно, нещо като обяд в подножието на Вавилонската кула.

Когато алпинистът влезе малко смутен в тази трапезария с бляскави полилеи, изпълнена сякаш с обречени мълчаливци, той се изкашля шумно, без никой да му обърне внимание и понеже беше дошъл последен, седна в края на масата. Без доспехите си, той беше турист като всички други, но много по-приветлив, плешив, с изпъкнал корем, с остра и гъста брада, с величествен нос и с добродушни очи изпод гъсти свирепи вежди.

Ориз или сини сливи? Неизвестно.

Щом седна, той неспокойно се раздвижи, а после изведнъж скочи уплашен.

— Фуй!... Течение!... — каза той много високо и се отправи към един свободен стол, облегал до масата.

Една прислужница от кантона Юра, с бяла престилка и сребърна верижка, го спря:

— Господине, заето е...

Но някаква девойка, от която се виждаха само русата коса и белоснежната шия, каза с чужд акцент, без да се обръща:

— Мястото е свободно... Брат ми е болен, няма да слезе!

— Болен ли?... — запита алпинистът сърдечно, почти разтревожен, като седнаше. — Болен? Надявам се, не тежко, а?

Това „а“ беше част от всичките му фрази заедно с някои други паразитни думи, като: „у, ами, тю, бре, хайде де, виж ти, ха, аха“, които още повече подчертаваха южняшкия му изговор, а това очевидно не се хареса на русокосата девойка, защото тя му отправи само един леден поглед с бездънно дълбоките си сини очи.

Съседът му отдясно също никак не го предразполагаше; той беше италианският тенор, здравеняк с ниско чело, с мазно лъскави очи, наперено вирнати мустаци, които сучеше яростно, откакто го бяха разделили от хубавата му съседка. Но славният алпинист беше свикнал да разговаря, докато яде, и смяташе, че това е полезно за здравето му.

— Виж ти! Какви красиви копчета — заговори той сам на себе си, като погледна крадешком копчетата за риза на италианеца. — Тези

ноти, инкрустирани в ясписа, са наистина чудесни...

Металният му глас отекна в тишината, без да събуди ни най-малък отзвук.

— Господинът сигурно е певец. Е?

— Non capisco^[2] — изръмжа италианецът под мустак.

Новият сътрапезник се примири за миг и започна да яде безмълвно, но зальците засядаха в гърлото му. Най-сетне, когато седящият срещу него австро-унгарски дипломат се помъчи да достигне с треперещите си старчески ръце горчицата, той му я подаде вежливо с думите: „Заповядайте, господин барон“, както беше чул да го наричат.

За съжаление горкият господин фон Щолц, въпреки че правеше впечатление на ловък, умен и обигран в дипломатическите игри, отдавна беше загубил и думите, и мислите си и пътуваше сега из планината специално за да си ги възвърне. Той отвори безжизнените си очи, погледна непознатото лице и пак ги затвори, без дума да каже. Необходими му бяха поне десет бивши дипломати с неговите умствени способности, та да измислят заедно формулата на най-обикновена благодарност.

При този нов неуспех алпинистът направи свирепа гримаса и така грубо грабна бутилката, че сякаш щеше да прасне с нея смахнатата глава на стария дипломат. Нищо подобно! Той я беше взел чисто и просто, за да я предложи на съседката си, която не го чу, погълната от полугласния разговор, от нежното и оживено непознато чуруликане с двамата млади хора, седнали до нея. Тя се навеждаше, говореше разпалено. На светлината над мъничките ѝ прозрачни розови уши блестяха къдрици... Каква ли беше: полякиня, рускиня, норвежка?... Сигурно е някъде от Север. И спомняйки си неволно една прекрасна песничка от своя роден край, южнякът преспокойно затананика:

*О, графиньо нежна,
северна звезда,
сребърна сред скрежа,
златна в любовта.^[3]*

Всички на масата се обърнаха; помислиха, че е полудял. Той се изчерви, кротна се, заби нос в чинията, и наруши мълчанието си само

за да се откаже от купичката с десерт, която му поднесоха.

— Пак сини сливи!... За нищо на света!...

Това вече беше прекалено.

Затракаха столове. Академикът лорд Чипъндайл (?), професорът от Бон и няколко други важни личности от привържениците на сините сливи станаха и напуснаха трапезарията в знак на протест.

Почти веднага ги последваха оризолубците, щом видяха, че той отблъсна и втората купичка също така енергично, както, първата.

Нито ориз, нито сини сливи!... Какво тогава?...

Всички се оттеглиха; и наистина имаше нещо вледеняващо в това безмълвно шествие — забити в земята носове, надменно подвити уста — спрямо клетника, който остана смазан от всеобщото презрение, сам в огромната ярко осветена трапезария, тъкмо когато се канеше да си надrobi попара според обичая на своя роден край.

Приятели мои, да не презираме никого. Презрението е хватка на парвенютата, позъорите, уродливите и глупците, маска, зад която се таи нищожеството, са понякога и низостта, и която прикрива липсата на ум, собствено мнение и доброта. Всички гърбави се държат презрително; всички кривоноси, се мръщят и вирят нос при вида на правилните носове.

Простодушният алпинист знаеше това. Преминал четиридесетте, „златната среда“, когато човек намира и прибира вълшебния ключ, който отваря потайните дълбини на живота и показва еднообразния му и измамлив вървеж, той отлично знаеше цената си, важността на своята мисия и на известното име, което носеше, ето защо мнението на тези хора слабо го засягаше. Само да се назовеше, да им извикаше: „Това съм аз“, и всичките тия надменно подвити устни щяха да се разлеят в почтителни усмивки; но инкогнитото му го забавляваше.

Измъчваше се само защото не можеше да говори, да шуми, да си излива душата, да говори откровенно, да стиска ръце, да се обляга свойски на нечие рамо, да нарича хората по имената им. Ето какво го притесняваше в „Риги-Кулм“.

О, особено пък, дете не можеше да говори!

„Езикът ми ще залинее“ — мислеше си горкият човек, като се мъкнеше из хотела и се чудеше с какво да се занимава.

Той влезе в кафенето, обширно и пусто като черква в делник, нарече келнера „драги приятелю“, поръча си „кафе, но без захар, кво

пък!“. Келнерът не го запита: „Защо без захар?“, но алпинистът въпреки това побърза да обясни: „Този навик ми остана от Алжир, от времето, когато бях там на лов за хищници“.

Искаше му се да разкаже подвизите си, но келнерът вече беше изчезнал като призрак с меките си пантофи, за да полети към лорд Чипъндайл, който беше се тръшнал на един диван и викаше унило: „Шимпейнско, шимпейнско!“. Тапата гръмна като по поръчка, уж гуляйджийски, а след това се чуваше само как вятърът свисти на пристъпи в голямата камина и снегът трепка и шушне по стъклата.

Още по-мрачно беше в читалнята: всички с вестник в ръка, стотици наведени глави над дългите зелени маси под лампите. От време на време някоя прозявка, окашляне, шумолене на разгърнат вестник и витаещи над тишината над тази своего рода класна стая, прави и неподвижни, с гръб към печката, тържествени и еднакво плесенявали, двамата жреци на официалната история — Шванталер и Астие Рею, събрани по някаква странна прищявка на съдбата на върха Риги, след като цели тридесет години се плюеха и се изяждаха в разни обяснителни бележки, като се наричаха: „Шванталер, този кръгъл тъпак, *vir ineptissimus*^[4] Астие Рею“.

Можете да си представите как приеха те приветливия алпинист, който придърпа един стол, за да си побъбри и да клъвне малко знания край огъня. От двете кариатиди над него ненадейно го лъхна точно такава студено течение, от каквото най се боеше. Той стана, обходи залата не толкова за да замаже неудобството, колкото да се стопли, и отвори библиотечния шкаф. Вътре се търкаляха разбъркано няколко английски романа, дебели библии и оръфани томове на Швейцарския алпийски клуб. Той взе една книга, за да почете в леглото, но на вратата го спряха, трябваше да я върне, тъй като правилникът не позволяваше да се носят библиотечни книги по стаите.

Тогавя продължи да обикаля из хотела и откряна вратата на билиардната зала, където италианският тенор играеше съвсем сам, като се пъчеше и размахваше маншетите си пред своята красива сътрапезница, седнала на един диван между двама младежи, на които четеше някакво писмо. Когато алпинистът влезе, тя прекъсна четенето, а единият от тях, високият, същински исполин, човекоподобен пес, с космати ръце, с дълги мазни и прави черни коси, преплитащи се със занемарената му брада, стана. Той направи две крачки към новодошлия,

изглежда го, сякаш го предизвикваше, и то така свирепо, че добродушният алпинист, без да иска обяснения, благоразумно и достойно се въртна надясно.

— Ама наистина не са кой знае колко общителни тия северняци! — каза той високо и тръшна шумно вратата, за да покаже на този дивак, че не се страхува от него.

Оставаше салонът — последно убежище; той влезе. Дяволска работа!... Морилня, мили хора! Морилня като в манастира „Сен-Бернар“, където монасите излагат изровените изпод снега нещастници, замръзнали в най-различни пози, точно така изглеждаше салонът на „Риги-Кулм“.

Дамите седяха сковани и безмълвни на групи по наредените край стените дивани или пък в креслата. Разните мис, неподвижни под лампите на кръглите масички, коя с албум, коя със списание, коя с везба в ръка, сякаш студът така ги беше връхлетял; както и дъщерите на генерала, осемте малки перуанки, със златисто мургавите си подвижни личица и с ярките панделки по роклите си, пълна противоположност на измитите цветове, според английската мода; горките момиченца от топлите страни, които човек си представяше как правят весели муцунки и се катерят по върховете на кокосови палми, също като другите жертви будеха жалост, застинали в мълчание и мраз. А в дъното пред пианото — зловещият силует на стария дипломат; малките му ръце в ръкавици без пръсти, докоснали клавишите, хвърляха жълтеникави отблясъци по лицето му...

Силите и паметта му бяха изневерили и заплетен в една полка, собствено съчинение, която започваше винаги с едни и същи тактове, тъй като не му беше възможно да сътвори края, клетият фон Щолц беше заспал, свирейки, а заедно с него и всичките дами в „Риги“, които поклащаха в съня си романтичните си прически и дантелените бонета, надиплени като баница, толкова любими на англичанките и признак на добър тон у пътешествениците.

Появата на алпиниста не разбуди никого, а и сам той се строполи на един диван, покорен от леденото униние, но ето че изведнъж в преддверието гръмко и весело избликнаха звуци; трима „свирачи“ — на арфа, флейта и цигулка, жалки на вид, омотани в дълги рединготи, скитници-музиканти, които обикалят швейцарските хотели, току-що се

бяха настанили с инструментите си в „Риги-Кулм“. Още при първите тактове нашият човек рипна като наелектризиран.

— А тъй, bravo!... Насам музиката!

И хукна, разтвори широко всички врати, спусна се да угощава музикантите, да ги пои с шампанско и сам се опияни, но не от пиене, а от музиката, която му възвръщаше живота. Подражаваше свирнята на флейтата, на арфата, щракаше с пръсти над главата си, въртеше очи, правеше танцови стъпки пред удивените туристи, стекли се от всички страни при този шум. После внезапно под звуците на един валс от Щраус, който разгорещените музиканти засвириха бясно, по цигански, алпинистът, като зърна на вратата жената на професор Шванталер, дребна, закръглена виенчанка със закачливи очи, бляскащи младежки под сивите напудрени коси, хвърли се към нея, сграбчи я през кръста и я увлече във вихъра на валса, викайки на останалите:

— Е, хайде де, размърдайте се!...

Началният тласък беше даден, целият хотел се размрази, завъртя се, понесе се буйно. Танцуваха в преддверието, в салона, край дългата зелена маса в читалнята. Този опасен човек направо им запали главите, а сам спря да танцува, задъха се след няколко кръга; но поддържаше оживлението, подканваше музикантите, събираше на двойки танцьорите, в ръцете на професора от Бон се озова една стара англичанка, а при надутия Астие-Рею — най-буйната перуанка. Всяка съпротива беше излишна. Ужасният алпинист сякаш излъчваше някакви токове, от които всички скачаха от местата си, ставаше им леко на душата. И на ти сега, на ти сега! Нито презрение, нито омраза. Край на оризолубците, край на сливолубците, всички са танцьори. Скоро безумието се разпространи, обхвана всички етажи и от подножието на стълбището се виждаше чак до шестия етаж как по площадките се въртят като автоматични кукли пред шарманка швейцарските прислужници в надиплените си пъстри поли.

Ах, нека вятърът вие навън, нека разтърсва фенерите, нека скърцат телеграфните жици, нека навява снежни вихрушки на пустинния връх. Тук е топло, тук е хубаво и цяла нощ ще бъде така.

„Само че аз ще отида да си легна“ — каза си простодушният алпинист, човек благоразумен и идващ от край, където хората бързо пламват и бързо угасват. И като се подсмиваше в сивата си брада, той се промуши, прокрадна се, за да се измъкне от мама Шванталер, която

след първия валс го търсеше, вкопчваше се в него и непрекъснато искаше да „танцирен... валсирен“.

Той взе ключа си, свещта; после се спря за минута на първия етаж, за да се порадва на своето дело, да погледа купчината истукани, които беше накарал да се веселят, да се отпуснат.

Задъхана след валса, една швейцарка се приближи до него и му подаде перо и хотелския регистър.

— Ако обича господинът да напише името си.

Той се поколеба за миг. Дали да запази, или да не запази своето инкогнито?

В края на краищата какво толкова. Дори вестта за неговото присъствие в „Риги“ да се разчуе, никой няма да знае за какво е дошъл той в Швейцария. Пък и забавно ще бъде на другия ден сутринта да види удивлението на всички тези „inglishemans“, когато научат... Защото това момиче няма да може да се сдържи... Каква изненада за целия хотел, как всички ще се смаят. „Как? Нима е той... Той!...“

Тези разсъждения преминаха през ума му бързи и трепетни като почукването на лъка — сигнал за започване на концерта. Той взе перото и вписа небрежно под Астие-Рею, Шванталер и другите знаменитости името, което щеше да затъмни всички — своето име; после се отправи към стаята си, без дори да се обърне, за да види какво впечатление е направил — беше сигурен в ефекта.

Бернчанката погледна и прочете:

ТАРТАРЕН ТАРАСКОНСКИ

И отдолу:

П. К. А.

Прочете го и никак не ахна. Нямахше представа какво означава П. К. А. Никога не беше чувала да се говори за „Дардарен“.

Ама че дивачка!

- [1] Царицата на планините (лат.). — Б.пр. ↑
- [2] Не разбирам (ит.). — Б.пр. ↑
- [3] Фредерик Мистрал. — Б.а. ↑
- [4] Дръвник (лат.). — Б.пр. ↑

II

**ТАРАСКОН — ПЕТ МИНУТИ ПРЕСТОЙ.
КЛУБЪТ НА АЛПИНИСТИТЕ. ОБЯСНЕНИЕ
НА П. К. А. ДИВИ И ПИТОМНИ ЗАЙЦИ.
ТОВА Е МОЕТО ЗАВЕЩАНИЕ.
УМЪРТВИТЕЛЕН СИРОП. ПЪРВО
ПОКОРЯВАНЕ. ТАРТАРЕН ИЗВАЖДА
ОЧИЛАТА СИ**

Когато името „Тараскон“ прокънти в трептящата и прозрачна синева на провансалското небе по линията Париж-Лион-Средиземно море, от всички прозорци на експреса се показват любопитни лица и пътниците си предават от вагон на вагон: „А, ето го и Тараскон!... Я да видим Тараскон“.

А всъщност това, което се вижда, е ни повече, ни по-малко най-обикновено — едно спокойно и чисто градче, кули, покриви, мост над Рона. Но тарасконското слънце и чудодейните миражи, тъй богати на изненади, на измислици, на безумни смехории; жизнерадостният народец, не по-голям от шепа нахут, но който отразява и въплъщава инстинктите на цяла Южна Франция, жив, подвижен, приказлив, преувеличаващ, смешничък, впечатлителен — ето какво търсят пътниците от експреса на минаване и какво създава популярността на този край.

В паметни страници, които скромността му пречи да припомни по-ясно, летописецът на Тараскон на времето се опита да обрисова щастливите дни на градчето, водещо свой затворен живот, пеещо своите романси всеки своя — и по липса на дивеч, устройващо невероятен лов на каскети. После, когато дойде войната, онези черни дни, той разказа за Тараскон, за неговата героична защита, за

бомбардирания площад, за непревземаемия клуб и кафенето при театъра, за всички жители, които образуваха доброволни групи, нашиха си кръстосани кости и черепи, пуснаха си буйни бради и се запасиха с такива купища брадви, абордажни саби и американски револвери, че горките хора накрая започнаха да се плашат едни други и направо не смееха да се събират по улиците.

Много години минаха от войната, много календари бяха изгорени; но Тараскон нищо не забрави и като се отказа от вятърничавите забавления на миналото, сега мислеше само как да стегне мускули и да пролее кръвта си в бъдещата разплата. Дружества по стрелба и по гимнастика, с униформи, екипирани, всяко с музика и флаг; зали по фехтовка, по бокс, бой с тояги, бягане; състезания, всички видове борба замениха дори сред хората от най-доброто общество лова на каскети и невинните ловджийски разговори у търговеца на оръжие Косткалд.

И накрая клубът, дори старият клуб, отказвайки се от различните игри на карти, се превърна в Клуб на алпинистите по подобие на известния Елпайн клуб в Лондон, който се бе прославил чак в Индия със своите катерачи. С тази разлика, че вместо да напуснат родината си в търсене на чуждестранни върхове за покоряване, тарасконците се задоволиха с това, което им беше под ръка или по-просто под крака, дето се казва, пред вратите на градчето.

Нима има Алпи в Тараскон?... Не, но има Алпини — верига от хълмове, ухаещи на мащерка и лавандула, не особено трудни за изкачване, нито пък високи (сто и петдесет-двеста метра над морското равнище), които надиплят на сини вълни хоризонта на провансалските пътища и които местното въображение е украсило с баснословни и изразителни имена: връх Страшни, Краят на света, Връх на великаните и т.н.

Удоволствие е да видиш тарасконците през неделните утрини, с гети, с алпенцок в ръка, с палатка и раница на гръб, как поемат, водени от тръбачи, да покоряват върхове, които „Форум“, местният вестник, описва извънредно точно с художествено многословие и бомбастични епитети — „опасни пропасти, бездни, проходи“, сякаш става дума за пътешествия из Хималаите. Не бива да забравяте обаче, че благодарение на тази игра местните жители получиха нови сили, онези

„двойни мускули“, които някога имаше само Тартарен, добродушният, безстрашният, героичният Тартарен.

Ако Тараскон е олицетворение на Южна Франция, Тартарен е олицетворение на Тараскон. Той не е просто първи гражданин на града, той е неговата душа, неговият гений, той притежава всичките му чудесни налудничавости. Известни са неговите стари подвизи, неговите успехи като певец (О, дуеът „Робер Дявола“ в аптеката на Безюке!) и удивителната одисея на неговия лов на лъвовете, откъдето доведе великолепната камила, последна в Алжир, която умря впоследствие натежала от годините и от почестите и чийто скелет бе запазен в музея на града между другите тарасконски рядкости.

Тартарен обаче дори не е мръднал; здрави зъби, здрави очи, въпреки петдесетака, и все предишното невероятно въображение, което приближава и увеличава предметите като телескоп. Той си остана човекът, за когото храбрият командир Бравида казваше: „Юнак!“.

Разбира се, юнак, но юнак не като всички! Защото у Тартарен както у всеки тарасконски юнак, се съчетават две ясно обособени породи: на див и на питомен заек; дивият заек — подвижен, смелчага, луда глава; питомният заек — домошар, болнав, с адски страх от умората, от течението и от всички приключения, които биха могли да го погубят.

Знаем отлично, че тази предпазливост не му пречеше да бъде смел и дори героичен, според случая; но все пак позволено е да се запитаме какво ли бе дошъл да прави той на Риги (Regina montium) на тези години, когато тъй трудно си бе извоювал правото на почивка и благоденствие.

На този въпрос би могъл да отговори единствено подлият Косткалд.

Търговецът на оръжие Косткалд е рядко срещан тип в Тараскон. Завистта, низката и черна завист, която личеше в злобната гънка на тънките му устни и в особената жълта мъгла, която на кълба се надигаше от черния му дроб и заливаше широкото му и правилно, добре обръснато лице, набраздено от двете страни, сякаш изчукано в метал като изображенията на Тиберий или Каракала върху старинните медали. Завистта у него беше болест, която той дори не се опитваше да

скрие и както си беше с буен тарасконски темперамент, случваше се сам да заговори за своя недъг:

— Не можете да си представите колко е болезнено...

Естествено Тартарен все едно че беше палач за Косткалд! Толкова слава за един-единствен човек! Той, навсякъде, винаги той! И бавно, тихо като термит, проникнал в позлатеното дърво на идола, цели двадесет години той подкопаваше изотдолу прочутото име, гризеше го, дълбаеше го. Когато вечер в клуба Тартарен разказваше за засадите си по време на лова на лъвовете, за своите пътешествия в неизбродимата Сахара, Косткалд тихичко се подсмиваше и недоверчиво клатеше глава.

— И все пак кожата, Косткалд... лъвските кожи, които той ни изпрати и които са тук в залата на клуба?...

— Ами, ами!... Къде ти в Алжир продавачи на кожи?

— А следите от куршуми, дупките в главите?

— Е, стига де, да не би, когато ходехме на лов за каскети, да нямаше у нашите шапкари пробити с куршуми и разкъсани каскети за нескопосните стрелци?

Без съмнение старата слава на Тартарен — изстребителя на хищници, оставаше над подобни нападки; но като алпинист той даваше повод за всякакъв род критики и Косткалд често си ги позволяваше, бесен, че за председател на Клуба на алпинистите е бил избран човек, очевидно „натежал“ от възрастта и когото старият алжирски навик да носи чехли и широки дрехи предразполагаше още повече към леност.

Наистина Тартарен рядко участваше в катеренето; той се задоволяваше да дава напътствия и да чете на събиранията, като въртеше очи и изричаше думите с интонация, от която дамите бледнееха, трагични съобщения за разни експедиции.

Косткалд, напротив, сух, подвижен, „Петльов крак“, както го наричаха, се катереше винаги начело; той бе изкачил Алпините от край до край, бе побил на недостижимите върхове знамето на клуба — ламята Тараска на фон, обсипан със сребърни звезди. Но въпреки това беше само заместник-председател, З. П. К. А.; той обаче си проправяше път така добре, че си личеше как Тартарен ще пропадне на следващите избори.

Предупреден от верните си приятели — аптекаря Безюке, Екскурбаниес, храбрят командир Бравида, — героят изпърво бе обзет от мрачно отвращение, онази бунтуваща се омраза, която неблагодарността и несправедливостта надигат във великите души. Дося му се да зареже всичко, да напусне родния край, да премине моста и да отиде отсреща, в Бокер, при волските^[1], после се успокои.

Да напусне своята къщичка, своята градинка; скъпите си навици, да се откаже от председателското кресло в Клуба на алпинистите, създаден от него, от величавите инициали П. К. А., украса и отличителен знак на визитните му картички, на листовете за писма, та дори на подплатата на шапката му! Невъзможно, тц! И изведнъж му хрумна умопомрачителна идея.

В края на краищата подвизите на Косткалд се ограничаваха с катерене по Алпините. Защо Тартарен да не предприеме велико пътешествие през трите месеца, които оставаха до изборите; да побие *например* знамето на клуба върху някой от най-високите върхове на Европа — Юнгфрау или пък Монблан? Какво тържество би било завръщането му, каква плесница ще бъде за Косткалд разказът на изкачването, който „Форум“ ще отпечата! Как след това ще се осмелят да му оспорват креслото?

Той веднага премина към дело. Поръча си тайно от Париж купчина специални трудове: „Покоряване на върхове“ от Хуаймпър, „Ледниците“ от Тайндъл, „Монблан“ от Стефен д'Арв, статии, публикувани от Английския и Швейцарския клубове на алпинистите, натъпка си главата с какви, ли не алпинистки изрази, „гърла, коридори, мелнички, фирнове, сераки, морени, ребра“, без да му е съвсем ясно какво означават.

През нощта сънуваше страхотии — безкрайни плъзгания, внезапни проваляния в бездънни пропасти. Лавините го търкаляха, ледени висулки се забиваха в тялото му; и дълго след събуждането и след утринния шоколад, който имаше навик да пие в леглото, той оставаше тръпнещ и потиснат от своя кошмар; това обаче не му пречеше, щом стане, да посвети своята утрин на трудни тренировъчни упражнения.

Тараскон е опасан околоръст от една улица, насадена с дървета, която в местния речник е означена с името „Градската обиколка“. Всяка неделя следобед тарасконците, които въпреки своето

въображение са хора на навика, правят обиколка на своя град, и то винаги в една и съща посока. Тартарен се упражняваше да я прави по осем и по десет пъти на ден, понякога дори и обратно. Той вървеше с ръце зад гърба, със ситна планинска крачка, бавна и сигурна, и дюкянджиите, потресени от това нарушение на местните обичаи, се губеха в догадки от всякакъв род.

У дома си, в своята екзотична градинка, той се приучваше да минава през пропасти, като прескачаше своя басейн, където между водораслите плуваха шарани; на два пъти падна и бе принуден да се преоблече. Тези неуспехи го дразнеха и тъй като лесно му се замайваше главата, упражняваше се да върви по тесния перваз на басейна за най-голям ужас на старата прислужница, която нищо не разбираше от тези маймунджилъци.

Същевременно поръча на един добър ключар от Авиньон „котки“, система „Хуаймпър“, за обувките си и ледосекач, система „Кенеди“; достави си също така спиртник, два непромокаеми чувала и въже, изобретено от него — дълго двеста стъпки и изплетено от тел.

Пристигането на тези различни предмети, тайнствените отпътувания и завръщания, необходими за тяхното производство, силно заинтригуваха тарасконците; в града се говореше: „Председателят замисля удар“. Но какво по-точно? Нещо велико, разбира се, тъй като според хубавия израз на храбрия и склонен към мъдруване командир Бравида, интендантски капитан от запаса, който говореше само с поговорки: „Орелът не гони мухи“.

Дори за своите най-близки Тартарен оставаше неразгадаем; само на събиранията в клуба забелязваха трепета в неговия глас и погледите, излъчващи мълнии, които той мятеше, когато заговореше с Косткалд, косвен повод за това ново пътешествие, чиито опасности и трудности му ставаха все по-ясни, колкото повече приближаваше то. Злочестият човек не ги скриваше от себе си и дори ги виждаше в такава мрачна светлина, че счете за необходимо да сложи работите си в ред и да напише своето завещание — изява, която струва толкова много на влюбените в живота тарасконци, че те почти всички умират, без да са изказали последната си воля.

Да, да, представете си в една лъчезарна юнска утрин под безоблачното небе, високо и прекрасно, отворил вратата на кабинета си към спретнатата градинка, посипана с пясък, където екзотичните

растения хвърляха своите виолетови сенки, където фонтанът звънко пееше сред веселите викове на савоярчетата, които играеха на дама пред вратата, представете си Тартарен по чехли, в широки фланелени дрехи, удобно настанен, щастлив, с добре натъпкана лула в устата, как пише и чете едновременно на глас:

„Това е моето завещание“.

Така си е, колкото и да е спокойно сърцето ти, колкото и да се владееш, това са жестоки мигове. И все пак нито ръката, нито гласът му трепнаха, докато той раздаваше на своите съграждани събраните от цял свят богатства, с които бе пълна малката къща, чисти и поддържани във възхитителен ред.

„На Клуба на алпинистите — баобаба (*arbos gigantea*), за да краси камината в заседателната зала;

на Бравида — карабините, револверите, ловджийските ножове, малайските ками, томаховките и другите смъртоносни оръжия;

на Екскурбаниес — всички лули, чибуци, наргилета и лулички за пушене на хашиш и опиум;

на Косткалд — да, дори и Косткалд получаваше своя дял! — знаменитите отровни стрели (Не пипайте!).“

Може би това последно благодеяние криеше тайната надежда председателят да се нарани и да умре; но нищо подобно не се излъчваше от завещанието, завършващо с тези думи на божествено благодушие:

„Моля скъпите ми алпинисти да не забравят своя председател... искам да простят на моя враг, както му прощавам аз, въпреки че именно той е причина за моята смърт...“

Тук Тартарен бе принуден да спре, заслепен от бликналите сълзи. За един миг той се видя разбит на парчета в подножието на висока планина, видя как го събират в количка, представи си безформените останки, донесени в Тараскон. О, сила на провансалското въображение! Той присъствуваше на собственото си погребение, слушаше заупокойните молитви, надгробните речи: „Горкичкият Тартарен, тц, тц, тц!...“ и скрит в тълпата на своите приятели, се самооплакваше.

Но почти веднага видът на кабинета, залян от слънцето, с наредени блестящи оръжия и лули, песничката на водната струя посред градината го върнаха към действителността. А всъщност защо

да умира? Защо да отпътува дори? Кой го кара да прави това, що за глупаво самолюбие? Да си рискуваш живота за едно председателско кресло и за три инициала!...

Това бе слабост, която не трая повече от предишната. Пет минути по-късно завещанието бе завършено, подписано, подпечатано с огромен черен печат и великият човек вече правеше последните приготовления за заминаването си.

Още веднъж дивият Тартарен бе победил питомния Тартарен. И за тарасконския герой можеха да се кажат думите, казани за Тюрен^[2]: „Тялото му невинаги бе готово за борба, но волята му го извеждаше на този път въпреки него самия“.

Същия ден вечерта, когато последният удар на десетия час се разнесе от часовниковата кула на кметството, улиците опустяха, сякаш се разшириха, и само тук-там се чуваше закъсняло почукване, сподавени и пресипнали от уплаха гласове си подвикваха в мрака: „Е, та лека нощ, значи!“ ... а после внезапно се захлопваше врата и някой минувач потъваше в угасналия град, където вече единствено уличните стълбове осветяваха фасадите на сградите и боядисаните в розово и зелено буркани на аптека „Безюке“ хвърляха тесни сенки върху площадчето заедно с фигурата на облакътлия се зад тезгяха аптекар, който дремеше над своята фармакопея. Това беше един малък аванс от почивката, които той си открадваше всяка вечер от девет до десет часа, като твърдеше, че така ще бъде по-бодър през нощта, ако стане нужда да послужи на някого. Между нас казано, това беше най-обикновена тарасконада, тъй като никой никога не го будеше и за да спи спокойно, той самият бе прерязал шнурчето на звънеца.

Изведнъж влезе Тартарен, натоварен със спални чували, с пътна чанта в ръката и толкова блед и разстроен, че аптекарят със своето буйно местно въображение, от което билкарството не бе го предпазило, си представи някакво ужасяващо приключение и се уплаши:

— Нещастнико!... Какво е станало?... Да не са ви отровили?... Бързо, бързо, очистително...

И той се спусна да го търси, като събаряше бурканите си. За да го спре, Тартарен бе принуден да го хване с две ръце, а в гласа му се усещаше сдържаното недоволство на актьор, комуто са провалили излизането на сцената.

— Ама чуйте ме де, дявол да го вземе!

Когато аптекарят замря зад тезгяха, стегнат от желязната му ръка, Тартарен тихо го попита:

— Сами ли сме, Безюке?

— А че да!... — отговори аптекарят, като се оглеждаше с неясен ужас. — Паскалон си легна (Паскалон бе неговият помощник), мама също, но защо?

— Спуснете капациите — заповяда Тартарен, без да отговори. — Могат да ни видят отвън.

Безюке се подчини разтреперан. Той беше стар ерген, живееше с майка си, която никога не беше напуснал, и бе кротък и срамежлив като млада госпожица, което противоречеше напълно на тъмната му кожа, на пълните му устни, на големия му орлов нос, надвиснал над буйни мустаци и на изражението на алжирски пират преди завоюването на Алжир. Подобни противоречия са често срещани в Тараскон, където хората имат твърде характерни лица — римски, сарацински, лица, достойни да бъдат модели на художници, но чиито притежатели всъщност са станали дребни буржоа, и то със свръхмиролюбивите нрави, присъщи на това градче.

Така например Екскурбаниес, който има вид на конквистадор, сподвижник на Писаро, е търговец на галантерия и мята пламтящи погледи, за да ви предложи конец за две су, а Безюке, когато залепва етикет на прекипялата сладка папрат и на *sirupus gummi*, прилича на стар пират от берберските брегове.

Когато капациите бяха затворени и закрепени с железни болтове и напъряно поставени летви, Тартарен, който обичаше да назовава хората с малкото им име, каза:

— Чуйте, Фердинан...

И той се разкри, изля своето накипяло от злост сърце срещу неблагодарността на съгражданите си, разказа за низостите на „Петльовия крак“, за номера, който той искаше да му изиграе на следващите избори, и за начина, по който смяташе да отбие неговото нападение.

Преди всичко цялата работа трябваше да бъде държана в най-строга тайна, да бъде разкрита точно в онзи момент, когато ще бъде решителна за успеха, освен ако някое непредвидено нещастие, някоя ужасна катастрофа...

— Ей, дявол го взел, Безюке, стига сте подсвирквали така, когато ви се говори!

Това беше станало като тик на аптекаря. Мълчалив по природа, нещо, което никак не се среща в Тараскон и което бе причина за доверието на председателя, той винаги свиваше устни във формата на буквата „о“ и едно непрекъснато подсвиркване, сякаш насмешка над света, дори в най-важен разговор, се бе превърнало в навик за него.

Докато героят намекуваше за бъдещата си смърт и поставяше на тезгяха обемист запечатан плик с думите:

— Последната ми воля е тук, Безюке, аз ви избрах за изпълнител на моето завещание...

— Фю, фю, фю — подсвиркуваше аптекарят, обзет от своята мания, въпреки че дълбоко в душата си беше развълнуван и разбираше величието на своята роля.

После, когато наближи часът на заминаването, той реши да пийнат по случая „нещо хубавичко, така де... чашка еликсир Гарюс“. Много шкафове бяха отворени и огледани, и той изведнъж си спомни, че ключовете са у майка му. Налагаше се да я събужда, да каже кой е тук. Еликсирът бе заместен от чашка калабрийски сироп, лятно питие, скромно и безобидно, чийто изобретател беше сам Безюке, който го рекламираше във „Форум“ с думите: „Освежителен калабрийски сироп, десет су бутилката заедно с чашата“. — „Умъртвителен, червеите безплатно“ — казваше дяволският му злобар Косткалд, който се мъчеше да оплюе всички успехи; впрочем тази отвратителна игра на думи бе полезна за продажбата и тарасконците лудееха по умъртвителния сироп.

След тези излияния, след още няколко последни думи те се прегърнаха и Безюке тихичко подсвиркуваше през мустаците си, напоени от сълзи.

— Сбогом, значи... — каза Тартарен с рязък глас, защото чувствуваше, че също ще се разплаче; и тъй като рулетката на вратата бе спусната, героят бе принуден да излезе от аптеката на четири крака.

Изпитанията на пътешествието започваха.

Три дни по-късно той слезе във Фицнау, в подножието на Риги. Риги го беше примамил като пръв етап — един вид тренировка — поради малката височина (хиляда и осемстотин метра, горе-долу десет пъти по-голяма от връх Страшни, най-високия връх на Алпините!), а

също и с прекрасната панорама, която се откриваше от билото — целите Бернски Алпи, бели и розови, събрани около езерата в очакване алпинистът да спре на някоя от тях своя избор и да забие своя ледосекач.

Убеден, че ще го познаят по пътя и дори да тръгнат по следите му, тъй като негова слабост беше да вярва, че е известен в цяла Франция, както в Тараскон, той направи голяма обиколка, преди да влезе в Швейцария, и се преоблече чак на границата. Това беше умна постъпка: никога неговите доспехи не биха могли да се поберат във френски вагон.

Но колкото и да са удобни швейцарските купета, алпинистът, оплетен в приспособленията, с които не бе свикнал, бодеше краката с върха на своя алпенщок, ръгаше хората около себе си с железните „котки“ и където и да влезеше — по гари, фоайета на хотели или на презокеански кораб, — събуждаше колкото удивление, толкова и проклетия, отдръпване, гневни погледи, които не можеше да си обясни и от които страдаше, защото по природа беше сърдечен и общителен. Сякаш за да го довърши, небето бе сиво, облачно и плющеше яростен дъжд.

Валеше в Базел, над белите къщички, непрекъснато измивани от ръката на прислужниците и от небесната вода; валеше в Люцерн върху кея, където сандъците и вързопите изглеждаха като спасени от корабкрушение, и когато пристигна на гарата Фицнау на брега на Езерото на четирите кантона, над зелените склонове на Риги, възседнати от черни мъгли, се лееше същият потоп и пороите се стичаха по скалите с водопади влажен прах, а от всички камъни, от всички елови клонки капеше вода. Никога тарасконецът не бе виждал толкова много вода.

Той влезе в една странноприемница, поръча си кафе с мляко, мед и масло — единственото наистина хубаво нещо, което бе ял по време на това пътешествие; после, заситен, с брада, лепнеца от мед, който изчисти с тъгълчето на кърпата, реши да предприеме първото си изкачване.

— Всъщност — попита той, докато вдигаше раницата си, — колко време е необходимо да се изкача на Риги?

— Час, час и четвърт, господине. Но побързайте, влакът заминава след пет минути.

— Влак за Риги!... Да не се шегувате!

През прозореца с железни рамки на стъклата му показаха влака, който потегляше. Два големи покрити вагона без проветрение се движеха, теглени от локомотив с къс и издут комин във форма на тенджера — чудовищно насекомо, пъплецо по планината, задъхано от замайващите склонове.

Двамата Тартареновци, и дивият, и питомният, се възмутиха едновременно от мисълта да се качат на подобна отвратителна машина. Единият намираше за смешно да се катериш по Алпите с асансьор; на другия пък всичките тези, увиснали във въздуха мостове, където минаваше линията и където и най-малкото излизане от релсите означаваше падане от хиляда метра, му навяваха тъжни размишления, подсилени от малкото гробище на Фицнау с белите гробове, долепени един до друг в подножието на склона като пране, проснато в двора на перачница. Очевидно тук имаше гробище, за да могат да отнасят пътниците в случаи на нещастие.

— Я да си отида пеша — каза си смелият тарасконец, — хем така ще се поупражня!...

И той пое, като внимаваше къде опира алпенщочка си, изпратен от персонала на странноприемницата, който се бе стекъл на вратата; всички му даваха съвети, но на вятъра, защото той не слушаше. Най-напред тръгна по един стръмен път, настлан с големи нееднакви и остри камъни, напомнящи уличка в Южна Франция, и заобиколен от двете страни с отточни тръби от борово дърво за дъждовната вода.

Вдясно и вляво се ширеха големи овощни градини, влажни и богати полета, пресечени от водоснабдителни канали, направени също от дървета. От всичко това се носеше безкраен плисък на вода, който изпълваше цялата планина, и всеки път, когато ледосекачът на алпиниста закачаше по пътя ниските клони на някой дъб или орех, каскетът му издаваше звук, сякаш се намираше под струята на лейка.

— Боже мили! Колко много вода! — въздишаше южнякът.

Но когато каменната настилка се свърши, стана още по-лошо и той трябваше да шляпа из потоците и да подскача от камък на камък, за да не измокри обувките си. После заваля и дъжд, напоителен, неспирен дъжд, който с изкачването ставаше все по-студен. Когато спираше, за да си поеме дъх, той чуваше вече само един всепоглъщащ шум от стичаща се вода, в която се чувствуваше като удавен, а когато

се обръщаше, виждаше как облаците се носят към езерото като дълги и тънки стъклени пръчици, а през тях хижите на Фицнау блестяха като току-що лакирани играчки.

Хора, деца минаваха край него с наведени глави, изгърбени под едни и същи сандъци от бяло дърво, пълни с продукти за някоя вила или почивен дом, чиито балкони изникваха посред склона.

— „Риги-Кулм“? — питаше Тартарен, за да бъде сигурен, че е на прав път.

Но невероятното му облекло, преди всичко плетената маска, която криеше лицето му, хвърляха минавачите в ужас и те с ококорени очи ускоряваха крачка, без да му отговорят.

Скоро тези срещи станаха по-редки; последното човешко същество, което той видя, бе една старица, натопила своето пране в един кух дънер, скрита под огромен червен чадър, забит в земята.

— „Риги-Кулм“? — попита алпинистът.

Старицата вдигна към него своето тъпо и бледо лице; гушата ѝ, голяма почти колкото пасторалните хлопатарчета на швейцарските крави, се люшкеше; след като дълго го гледа, тя изведнъж бе обзета от неудържим смях, който разпаряше устата ѝ чак до ушите, сбръчкваше малките ѝ очи и всеки път, когато отново ги отваряше, видът на застаналия пред нея с алпенщок на рамо Тартарен сякаш я развеселяваше още повече.

— Гръм и мълния — изръмжа тарасконецът, — ако не беше жена.

И кипящ от гняв, той продължи своя път и се заблуди в една елова гора, където ботушите му се плъзгаха по влажния мъх.

По-нагоре пейзажът се измени. Нямаше вече пътеки, дървета и пасища. Мрачни оголени склонове, купчини скални отломъци, които той изкачваше на колене от страх да не падне; мочурища, пълни с жълта кал, които прекосяваше бавно, опитвайки пътя си със своя алпенщок и вдигайки крака като точилар. Всеки миг той поглеждаше своя компас, закачен като часовник на широка верижка; но дали от височината или от промените на температурата, стрелката сякаш бе полудяла. Нямаше начин да се ориентира в гъстата жълта мъгла, непрогледна на десет крачки, пронизвана на всичко отгоре от преди малко от ситна ледена лапавица, която правеше изкачването още по-трудно.

Изведнъж той спря — почвата пред него се белееше...
Внимание, прочете!...

Навлизаше в района на снеговете...

Той веднага извади очилата си от калъфа и добре ги нагласи на носа си. Тържествен миг. Малко развълнуван, но горд въпреки всичко, Тартарен се чувствуваше тъй, сякаш с един скок бе се издигнал с хиляда метра към хребетите и страшните опасности.

Продължи пътя си предпазливо, мечтаейки за пропастите и пукнатините, за които пишеше в книгите му, като дълбоко в душата си проклинаше хората от странноприемницата, дали му съвет да се изкачва направо без водач. Всъщност може би дори е сбъркал планината! Вървеше повече от шест часа, а Риги бе на три часа път. Свиреше вятър, студен вятър, който въртеше снега в мъглявия здрач.

Нощта щеше да го завари. Къде да намери хижа или дори някоя скала, за да се подслони? Изведнъж забеляза пред себе си на дивата и гола площадка нещо като дървена колиба, на която бе закачена табелка с огромни букви, които той едва-едва мъчително разчете:

Фо-то-гра-фия на „Риги-Кулм“.

И в същото време малко по-далеч пред него се издигаше огромен хотел с триста прозореца, празнично осветен от фенери, пламнали в мъглата.

---

[1] Намек за римския пълководец Кориолан, който напуснал Рим, недоволен от новите порядки, и преминал към враждебно настроеното племе — волски. — Б.пр. ↑

[2] Маршал на Франция (1611–1675). — Б.пр. ↑

III

ТРЕВОГА НА РИГИ. ХЛАДНОКРЪВИЕ! ХЛАДНОКРЪВИЕ! АЛПИЙСКИЯТ РОГ. ТОВА, КОЕТО ТАРТАРЕН ВИДЯ В ОГЛЕДАЛОТО, КОГАТО СЕ СЪБУДИ. ОБЪРКВАНЕ. ВОДАЧ. ИЗВИКАН ПО ТЕЛЕФОНА

— К'во стана?... Кой е там?... — чудеше се тарасконецът с наострени уши, широко отворил очи в мрака.

В хотела отекваха стъпки, тряскаха се врати, чуваше се задъхано дишане, викове: „По-бързо! По-бързо!...“ Навън се носеха нещо като тръбни звуци, а по стъклата и завесите припламваха огньовете...

Пожар!...

Той скочи от леглото, обу се, облече се и се смъкна по стълбището, където газта все още гореше и се беше събрал шумен рой от набързо сресани мис, увити в зелени шалове и червени вълнени забрадки — всичко, което им бе попаднало под ръка, когато са ставали.

За да се самоободри и да успокои госпожиците, Тартарен крещеше, тичайки и блъскайки всичко живо: „Хладнокръвие! Хладнокръвие!“ — същински глас на чайка, подплашен и отчаян, глас, какъвто чуваме насън и който би могъл да накара дори най-големите смелчаци да настръхнат. Как да разбере човек тези малки мис, които се смееха, като го гледаха, и очевидно го намираха много забавен. На тази възраст човек не си дава сметка за опасностите!

За щастие старият дипломат също беше зад тях, скромно облечен в палто, под което се подаваха бели гащи и жартиери.

Най-послед истински мъж!...

Размахвайки ръце, Тартарен изтича при него:

— Ах, господин барон, какво нещастие!... Знаете ли нещо?... Къде е?... Как е започнал?...

— Кой? Какво?... — заекна слисан баронът, без да разбира.

— Ами пожарът...

— Какъв пожар?...

Горкият човек имаше толкова потиснат и глупав вид, че Тартарен го остави и се втурна бързо навън, за да „даде помощ“...

— Помощ! Помощ! — повтаряше баронът, а заедно с него и пет-шест прислужници, които дремеха прави в антрето и се спогледаха напълно объркани... „Помощ!...“

Още щом направи първите крачки навън, Тартарен разбра грешката си. Нямаше никакъв пожар. Навън беше кучешки студ и бездънна нощ, едва осветена от насмолени факли, които колебливо пронизваха мрака и разливаха по снега кървави петна.

Долу на площадката един алпийски тръбач извиваше мощно своята мелодия, еднообразна пастирска песен, от три ноти, с които е прието в „Риги-Кулм“ да събуждат поклонниците на слънцето и да им известяват за появяването на светилото.

Твърдят, че първите му отблясъци се появяват понякога на връх планината зад хотела. За да се ориентира, Тартарен просто трябваше да върви по посока на безкрайните смехове, с които разните мис го подминаваха. Сега той вървеше бавно, обзет от сънливост, с натежали крака от шестчасовото катерене.

— Вие ли сте, Манилов?... — каза изведнъж в сумрака звънък женски глас. — Помогнете ми... Загубих си обувката.

Той позна чуждестранното гукане на своята мъничка съседка по маса и потърси нейния тънък силует в бледия отблясък на снега.

— Не е Манилов, госпожице, но ако мога да ви бъда полезен...

Тя леко изписка от удивление и страх и се опита да отстъпи, но Тартарен не забеляза това, тъй като вече се бе навел и опипваше сухата окосена трева около себе си.

— Е, а, ето я... — извика той радостно.

И изтръска мъничката обувка, покрита със ситен сняг, после подви коляно по най-галантен начин във влагата и студа и помоли за награда честта да обуе Пепеляшка.

Тя пък, по-плашлива, отколкото е в приказката, отговори с едно твърде сухо „не“ и се опита, подскачайки, да напъха крачето си в

копринен чорап в златистожълтата обувка; но никога не би успяла да се obuе без помощта на героя, извънредно развълнуван от едноминутния допир на нейната ръчичка до рамото му.

— Имате добро зрение... — добави тя вместо благодарност, докато, вървейки един до друг, търсеха пътя.

— Навик, придобит от засадите, госпожице.

— А, вие сте ловец?

Тя каза това с насмешлив, недоверчив тон. Тартарен можеше просто да се назове, за да я убеди, но като всички хора с известни имена той бе кокетно скромнен и за да подсили изненадата, каза:

— Ловец съм, разбира се...

Тя продължи със същия ироничен оттенък в гласа:

— А какъв дивеч преследвате обикновено?

— Големи хищници, големи зверове — обясни Тартарен, който смяташе, че ще я възхити.

— Много ли ги намирате на Риги?

Винаги галантен и за да не остане назад, тарасконецът щеше да отговори, че на Риги среща само газели, когато изведнъж думите му бяха прекъснати от приближаването на две сенки, които викаха:

— Соня!... Соня!...

— Идвам... — каза тя и като се обърна към Тартарен, чиито очи, привикнали вече с мрака, различаваха нейното бледо и хубаво лице, скрито под испанска наметка, добави вече сериозно: — Ловът, с който се занимавате, е опасен, любезни... Пазете се да не оставите костите си тук...

И в миг изчезна в мрака със своите другари.

По-късно подчертано заплашителният оттенък на тези думи щеше да смуцава въображението на южняка; но в момента той бе докачен само от думата „любезни“, съдържаща сякаш намек за пълнотата му и за посивялата му коса, и от внезапното изчезване на девойката точно когато се канеше да се назове и да се полюбува на нейното удивление.

Той направи няколко крачки по посока на отдалечаващата се група и чу неясен шум, кашлиците и кихавиците на събралите се туристи, които с нетърпение чакаха слънчевия изгрев, като някои от най-смелите се бяха покатерили на една малка площадка, чиито подпори, побелели от снега, се открояваха в гаснещата нощ.

На изток вече светлееше зарево, посрещнато с нов зов на алпийски рог и с облекчената въздишка (Уф!), която предизвиква в театъра третият удар на гонга, обявяващ вдигането на завесата. Тънка като процеп под неплътно прилягащ капак, тази светлинка се разпростираше, разширяваше хоризонта; в същото време от долината се издигаше плътна жълта мъгла, пара, която ставаше все по-дразнеща и по-гъста с приближаването на деня. Тя беше като воал между сцената и зрителите.

Трябваше да се откажат от великолепните гледки, обещани от пътеводителите. В замяна на това разнообразните фигури на вчерашните танцьори, току-що вдигнати от сън, се открояваха като смешни и чудни китайски сенки: всички бяха се омотали в шалове, одеяла, та дори и в завеси от балдахините на леглата. На главите им се виждаха най-разнообразни неща — копринени и памучни нощни шапчици, качулки, каскети, шапки с наушници, а под тях — озадачени подпухнали лица, лица на корабокрушенци, залутани на малко островче в открито море, вперили широко ококорените си очи, с надеждата да видят на хоризонта някое платно.

За съжаление — нищо, абсолютно нищо!

Въпреки това някои се мъчеха най-добросъвестно да различат планински вериги и горе, високо от площадката, се чуваха кудкудяканията на семейството от Перу, наобиколило някакъв усукан от глава до пети в дългото си карирано палто юначага, който невъзмутимо описваше невидимата панорама на Бернските Алпи, назовавайки високо и посочвайки загубените в мъглата върхове:

— Вляво виждате Финстераархорн — четири хиляди двеста седемдесет и пет метра... А там Шрекхорн, Ветерхорн, Монахът, Юнгфрау, чиито изящни очертания моля да забележат госпожиците...

„На този пък хич не му липсва нахалство!... — каза си тарасконецът и като размисли, забележа: — Тоя глас тук ми е познат“.

Познато му беше преди всичко произношението, това южняшко *произношение*, което се чувствува отдалеч като миризма на чесън; но зает в търсене на младата непозната, той не спря, а продължи да оглежда безуспешно групите. Сигурно се беше прибрала в хотела като всички други, уморени да тъпчат с крака и да зъзнат.

Шотландски наметала върху изгърбени фигури метяха с ресните си снега и отдалечавайки се, изчезваха във все по-сгъстяващата се

мъгла. Скоро върху студената и тъжна в сивата утрин площадка останаха само Тартарен и човекът с алпийския рог, който продължаваше мрачно да го надува като куче, виещо срещу луната.

Тръбачът беше едно старче с дълга брада, на главата с тиролска шапчица със зелени пискюли, спускащи се на гърба му, и с надпис със златни букви „Regina montium“, като фуражките на прислугата в хотела. Тартарен се приближи, за да му даде бакшиш, както бе видял да правят другите туристи.

— Хайде да спим, старче — тупна го той по рамото свойски, по тарасконски, и добави: — Голям майтап е слънцето на Риги.

Старецът продължи да надува своя рог, завършвайки тринотния припев с ням смях, като присвиваше очите си и разтърсваше зелените пискюлчета на шапката си.

Въпреки всичко Тартарен не съжaliaваше за безсънната нощ. Срещата с русокосата красавица го възнаграждаваше за прекъснатия сън; макар че приближаваше петдесетака, той имаше горещо сърце, романтично въображение — това пламтящо огнище на живот. Когато се качи в стаята си и вече затваряше очи в леглото, той сякаш още чувствуваше в ръката си тъй мъничката и лека обувка, чуваше кръшното гласче на девойката: „Вие ли сте, Манилов?...“

Соня... Какво хубаво име!... Сигурно е рускиня; а младите хора, които пътуваха с нея, несъмнено са приятели на брат й... После всичко се обърка, хубавото лице, увенчано от къдрава златна коса, се смеси с разлетите и смътни видения на склоновете на Риги, на разпенени водопади; скоро, героичният дъх на великия човек звучно и ритмично изпълни малката стая и доста голяма част от коридора...

След първия звънец за закуска, тъкмо когато се готвеше да слиза и още веднъж пожела да се увери, че брадата му е добре сресана и че няма лош вид в своя алпинистки костюм, Тартарен изведнъж трепна. Пред него се белееше залепено на огледалото с две парчета восък за печати анонимно писмо със следната заплаха:

„Дяволски французино, твоите парцали не могат да те скрият. Този път ще ти простим, но ако още веднъж се изпречиш на пътя ни, пази се!“

Слисан, той го прочете два-три пъти, без да разбира. От кого, от какво да се пази? Как бе дошло тук това писмо? Очевидно по време на съня му, тъй като той не бе го забелязал, когато се завърна от

утринната си разходка. Повика камериерката, която имаше широко, дебело и бледо сипаничаво лице, прилично на швейцарско сирене, но не успя да измъкне от нея нищо интересно, освен че е от „топро семейство“ и никога не влиза в стаи, където спят непознати господа.

— Странна история, дете се казва! — мислеше си Тартарен, като обръщаше и преобръщаше писмото извънредно развълнуван.

За един миг през ума му мина мисълта за Косткалд: узнал за неговите планове да покори върховете, Косткалд може би се опитва да го разубеди с шашми и заплахи. Това размишление му се стори правдоподобно и той съвсем свикна с мисълта, че писмото е шега... Може би дори на малките мис, които се смееха под носа му така сърдечно... тези английски и американски млади момичета са тъй свободни в държането си!

Удари вторият звънец. Той прибра писмото в джоба си:

— Ще я видим тая работа...

И страшната гримаса, с която той подкрепи тази своя мисъл, свидетелствуваше за героизма на неговата душа.

Когато седна на масата — нова изненада. Вместо хубавата съседка, „златна в любовта“, той видя същинска шия на лешояд — до него се беше настанила стара английска дама, чиито огромни букли метяха покривката. Край него се говореше, че младата госпожица и компанията ѝ заминали с един от първите сутрешни влакове.

— Мръсна работа! Успяха да ме минат — извика високо италианският тенор, който вчера така грубо обясни на Тартарен, че не разбира френски.

Изглежда, че го беше научил през нощта! Тенорът се изправи, хвърли кърпата си и побягна, с което напълно изуми южняка.

От вчерашните гости бе останал само той. В „Риги-Кулм“ винаги е така. Тук рядко някой престоява повече от двадесет и четири часа. Впрочем декорът оставаше непроменен. Сливолюбците и оризолубците образуваха своите два враждебни лагера. Тази сутрин оризолубците имаха числено превъзходство, което се подсилваше от няколко знатни личности, и сливолюбците, както се казва, бяха пониски от тревата.

Без да застава нито на страната на едните, нито на страната на другите, Тартарен се качи в стаята си преди разправиите по десерта,

закопча раницата си и поиска сметката; глухонемите от трапезарията на „Regina montium“ му бяха дошли до гуша.

Внезапно обзет от своята алпийска лудост при съприкосновението на ледосекача, „котките“ и въжетата, които бе нарамил отново, той пламна от желание да превземе някоя истинска планина, чиито хребети нямаше да имат асансьори и фотографии под открито небе. Колебаеше се още между по-високия връх Финстераархорн и по-известния Юнгфрау^[1], чието хубаво име, излъчващо девствена белота, му припомняше за малката руския.

Прехвърляйки всички „за“ и „против“, докато приготвяха сметката, той се забавляваше, като разглеждаше закачените по стените на огромния мрачен и тих хол на хотела големи цветни снимки, на които се виждаха ледници, заснежени склонове, известни и опасни планински проходи: там алпинисти, изкачващи се в редица като мравки по остър, син, покрит с ледове гребен; по-далеч — огромна пропаст със зелено синкави стени, с прехвърлена през нея стълба, а на нея пълзяща по колене дама и един абат, повдигнал своето расо.

Тарасконският алпинист, опрял ръце на алпенцока, никога не бе си представял подобни трудности; няма как, трябваше да се мине оттук!...

Изведнъж той пребледня ужасно.

Пред него в черна рамка висеше гравюра, направена по прекрасната рисунка на Гюстав Доре и изобразяваща злополуката на връх Сервен: четири човешки тела, които се търкаляха по корем и по гръб върху почти отвесния ледников склон, с разперени ръце, опипващи, ловящи въздуха, търсеци скъсаното въже, което бе държало тази огърлица от съществувания и което сега само спомагаше за ускоряване на тяхната смърт, влечеше ги към бездната, където те щяха да се скупчат безразборно със своите въжета, алпенцоци, зелени покривала, с всички тези забавни алпинистки принадлежности, станали изведнъж трагични.

— Брей да му се не види! — каза тарасконецът гласно в своя страх.

Твърде учтивият метрдотел чу неговото възклицание и се опита да го успокои. Подобни нещастия ставали все по-рядко; най-важното било да не се извършват безразсъдни неща и преди всичко да се намери добър водач.

Тартарен попита дали не биха могли да му посочат тук някой наистина надежден... Не че го е страх, но все пак добре е да има сигурен човек със себе си.

Метрдотелът помисли с важен вид, като подръпваше бакенбардите си:

— Надежден... Ах! Ако господинът бе ми казал по-рано, тази сутрин тук имахме човек, който отлично щеше да свърши работа... Водачът на едно семейство от Перу...

— Познава ли планината? — попита Тартарен с многознаещ вид.

— Разбира се, господине, всички планини... Швейцарските, Савойските, Тиролските, Индийските, той се е качвал по всички планини в света, знае ги наизуст и ги описва чудесно, направо нещо изключително!... Мисля, че лесно ще го убедим... С такъв човек дори дете би могло да отиде навсякъде в безопасност.

— Къде е той? Къде бих могъл да го намеря?

— В Калтбад, господине, където той приготвя стаите на своите хора... Ще му се обадим по телефона.

— Телефон на Риги!

Това беше върхът. Но Тартарен вече не се учудваше от нищо.

След пет минути келнерът дойде и му съобщи отговора.

Водачът на перуанците току-що заминал за Телсплате, където сигурно щеше да пренощува.

Това Телсплате е нещо като възпоменателен параклис, един от тези паметници, посветени на Вилхелм Тел, каквито често се виждат в Швейцария. Много го посещаваха, за да гледат стенописите, които тъкмо привършваше един известен базелски художник... С кораб пътят беше не повече от час, час и половина, но Тартарен не се колеба нито миг. Щеше да пропилее един ден, но все пак трябваше да отдаде почит на Вилхелм Тел, когото изключително обичаше, а освен това голям късмет щеше да е, ако хване този тъй добър водач и го накара да се изкачи на Юнгфрау заедно с него.

И тъй, давай, на път!...

Той плати сметката си, където поотделно се брояха изгревът и залезът на слънцето, свещта и обслужването, и предшествуван от ужасен звън на железария, който извикваше удивление и уплаха по пътя му, се отправи към гората, понеже да слиза от Риги пеш, както се

бе изкачил, беше загуба на време, пък и не си струваше да оказва такава чест на тази изкуствена планина.

[\[1\]](#) Дева (нем.). — Б.пр. ↑

IV

НА КОРАБА. ВАЛИ. ТАРАСКОНСКИЯТ ГЕРОЙ СЕ ПРЕКЛАНЯ ПРЕД ДУШИТЕ НА УМРЕЛИТЕ. ИСТИНАТА ЗА ВИЛХЕЛМ ТЕЛ. РАЗОЧАРОВАНИЕ. ТАРТАРЕН ТАРАСКОНСКИ НИКОГА НЕ Е СЪЩЕСТВУВАЛ. „ВИЖ ТИ! БОМΠΑР!“

Бе оставил снега при „Риги-Кулм“; долу на езерото намери ситен, напоителен, неразличим дъжд, водна пара, която замъгляваше далечните потънали планини, подобни на облаци.

Духаше фьон и бърчеше повърхността на езерото, над което ниско, сякаш понесени от вълните, летяха чайки; човек се чувствуваше като в открито море.

Таратарен си припомняше своето отпътуване от Марсилия преди петнадесет години, когато бе тръгнал на лов за лъвове, онова чисто, блеснало в сияние небе, онова синьо, синьо като водна боичка море, раздвижено от мистрала, осеяно с искри като солниците, със звуците на тръбите от фортовете, с разлюлените камбани — с опиянението, щастието, слънцето и феерията на първото пътешествие!

Каква противоположност с тази почти пуста, потъмняла от влагата палуба, върху която се открояваха в мъглата, сякаш зад омазнена хартия, няколко пътници, облечени в дълги палта, в безформени мушамы, а кормчията, застанал неподвижно отзад, загърнат в своя плащ, строг и злокобен под табелата с надпис на три езика:

Забранено е да се говори с кормчията!

Всъщност ненужна препоръка, тъй като и без това никой на „Винкелрид“ не говореше — нито на палубата, нито в салоните на първа и втора класа, натъпкани с мрачни пътници, които дремеха, четяха и се прозяваха сред чантите и пакетите, разхвърляни по пейките. Така навярно би изглеждала група изгнаници, изпратена на заточение след някой държавен преврат.

От време на време сирената изреваваше глухо, за да съобщи, че се приближават до някое пристанище. И веднага тупуркане, разместени багажи по палубата. Брегът излизаше от мъглата, приближаваше се, появяваха се тъмнозелени склонове, зъзнеци сред подгизнали храсталаци вили, върволици тополи край калните пътища, един до друг хотели с позлатени надписи: „Майер“, „Мюлер“, „При езерото“, а иззад мокрите стъкла — скупаещи лица.

Спиреха на пристана, хора слизаха, качваха се, изпръскани с кал, вир-вода, мълчаливи. По малкото пристанище сновяха напред-назад чадъри, бързо изчезващи в мъглата омнибуси. После колелата се завъртаха, водата се разпенваше под техните перки и брегът се отдалечаваше, сякаш се стопяваше в мъглата заедно с хотелите „Майер“, „Мюлер“, „При езерото“, а по всички етажи прозорците се отваряха за миг, размахваха се кърпички, протягаха се ръце, които като че ли казваха: „Смилете се, съжалете ни, отведете ни... ако знаете!...“.

Понякога „Винкелрид“ се разминаваше с друг кораб с означено с черни букви върху бялата обшивка име: „Германия“, „Вилхелм Тел“... Същата мрачна палуба, същите лъскави мушамы, същото жалко плаване, все едно дали призрачният кораб се движеше в тази или в обратната посока, същите отчаяни погледи, все едно дали от едната, или от другата палуба.

И като си помисли човек, че всички тези хора пътуваха за свое собствено удоволствие и също за свое собствено удоволствие се затваряха като пленници в хотелите „При езерото“, „Майер“ и „Мюлер“!

И тук, както в „Риги-Кулм“, за Таратарен по-угнетяващо, потчайващо и по-смразяващо от студения дъжд и тъмното небе бе това, че не можеше да говори. Наистина той бе видял долу познати лица: члена на Жокейклуб със своята племенница (Хм! Хм!), академика Астие-Рею и професор Шванталер, двамата заклетни врагове, осъдени

да живеят цял месец един до друг, оковани в един и същ определен маршрут на компанията „Кук“, и някои други; но всички тези знаменити сливолюбци се правеха, че не познават тарасконеца, чийто шлем, железарии и въжето през рамо в известен смисъл го отличаваха, отделяха го от останалите. Всички сякаш се срамуваха от вчерашния бал, от необяснимото веселие, в което ги бе хвърлил този буен пълничък човек.

Единствена госпожа Шванталер с розовото и засмяно личице на малка закръглена фея се приближи до своя кавалер и уловила с два пръста полата си, сякаш щеше да танцува менует, милата дама повтаряше:

— Валсирен... танцирен... много хюбаво...

Дали само си спомняше, или пак ѝ се искаше да се повърти в танца? Тъй или иначе, тя не го оставяше на мира и за да се измъкне от нея, Тартарен се качи на палубата — предпочиташе да се измокри до кости, отколкото да стане смешен.

А валеше такъв проливен дъжд и небето беше толкова мръсно сиво! И сякаш за проклетия в добавка цял отряд от „Армията на спасението“ — десетина дебелани с тъпи лица, в морскосини рокли и с пътнически шапки; те се бяха качили на кораба и сега се бяха събрали под три огромни червени чадъра и пееха псалми, акомпанирани от някакъв акордеонист, същински Давид Ла Гам, дълъг, хилав, с безумни очи. Пискливите им слаби и фалшиви гласове хъхреха и се провличаха като крясъци на чайки в дъжда и в черния пушек от комина, който вятърът непрекъснато връщаше. Никога в живота си Тартарен не бе чувал по-плачевни песни.

В Брунен групата слезе, след като натъпка джобовете на пътниците с малки брошури с духовно-нравствено съдържание; почти веднага щом замлъкнаха акордеонът и песните на тези нещастни същества, небето просветна и тук-таме дори се прокраднаха сини късчета.

Сега корабът навлезе в езерото Ури, засенено и притиснато от високи непристъпни планини, а вдясно, в подножието на Зеелисберг, туристите се загледаха в Грютлийското поле, където Мелхтал, Фюрст и Щауфахер са дали клетва да освободят родината си.

Дълбоко развълнуван, без да го е грижа за изумлението на околните, Тартарен благоговейно свали шапка и дори я размаха във

въздуха три пъти, за да отдаде почит на героите. Неколцина от пътниците неправилно изтълкуваха този жест и учтиво отговориха на неговия поздрав.

Най-сетне корабът нададе дрезгав рев, повторен няколко пъти от ехото в тесния проход. Табелката, която окачваха на палубата при всяка спирка, подобно на надписа, обявяващ следващия танц на градските балове, извести Телсплате.

Пристигаха.

Параклисът се намираше на пет минути път от пристана, на брега на езерото, на същата скала, където Вилхелм Тел бе скочил по време на бурята от лодката на Геслер. Докато следваше пътниците от обиколния маршрут на агенцията „Кук“, Тартарен изпитваше сладко вълнение да тъпче тази историческа земя, да си припомня, да възкресява епизодите на великата драма, която познаваше като своята собствена история.

Във всички времена Вилхелм Тел си беше останал негов любим герой. Когато в аптеката на Безюке играеха преферанс и всеки написваше на лист, поставен в запечатан плик, поета, дървото, аромата, героя, жената, които предпочита, то на един от листите неизменно отговорите бяха:

Любимо дърво — баобаб.

Любим аромат — на барут.

Любим писател — Фенимор Купър.

Какъв бих искал да бъда? — Вилхелм Тел.

И всички в аптеката в един глас възкликваха: „Това е Тартарен!“.

Можете да си представите колко щастлив беше той сега и как биеше сърцето му, когато се приближи до паметния параклис, издигнат от благодарния народ. Струваше му се, че сам Вилхелм Тел, с лък и стрели в ръка, ще му отвори вратата, все още пропита от езерната вода.

— Никой да не влиза... Работя... Днес музеят е затворен... — чу се отвътре силен глас, който прокълнтя още по-силно поради сводовете.

— Господин Астие-Рею от Френската академия!...

— Хер доктор професор Шванталер!...

— Тартарен Тарасконски!...

Горе на прозорчето на портала се появи почти до кръста художникът, в престилка, с палитра в ръка, кацнал на скелята.

— Моят *famulus*^[1] ще слезе да ви отвори, господа — каза той и в гласа му прозвуча уважение.

„Знаех си аз, да му се не види макар! — помисли Тартарен. — Стигаше само да си кажа името.“

Все пак от добро възпитание той се отдръпна скромно, за да пропусне другите.

Художникът, истински красавец, с пламтяща златиста коса като живописците от Ренесанса, посрещна посетителите от дървената стълба, водеща към площадката, издигната горе, пред иконописите. Фреските, представляващи най-важните епизоди от живота на Вилхелм Тел, бяха почти привършени с изключение на една, изобразяваща сцената с ябълката на площада в Алтдорф. Той тъкмо работеше върху нея, а младият *famulus*, както го наричаше, с коси на архангел, с голи крака, в средновековна дреха, му позираше за сина на Вилхелм Тел.

Всичките тези древни личности в червено, зелено, жълто, синьо, изобразени по-високи от естествен ръст, в тесни улички под старинни сводове, и то така, че да се виждат от разстояние, правеха малко тъжно впечатление на посетителите, но те идваха тук, за да се възхищават, и затова се възхищаваха. Впрочем никой от тях не разбираше нищо от живопис.

— Според мен това наистина е много колоритно! — каза важно Астие-Рею със спалния си чувал в ръка.

А Шванталер, със сгъваем стол под мишница, не желаейки да остане по-назад, издекламира два стиха от Шилер, половината от които не се чува, защото потънаха в гъстата му разперена брада. След тях започнаха да възклищават и дамите и известно време се чуваше само:

— Schon!... Oh! Schon!^[2]

— Yes... lovely...^[3]

— Чудно, прелестно...

Да си рече човек, че е попаднал в сладкарница. И внезапно се разнесе един глас, който разкъса като рог благоговейното мълчание:

— Ама не се стреля тъй, казвам ви... Арбалетът не е сложен правилно...

Можете да си представите изумлението на живописеца при вида на невероятния алпинист, който с ледосекач в ръка, с алпенщок на рамо, заплашващ при всяко движение да убие някого с многобройните си съоръжения, се впусна да му доказва по най-простия начин, нагледно, че движението на неговия Вилхелм Тел не е правилно.

— Разбирам ги аз тези работи... Можете да ми вярвате...

— Кой сте вие?

— Как така кой съм аз?... — запита смаяно тарасконецът.

Значи, не пред него се беше разтворила вратата на параклиса. И като се изпъчи величествено, той добави:

— Идете да попитате за моето име пантерите на Сахара, лъвовете на Атлас, може би те ще ви отговорят.

Всички отстъпиха, всеобщо слисване.

— И какво точно не съм нарисувал както трябва? — запита художникът.

— Я ме погледнете!

Тартарен удари два пъти с крак, при което от дъските се вдигна пушилка, улови своя алпенщок като арбалет и застана неподвижно.

— Чудесно! Той е прав... Не мърдайте...

После се обърна към своя *famulus* и извика:

— Бързо, картон и въглен!

Наистина тарасконецът беше прекрасен модел — набит, широкоплещест, наклонил глава във вълнения шлем с подбрадник, с пламтящи очи, вперени в уплашения *famulus*.

О, възшебство на въображението! Струваше му се, че е на площад Алтдорф, срещу своя син, а той никога не бе имал дете; с арбалета се готви да пусне стрела, друга е затъкната в колана му — с нея ще прониже сърцето на тиранина. И така силно се вживя в тази роля, че зарази и околните.

— Това е Вилхелм Тел!... — повтаряше приседнал на едно столче художникът и трескаво нахвърляше своята скица. — Ах, господине, как не съм ви срещнал по-рано! Щяхте да ми бъдете модел...

— Така ли? Наистина ли намирате прилика?... — попита поласканият Тартарен, без да променя позата.

Да, живописецът точно тъй си представял своя герой.

— И в лицето ли?

— О, лицето не е важно... — Художникът поотдалечи от себе си скицата. — Мъжествени, енергични черти, ето какво трябва, още повече че нищо не се знае за Вилхелм Тел, пък и той кой знае дали някога е съществувал.

— Хайде бе!...^[4] Не бил съществувал!... Какви ми ги разправяте?

— Попитайте тези господа...

Астие-Рею, като дуплеше тройната си брада над бялата връзка, заяви тържествено:

— Това е датска легенда.

— Islandische^[5]... — каза Шванталер, не по-малко убедително.

— Саксон Граматик^[6] разказва, че някакъв смел стрелец на име Тоб или Палтанок...

— Es ist in der Vilkinasaga geschrieben^[7]...

Двамата заедно:

... бил осъден от датския... dass der Islandische крал Харолд със сините зъби... König Needing...^[8]

Зареяли поглед, разперили ръце, сякаш застанали на катедра, без да се виждат и без да се слушат, те говореха едновременно, с назидателния, безапелационен тон на професори, сигурни, че никога не могат да бъдат опровергани. Двамата се палеха, крещяха имена и дати: „Юстингер Бернски! Йохан Винтертурски!...“.

Малко по малко спорът стана общ, загубя, разгорещи се. Всички размахваха сгъваеми столчета, чадъри, куфари, а горкият художник ги молеше ту едного, ту другото да се помирят и трепереше да не се счупи скелята. Когато бурята утихна, той реши да довърши скицата си и потърси тайнствения алпинист, чието име биха могли да кажат само сахарските Пантери и атласките лъвове; алпинистът бе изчезнал.

Той се изкачваше гневно, с широки крачки по една пътека сред букове и брези към хотела на Телсплате, където водачът на перуанците трябваше да прекара нощта и просто поразен от разочарование, говореше на глас, като забиваше яростно своя алпенщок във влажната земя.

Вилхелм Тел никога не бил съществувал! Вилхелм Тел бил легенда! И не някой друг, а художникът, който трябваше да украси Телсплате, му казваше това, и то преспокойно. Той беше отвратен от

него заради светотатството, отвратен от учените, от този отрицащ, разрушаващ, безбожен век, който не почиташе нищо — нито слава, нито величие, да го вземат дяволите!

И тъй, значи, след двеста, след триста години, когато се заговори за Тартарен, ще се намерят разни астие-реювци, разни шванталеровци, които ще доказват, че той никога не е съществувал, че е провансалска или берберийска легенда! Той просто се задъха от възмущение и от стръмния склон и седна на една дървена пейка.

Оттук между клоните се виждаше езерото и белите стени на параклиса, който приличаше на току-що построен мавзолей. Свистене на пара и плисък на спуснатата във водата котва известяваха за пристигането на нови посетители. Те се събираха край езерото с пътеводители в ръце, сочеха пред себе си, разказваха си легендата. И изведнъж мислите му промениха своя ход и той видя всичко от комичната му страна.

Представи си цялата история на Швейцария, възхваляваща този въображаем герой, издигаща статуи и параклиси в негова чест по площадчетата на малките градове и в музеите на големите, организираща патриотични празненства, където всички се стичаха със знамето начело, хора от всички кантони; банкети, тостове, речи, викове „ура“, песни, сълзи, бликнали в очите, и всичко това за великия патриот, за когото всички знаеха, че никога не е съществувал.

Приказват си какво ли не за Тараскон, а ето тук една тарасконада, и то такава, каквато там никога не е била измисляна!

Като си възвърна доброто настроение, Тартарен след една-две минути бърз ход достигна до главния път за Флуелен, край който се точеше дългата фасада на хотела на Телсплате със своите зелени капаци. Докато чакаха звънеца за вечеря, почиващите се разхождаха напред-назад по разровения път пред каменния фонтан сред върволица разпрегнати коли и локви, обагрени от медночервения залез.

Тартарен попита за своя човек. Казаха му, че си похапва.

— Я ме заведете при него!

Тези думи бяха изречени със заповеднически тон, затова въпреки уважението и неудобството, че ще обезпокои такава важна личност, една прислужница преведе през целия хотел алпиниста, чието преминаване предизвика леко смайване, до малка стая с изглед към двора, където изключителният водач ядеше отделно от другите.

— Господине — каза, влизайки, Тартарен с алпенцок на рамо, — моля да ме извините, че...

Но изведнъж спря изненадан, а водачът, висок, сух човек, с кърпа на врата, обгърнат от облак благоуханна пара, надигащ се от чинията с топла супа, изпусна лъжицата си.

— Я виж, господин Тартарен...

— Я гледай, Бомпар.

Пред него наистина седеше Бомпар, бившият домакин на клуба, приятен човек, но надарен с баснословно въображение, така че не можеше да изрече нито дума истина и в Тараскон му казваха Ментърджията. Да те нарекат Ментърджия в Тараскон, сами преценете какво означава това! Ето, значи, кой бил несравнимият водач, изкачил Алпите, Хималаите и Лунните планини!

— А, сега разбирам... — каза Тартарен, леко разочарован, но щастлив все пак, че вижда познато лице и чува милия, любим роден изговор.

— Е, хайде, господин Тартарен, нали ще хапнете с мен?

Тартарен прие веднага, предвкусвайки удоволствието да седне на отделна масичка с два прибора един срещу друг, без да участва в свадите при десерта, да се чука, да говори, докато яде, и при това прекрасни неща, добре приготвени и пресни, тъй като съдържателите на хотелите гледат отлично господата водачите, тях ги обслужват отделно, поднасят им най-хубавите вина и най-вкусните гозби.

Да не ви разправам колко много „е та, та значи, ама нали, а че, разбира се“ се изляха тук!

— Та значи, драги приятелю, тази нощ вас съм чул там, на площадката?...

— А че, разбира се!... Показвах гледката на госпожиците... Ама нали е красиво слънцето, като изгрява над Алпите?

— Разкошно! — съгласи се Тартарен, отначало не особено убедено, просто за да не му противоречи, но много скоро и сам се разгорещи; беше просто главомайващо да слуша човек как двамата тарасконци въодушевено възхваляват красотите, които предлага Риги. Просто да си речеш, че Жоан и Бедекер се надпреварват.

После, колкото по-добре си похапваха, толкова по-задушевен ставаше разговорът, заваляха изповеди, излияния, уверения, които предизвикваха сълзи на умиление в провансалските очи, блестящи и

живи, но запазващи винаги, въпреки голямата чувствителност, искрица шеговитост и насмешка. Само по това си приличаха двамата; единият — толкова сух, спечен, обгорял, набразден с бръчките на професията си, другият — нисичък, набит, загладен и червендалест.

Какви прекеждия бе преживял горкият Бомпар, откакто бе напуснал клуба; ненаситното въображение, което му пречеше да се задържи на едно място, го бе отвело под толкова чужди небосводи, бе му поднесло толкова превратности на съдбата! Той разказваше приключенията си, разказваше за безбройните възможности да забогатеете, пропуснати ей така, от глупост, като например последното му изобретение за икономии във военния бюджет чрез намаляване броя на войнишките обувки...

— Знаете ли как щеше да стане?... Боже мой, от просто по-просто... Трябваше само да се подковат военните.

— Брех!... — ахна ужасено Тартарен.

Но Бомпар продължи съвсем спокойно, кротък и занесен както обикновено:

— Опасна идея, нали? Ама там е работата, че от министерството дори не ми отговориха... Ах, скъпи господин Тартарен, толкова беди ми минаха през главата, толкова си стягах колана, преди да постъпя на служба в Компанията...

— Компанията ли?

Бомпар тайнствено понижи глас:

— Шт, после, не тук... — После продължи високо: — Е, какво ново из Тараскон? Все още не сте ми разказали как попаднахте в нашите планини...

Дойде ред на Тартарен да си излее душата. Незлобливо, но с тихата тъга на залеза, с досадата, която завладява с годините великите хора на изкуството, големите красавици, всички покорители на народи и сърца, той разказа за измяната на своите съграждани, за заговора, скроен, за да му отнемат председателския пост, за своето желание да прояви героизъм, да забие тарасконското знаме най-високо, както никога до ден-днешен, да докаже най-сетне на тарасконските алпинисти, че винаги е бил достоен... винаги достоен... Вълнението го задушаваше, той замлъкна, но се овладя и продължи:

— Вие ме познавате, Гонзаг...

И никой не би могъл да предаде колко сърдечност, колко сближаваща нежност бе вложил той в трубадурското име на Бомпар. Сякаш бяха си стиснали ръце, бяха се разбрали...

— Познавате ме, я! Знаете дали се стреснах, когато трябваше да преследвам лъвовете; ами по време на войната, когато заедно организирахме отбраната на клуба...

Бомпар поклати глава с мрачно изражение — и сега още виждаше онези дни.

— Да, да, приятелю мой, това, което лъвовете и топовете „Круп“ не можах да постигнат, го постигнаха Алпите... Аз се страхувам.

— Не говорете така, Тартарен!

— Защо? — запита тихо героят. — Казвам го, защото...

И спокойно, без преувеличения, той си призна какво впечатление му е направила рисунката на Доре и как катастрофата в Сервен още му е пред очите. Каза си, че го е страх от подобни опасности и именно затова, като чул за изключителния водач, с когото нямало грешка, дошъл да го намери.

И с най-естествен тон той добави:

— Вие никога не сте били водач, нали, Гонзаг?

— Е, напротив, бил съм — отговори усмихнато Бомпар. — Само дето не съм направил всичко, което разказвам...

— Има си хас — кимна Тартарен.

Бомпар тихо предложи:

Да излезем за малко на пътя, там ще можем спокойно да поприказваме.

Нощта се спускаше, топъл, влажен ветрец гонеше разпокъсаните черни облаци по небето, където още гаснеше сивата пепел на залеза. Те вървяха рамо до рамо към Флуелен, безмълвни, като сенки, и се разминаваха с други сенки — изгладнелите туристи, които се прибираха в хотела; и така, чак до дългия тунел, който пресича пътя и на места се открива терасовидно към езерото.

— Да спрем тук — прогърмя гласът на Бомпар, който отекна под свода като пушечен изстрел.

Те седнаха на парапета и дълго се любуваха на прелестния изглед към езерото, на разбъркано спускащите се пред тях гъсти черни ели и букове; на високите планини зад тях със смътно очертани върхове; и още много-много планини, преливащи се като синкави

облаци; а между тях едва забележим замрял в падините ледник, който изведнъж пламна с всички цветове на дъгата; жълти, червени, зелени. Осветяваха планината с бенгалски огньове.

Ракетите излитаха от Флуелен и се разпръскваха в многоцветни звезди, невидими корабчета святаха с венецианските си фенерчета напред-назад по езерото, разнасяйки музика и смях на празнуващи хора.

Чудесен фееричен декор, за рамка на който служеха правилните студени гранитни стени на тунела.

— Що за забавна страна е тази Швейцария!... — възкликна Тартарен.

Бомпар се разсмя.

— Ами, Швейцария!... Ако искате да знаете, никаква Швейцария не съществува!

---

[1] Прислужник (лат). — Б.пр. ↑

[2] Прекрасно!... О, прекрасно! (нем.). — Б.пр. ↑

[3] Да... прекрасно... (англ.). — Б.пр. ↑

[4] „Хайде бе!“, „Я стига!“ са възклицания, често употребявани в Тараскон и са с твърде неясен смисъл. Казват ги дори дамите, като добавят: „Хайде бе! Да прощавате за израза!“. — Б.а. ↑

[5] Исландска (нем.). — Б.пр. ↑

[6] Датски летописец XII в. — Б.пр. ↑

[7] Във „Вилкинасага“ е написано... (нем.). — Б.пр. ↑

[8] ... че исландският крал Некдинг... (нем.). — Б.пр. ↑

V

ОТКРОВЕНИЯ В ТУНЕЛА

— В сегашно време, господин Тартарен, Швейцария значи, не е нищо повече от едно просторно заведение, отворено от юни до септември, чисто и просто казино с панорами, където идват да се забавляват хора от всички краища на света, собственост на страшно богата Компания, гъбава с не знам колко милиона, която се управлява от Женева и Лондон. Представете ли си какви пари се похарчиха, за да наемат, пригладят и нагиздят цялата тази земя с нейните езера, гори, планини и водопади, за да се поддържа такова огромно множество от служители и статисти и за да бъдат издигнати до най-високите върхове всичките тези чудесни хотели с газ, телеграфи и телефони!...

— Така си е — помисли си на глас Тартарен, като си припомни Риги.

— Как да не си е така!... Пък вие още нищо не сте видели. Пообиколете тук-там, никъде няма да намерите нито едно кътче без разни шашми и машинарии, също като кулисите в операта; водопади, осветени *a giorno*^[1], въртящи се врати пред ледниците, а за изкачванията — куп хидравлични двигатели и въжени железници. Естествено, Компанията не е забравила своите английски и американски клиенти, които обичат да покоряват пеш върховете, и е запазила опасния и див вид на някои от по-известните върхове — Юнгфрау, Монахът, Финстераархорн, макар всъщност рискът там да не е по-голям, отколкото навсякъде другаде.

— И все пак, драги приятелю, пропастите, ужасните пропасти... Ако паднеш там?

— Ще паднете в снега, господин Тартарен. И ни най-малко няма да ви заболи; долу на дъното винаги има портиер, ловец или друг някой, който ви помага да станете, изчетква ви, изтърсва ви и най-любезно ви пита: „Господинът има ли багаж?...“.

— Какви ми ги приказвате, Гонзаг?
Бомпар продължи още по-сериозно:

— Компанията харчи най-много за поддържането на тези пропасти.

За миг пълно мълчание в тунела, наоколо също всичко притихва. Край на разноцветните огньове, на ракетите, никакви лодки в езерото; затова пък луната се издига и осветява нов нагласен пейзаж, синкав и неясен, тук-там потънал в непроницаем мрак...

Тартарен се чуди да вярва ли на думите на приятеля си. Но като размисля за всичките невероятни неща, видени през тези четири дни — слънцето на Риги, комедията с Вилхелм Тел, — започва да му се струва, че приказките на Бомпар са съвсем правдоподобни, още повече че всеки тарасконец, освен дето е самохвалко, винаги е и малко лапнимуха.

— Добре де, ами тогава, драги приятелю, как обяснявате тези ужасни катастрофи, например оная, в Сервен!...

— Оттогава са минали шестнадесет години, Компанията още не съществуваше, господин Тартарен.

— Да, ама миналата година стана злополука на Ветерхорн, двама водачи изчезнаха под снеговете със своите пътници!...

— Е, то трябва да се правят и такива работи, та да се радват алпинистите... Планина, дето никой не си е счупил главата, не може да привлече англичаните... От известно време Ветерхорн западаше. Щом стана това малко произшествие, доходите веднага се увеличиха.

— А двамата водачи?...

— Те са не по-зле от пътниците; само изчезнаха срещу заплащане в чужбина за шест месеца... Това е скъпа реклама, но Компанията е достатъчно богата, за да си го позволи.

— Слушайте, Гонзаг...

Тартарен стана и сложи ръка на рамото на бившия домакин:

— Нали не искате да ми се случи нещо лошо, а?... Добре тогава. Говорете ми откровено... вие знаете моите възможности като алпинист, те са посредствени.

— Съвсем посредствени, така си е.

— И как ви се струва, при това положение мога ли, без да е много опасно, да се опитам да се изкача на Юнгфрау?

— Ще ви отговоря, господин Тартарен... Слагам ръката си в огъня, доверете се на водача си и това е то!

— Ами ако ми се завие свят?

— Затворете очи.

— Ами ако се плъзна?

— Какво от това?... Всичко е като в театъра... Всичко е декори...
Не рискувате нищо...

— Ах, ако сте с мен да ми го казвате, да ми го повтаряте...
Хайде, драги приятелю, направете едно добро, елате с мен...

Дявол да го вземе, Бомпар не би пожелал нищо по-добро, но перуанците му били на главата до края на сезона; и тъй като приятелят му се изненада, че той е приел да върши работа на водач, на прислужник, той обясни:

— Какво да се прави, господин Тартарен?... Това влиза в задълженията ни... Компанията има право да ни използва, както ѝ е удобно.

И той изброи на пръсти всичките най-разнообразни длъжности, които бе заемал през тези три години: водач в Оберланд, тръбач с рог в Алпите, стар ловец на диви кози, бивш войник на Шарл X, протестантски пастор в горските усои...

— Туй пък какво е? — запита Тартарен изненадано.

Бомпар му отговори с невъзмутимия си вид:

— Ха, ами такава. Ако пътувате из немска Швейцария, често виждате на шеметни височини пастор, който проповядва на открито, застанал на някоя скала или на някой дънер като на катедра. А край него в живописни пози няколко овчари, сиренари с калпаци в ръка, жени с носии и забрадки от този край; хубава гледка, обрасли с трева или току-що окосени пасища, водопади, спускащи се чак до пътя, стада със звучни хлопатари, които звънтят из цялата планина. И всичко това, хе-хе, е чист декор с фигуранти. Само че то е известно единствено на чиновниците от Компанията, на водачите, на пасторите, на хотелджиите и те го пазят в тайна, защото в техен интерес е да не дрънкат много, тъй като ще се лишат от клиентите си.

Алпинистът остана зашеметен, онемял — връхната точка на изненада при него. Дълбоко в душата си той все още се съмняваше донякъде в правдоподобността на Бомпаровите думи, но все пак се поободри, почувствува се по-спокоен при мисълта за алпинистките изкачвания и скоро разговорът им стана по-весел. Двамата приятели говореха за Тараскон, за шегите от по-младите им години.

— Като стана дума за разните номера — каза Тартарен внезапно, — та се сетих за една чудесна шега в „Риги-Кулм“... Представете ли си една сутрин... — И той разказа за писмото, залепено на огледалото, като подчерта дамите: „Дяволски французино“. — Голяма мистификация, а?

— Кой знае... Може би — забеляза Бомпар, който сякаш прие по-сериозно от него това.

После запита Тартарен дали по време на пребиваването си в „Риги“ не е имал някаква разправа с някого, дали не е казал нещо излишно.

— Ами, да кажа нещо излишно! Може ли човек да си отвори устата с всичките тия англичани, немци, неми като риби, и на това му викат „добро държане“.

И все пак, като си помисли, той си спомни, че се е спречкал, и то здравата, с някакъв си казак, един Ми...

— Манилов — поправи го Бомпар.

— Познавате ли го?... Между нас казано, струва ми се, че този Манилов ми се ядоса заради една малка рускиня...

— Да, Соня — промълви загрижено Бомпар...

— И нея ли познавате? Ах, приятелю, същинска перла, малка сива гълъбица!

— Соня Василиева... Тя е убила посред улицата с револвер председателя на военнополовия съд генерал Фелянин, който осъдил брат ѝ на доживотна каторга.

Соня убийца! Това мило русо дете... Тартатен не можеше да повярва. Но Бомпар уточни, разказа подробностите на тази история, доста добре известна впрочем. От две години Соня живеела в Цюрих, където отишъл и брат ѝ Борис, болен от туберкулоза, избягал от Сибир; през цялото лято тя го водела на чист въздух в планината. Бомпар често ги срещал заедно с техни приятели — всички емигранти и заговорници. Василиеви били умни, енергични, все още притежаващи известно богатство, и стояли начело на нихилистката партия заедно с Болибин, който убил един полицейски началник, и Манилов, който миналата година взривил Зимния дворец.

— Брей! — каза Тартарен. — Чудесни съседи има човек в „Риги“!

Но да оставим това настрана. Бомпар вече бе стигнал до извода, че прословутото писмо е изпратено от тези млади хора; той познавал методите на нихилистите. Всяка сутрин царят намирал подобни предупреждения в тоалетната под кърпата си за лице...

— Добре де — каза преbledнял Тартарен, — защо са тези заплахи? Какво съм им направил?

Бомпар считаше, че са го взели за шпионин.

— Аз, шпионин!

— А че, да!

Във всички седалища на нихилистите — Цюрих, Лозана, Женева — Русия поддържала с големи суми множество тайни агенти, от известно време тя наела дори бившия началник на имперската френска полиция, заедно с десетина корсиканци, които следели и наблюдавали всички руски изгнаници и дори се преобличали по най-различни начини, за да ги заловят на местопрестъплението. Видът на алпиниста, очилата му, произношението му сигурно са накарали тези хора да го помислят за някой от агентите.

— Да го вземат дяволите! Сега си спомних — каза Тартарен, — по петите им непрекъснато вървеше някакъв италиански тенор... Разбира се, той е ченге... Както и да е, какво да правя сега?

— Преди всичко не им се навирайте в очите, щом са ви предупредили, че ще ви се случат лоши неща.

— Хайде бе, лоши неща... На първия, който се приближи, ще му пръсна главата с ледосекача.

И очите на тарасконеца проблясват в мрака на тунела. Но Бомпар съвсем не е така спокоен, той знае, че омразата на тези нихилисти е страшна, тя напада в гръб, дълбае и крои заговори. Дори да си смелчага като председателя, как ще се опазиш от хотелското легло, където спиш, от стола, на който сядаш, от парапета на корабната палуба, който изведнъж се счупва и облегналият се на него потъва в бездната. А освен това ястията, чашата, намазана с невидима отрова.

— Пазете се от кирша във вашата манерка, от гъстото мляко, което ви носи пастирът с дървени обувки. Те не се спират пред нищо, казвам ви го.

— Ами тогава? Свършено е с мен! — изломоти Тартарен.

После хвана ръката на своя другар.

— Посъветвайте ме, Гонзаг.

След едноминутно размишление Бомпар му предложи план. Да отпътува утре рано, да прекоси езерото, да мине през прохода Брюниг, да преспи вечерта в Интерлакен. На другия ден — Гринденвалд и Малката Шайдек. По` другиден — Юнгфрау! А после без забавяне назад към Тараскон.

— Утре заминавам, Гонзаг — каза героят мъжествено, с уплашен поглед, отправен към тайнствения потъващ в нощта хоризонт, към езерото, което сякаш таи в себе си, в своето ледено спокойствие и бледи отблясъци всички предателства на света...

---

[1] Като на дневна светлина (ит.). — Б.пр. ↑

VI

**ПРОХОДЪТ БРЮНИГ. ТАРТАРЕН ПОПАДА
В РЪЦЕТЕ НА НИХИЛИСТИТЕ.
ИЗЧЕЗВАНЕТО НА ЕДИН ИТАЛИАНСКИ
ТЕНОР И НА ЕДНО ВЪЖЕ, ПРОИЗВЕДЕНО
В АВИНЬОН. НОВИ ПОДВИЗИ НА ЛОВЕЦА
НА КАСКЕТИ. БУМ! БУМ!**

— Качете се... Качете се де!

— Къде да се кача, да го вземат дяволите? Всичко е заето...
Никъде не ме щат...

Действието се развиваше в самия край на Четирите кантона на брега на Алпанах, влажен и блатист като делта, където пощенските коли се събираха на кервани и поемаха туристите при слизането им от кораба, за да ги преведат през Брюниг.

От сутринта валеше ситен дъжд, като иглички; славният Тартарен, заплетен в своите снаряжения, блъскан от пощальони и митничари, търчеше от кола на кола, шумен и притеснителен като смешник-музикант по нашите панаири, който при всеки жест раздвижва някой ударен инструмент, тъпан, звънчета или чинели. От всички вратички го посрещаха с един и същ ужасен вик: „Заето!“, изръмжан не приветливо на всевъзможни езици, навсякъде едни и същи наежени, разперили се пътници, заели колкото може повече място и решени да не пуснат този опасен и шумен човек да се качи.

Нещастникът се потеше, задъхваше се, възклищаваше: „Да ви вземат мътните!“ и махаше отчаяно в отговор на нетърпеливите подвиквания от всички коли: „Да вървим!“, „All right^[1]!“, „Andiamo^[2]“, „Vorwartz!^[3]“, конете пръхтяха, кочияшите ругаеха. Най-сетне един от кондукторите, червендалест мъжага в униформа и плоска фуражка, се намеси, отвори насила вратичката на една полузакрита кола, бутна

вътре Тартарен, просто го напъха като пакет и после застана прав и величествен до калника, протегнал ръка за trinkgeld^[4].

Унижен, бесен срещу хората от колата, които го приемаха *mapu militari*^[5], Тартарен се правеше, че не ги забелязва, напъха портмонето по-дълбоко в джоба си, нагласи ледосекача до себе си, с подчертано лошо настроение, грубо, сякаш току-що бе слязъл от кораб, вървящ по рейса Дувър-Кале.

— Добър ден, господине... — каза един нежен, познат глас.

Той вдигна очи и остана зашеметен и ужасен пред хубавото заоблено розово лице на Соня, седнала срещу него, под гюрука на колата, където се беше настанил също така един висок младеж, увит в шалове и одеяла, изпод които се виждаше само мъртвешки бледото му чело, с надвиснали кичурчета коса, златна като рамките на очилата, скриващи късогледите му очи; несъмнено братът! С тях беше и едно трето лице, което Тартарен извънредно добре познаваше — Манилов, подпалвачът на Зимния дворец.

Соня, Манилов, чудесен капан за мишки!

Значи, тук, в този стръмен проход Брюниг, окръжен от бездни, бяха решили те да осъществят заплахата си. И в пристъп на внезапен, проблеснал като светкавица ужас, който му разкри на каква опасност е изложен, героят се видя проснат в някое каменисто усое, хвърлен от високите клони на някой дъб. Да бяга? Къде, как? Колите вече потегляха в редица под звуците на тръбата, а по вратите им се тълпяха рой деца, които предлагаха букетчета еделвайс. Изпадналият в ужас Тартарен вече се питаше дали да изчака, или да повали с един удар на алпенцока седналия до него казак; но размисли и реши, че е по-благоразумно да се въздържа. Вероятно тези хора щяха да го нападнат по-далеч, в някои по-безлюдни места; може би щеше да има време да слезе. Пък и намеренията им сега не му се виждаха толкова лоши. Соня нежно му се усмихваше с хубавите си тюркоазени очи, високият блед младеж любопитно го поглеждаше, а Манилов, очевидно добре настроен, учтиво се отдръпна, за да може той да смести чантата си. Дали не бяха разбрали грешката си, прочитайки в списъците на „Риги-Кулм“ славното име на Тартарен?... Той реши да провери това и с добродушна непринуденост започна:

— Каква приятна среща, мили млади хора... само че позволете ми да ви се представя... вие май, май не знаете с кого имате работа,

докато аз прекрасно знам кои сте вие.

— Шт! — докосна с пръст устни (тя беше с шведски ръкавици) прелестната, усмихваща се Соня и му показа седнали на капрата до кочияша тенора с маншетите и другия млад русин, които се криеха под един чадър, смееха се и си приказваха на италиански.

Тартарен нито за миг не се поколеба в избора между полицаия и нихилистите.

— Ама вие, значи, познавате този човек? — каза той тихо, като приближи лицето си до свежото личице на Соня и се огледа в нейните светли очи, които изведнъж станаха сурови и строги, когато тя му отговори утвърдително, притваряйки леко клепачи.

Героят потръпна, но като в театър; усети онова прелестно неспокойство, от което ви полазват тръпки, когато действието се завързва и човек се намества по-удобно на стола, за да слуша и да гледа по-добре. Сам той беше във от тази игра и освободен от преживените през нощта мъки, които му бяха попречили да се наслади на швейцарското кафе, на меда и маслото и да се облакът на парапета на корабната палуба, сега дишаше свободно, дълбоко, намираше, че животът е хубав и че тази мъничка руския е невъобразимо мила със своята пътна шапчица, със затворената до шията прилепнала блуза, очертаваща ръцете ѝ и нейната тъничка, но извънредно изящна талия. Какво дете беше тя! Дете с чистия си звънък смях, с мъха по бузите, с милата грация, с която оправяше шала върху коленете на своя брат: „По-добре ли си?... Не ти ли е студено?“. Как да повярва човек, че тази ръчица, тъй нежна под кожената ръкавица, е имала сила и воля да убие човек!

Другите също не изглеждаха кръвожадни; всички се смееха най-непосредствено, болният малко по-сдържано и по-страдалчески, Манилов, под чиято гъста брада личеше, че е съвсем млад, шумно като ученик във ваканция — буйно и весело.

Третият спътник, когото наричаха Болибин и който разговаряше на капрата с италианеца, също здравата се забавляваше и често се обръщаше, за да превежда на своите приятели разказите на мнимия певец за неговите успехи в петербургската опера, за похожденията му, за копчетата за риза, които му били подарък от поклонничките му и на които имаше гравирани три ноти „Ла, до, ре“ — l'adore^[6]; тази игра на думи, повтаряна от цялата кола, предизвикваше такова веселие, че

дори тенорът започна да се пъчи и да суче мустаците си с глупав и победоносен вид, поглеждайки Соня, и всичко бе до такава степен истинско, че Тартарен започна да се пита дали не пътува с най-обикновени туристи и със съвсем редовен тенор.

В това време колите с пълна скорост преминаваха мостове, пътуваха край малки езера, край потънали в цветя поля край окъпани от дъжда безлюдни овощни градини — беше неделя, срещаша селяни в празнични дрехи, жени с дълги плитки и със сребърни верижки. Пътят се виеше между дъбови и букови гори; при всеки завой една над друга се разкриваха прелестни гледки — реки, долини, където се извисяваха камбанарии, а в дъното под невидимото слънце искреше ослепително бял връх Финстераархорн.

Скоро пътят стана усоеен и пуст. От едната страна — дълбоки сенки, безразборно поникнали по склона дървета, преплетени, криви, а сред тях бучеше разпенен планински поток; вдясно — огромна надвесена скала, като настръхнала от клоните, стърчащи в пукнатините ѝ.

В колата вече никой не се смееше; всички гледаха, мъчеха се да открият къде завършва този гранитен тунел.

— Досущ като Атласките гори!... Все едно че сме там... — каза важно Тартарен, но тъй като никой не обърна внимание на забележката му, добави: — Разбира се, без рева на лъвовете.

— А вие чували ли сте ги как реват, господине? — запита Соня.

Дали е чувал рева на лъвовете, хайде де!... Любезно и снизходително усмихнат, той каза:

— Аз съм Тартарен Тарасконски, госпожице!...

Варвари с варварите им! Ако беше им казал: „Наричам се Дюпон“, щеше да е все същото. Те изобщо не знаеха името Тартарен.

Въпреки това той не се обиди и отговори на девойката, която го питаше дали се е уплашил от лъвския рев:

— Не, госпожице... Камилата под мен трепереше като трескава, а аз оглеждах примките си така спокойно, сякаш пред мен стоеше стадо крави... От разстояние ревят звучи горе-долу така!

За да даде на Соня точна представа, той изръмжа гръмогласно: „Хр-р-р!“, страшен рев, който се разнесе, повторен още по-силно от ехото от скала на скала. Конете се изправиха на задните си крака: във всички коли пътниците наскочаха от местата си, ужасени, зачудени

какво ли е станало, какъв ли е този шум, когато изведнъж видяха алпиниста, тъй като полувдигнатият гюрук на колата не можеше да скрие шлема и стърчащите му снаряжения, и за кой ли път се запитаха: „Откъде се взе пък това говедо?“.

А той преспокойно продължаваше да разказва с подробности как трябва да бъде нападнат, убит и одран хищникът, описваше диамантената мушка, поставена на карабината му, за да се прицелва точно и през нощта. Девойката го слушаше наведена, внимателно, с леко трептящи ноздри.

— Разправят, че Бомбонел още ходел на лов — каза братът, — познавате ли го?

— Да — отговори Тартарен не особено възторжено, — той е сърчно момче... Виждали сме ги и по-добри...

Нали разбирате намека, тъй де! После той продължи малко тъжно:

— Да, да. Вълнуващи са засадите на големи хищници. Когато ги няма, пусто ти става в душата и няма с какво да запълниш тази пустота.

Тук Манилов, който, макар да не говореше френски, разбираше всичко и явно слушаше тарасконеца много любопитно, защото голяма бръчка прорязваше мъжественото му чело, каза с усмивка няколко думи на своите приятели.

— Манилов разправя, че всички сме от занаята... — обясни Соня на Тартарен. — И ние като вас преследваме големи хищници.

— А че, да, разбира се... вълци, бели мечки...

— Да, вълци, бели мечки и други вредни животни...

И смеховете отново се разляха шумни, нестихващи, но този път в тях звучеше жестока и остра нотка — смехове, които много приличаха на зъбене и напомняха на Тартарен в каква не особено весела и странна компания пътува.

Изведнъж колите спряха. Пътят ставаше още по-стръмен и правеше на това място остър завой към най-високата точка на Брюниг, докъдето се стигаше за двадесет минути по един пряк път, минаващ през прекрасна букова гора. Въпреки утринния дъжд и хлъзгавата и влажна земя, щом малко просветна, почти всички пътници слязоха и тръгнаха в редица по пътеката за шейните.

Тартарен беше в последната кола, от която мъжете също слязоха, но Соня намираще, че пътищата са прекалено кални, затова се настани още по-удобно и понеже снаряженията на алпиниста му попречиха да последва веднага другите, тя му каза полугласно:

— Останете да ми правите компания...

И то с тъй гальовен глас! Горкият човек цял изтръпна, съчини си веднага прелестен и твърде неправдоподобен роман и старото му сърце лудо заби.

Но много бързо разбра грешката си, като видя как тревожно се навежда и следи с поглед девойката Болибин и италианеца, които оживено разговаряха в началото на пътеката за шейните, докато Манилов и Борис вече бяха тръгнали по нея. Мнимият тенор се колебаеше. Той сякаш чувствуваше инстинктивно, че е опасно да се движи сам в компанията на тези трима мъже. Все пак накрая се реши и Соня го гледаше как се изкачва, като галеше заоблената си бузка с букет лилави минзухари — тези планински теменужки, чиито цветчета още по-ярко се открояват на тъмните листа.

Колата се движеше бавно, кочияшът бе слязъл и вървеше отпред с други кочияши и петнадесетте коли от кервана се нижеха празни, в пълна тишина, близо една до друга поради стръмнината. Силно развълнуван, обзет от предчувствие за нещо зловещо, Тартарен не смееше да погледне съседката си, толкова се страхуваше да не би някоя дума или поглед да го превърнат ако не в главно действащо лице, то поне в съучастник в драмата, чието приближаване предусещаше. Но Соня не му обръщаше внимание, очите ѝ бяха безизразни и тя все така галеше разсеяно с цветята нежната си пухкава буза.

— И така — каза тя след дълго мълчание, — вие вече знаете кои сме ние, аз и моите приятели... Е? Какво мислите за нас? Какво мислят за нас французите?

Героят пребледня, после се изчерви. Не му се искаше с някоя непредпазлива дума да настрои срещу себе си такива отмъстителни хора; от друга страна, как да се съюзи с убийци? Той реши да се измъкне и го заусуква:

— Вие казахте преди малко, госпожице, че всички сме от занаята: ловци на хидри и чудовища, на деспоти и хищници... Затова ще ви отговоря като член от братството на свети Юбер^[7]... Лично моето мнение е, че дори срещу хищниците трябва да си служим с

честни средства... Нашият знаменит изстребител на лъвове Жюл Жерар използваше взривни патрони... Аз не одобрявам това и никога не съм ги употребявал... Когато ходех на лов за лъвове или за пантери, заставах право пред звяра и — бум! бум! — по един куршум във всяко око.

— Във всяко око! — възкликна Соня.

— Никога не ми се е случвало да не уцеля.

Той приказваше, сякаш вчера се е върнал оттам.

Девојката го гледаше с наивен възторг и си помисли на глас:

— Ето нещо сигурно.

Внезапно се чу шум от счупени клонки, шумолене и над тях храсталакът се разтвори тъй бързо и внезапно, че Тартарен, прехласнат в мечти по ловни приключения, за миг се почувствува като на засада в Закар. Манилов скочи безшумно от склона и се озова до колата. Присвитите му очички блестяха на одраното в трънака лице, по брадата и по рошавите му коси се стичаше вода, изтръскана от клоните. Той се задъхваше, улови вратичката с късите си космати ръце, каза на руски нещо на Соня и тя припряно се обърна към Тартарен:

— Въжето ви... Бързо...

— Мо... моето въже?... — заекна героят.

— Бързо, бързо... веднага ще ви го върнем.

Без да се впуска в други обяснения, тя започна да му помага с малките си пръстчета да измъкне прословутото въже, произведено в Авиньон. Манилов грабна кълбото с радостно ръмжене и с два скока се мушна в храсталака ловко, като дива котка.

— Но какво става? Какво ще правят?... Колко е свиреп... — промълви Тартарен, но не посмя да завърши мисълта си.

Манилов и свирепост! Ами, личало, че не го познава. Нямало подобър, по-нежен и по-отзивчив човек от него и като доказателство за изключителния му характер Соня разказа, гледайки го с ясните си очи, как той, след като изпълнил опасна задача, възложена му от Революционния комитет, и веднага скочил в шейната, с която трябвало да избяга, заплашил кочияша, че като нищо ще слезе, ако той продължава да удря и да насилва животното, от чиято бързина зависело дали ще се спаси.

Тартарен намери тази проява достойна за древността; но след като поразмисли за всички човешки съществувания, погубени

безразсъдно, сякаш е станало земетресение или е изригнал вулкан, от същия този Манилов, който не можеше да изтърпи да измъчват пред него едно животно, попита девойката с простодушен вид:

— Много ли хора умряха от взрива в Зимния дворец?

— Прекалено много — тъжно отговори Соня. — А единственият човек, който наистина трябваше да умре, оцеля.

Тя замълча, сякаш огорчена, и бе тъй прелестна, навела глава, с дългите си златисти ресници, трепкащи по бледорозовите ѝ бузи, че Тартарен ужасно съжали за мъката, която ѝ бе причинил, заплепен от чара на младостта и свежестта на това странно малко създание.

— И тъй, господине, значи, вие смятате борбата, която ние водим, за несправедлива, нечовешка?

Тя му каза тези думи, като се наклони съвсем близо до него, погали го с дихание, с поглед; героят усещаше как започва да се предава...

— Не мислите ли, че всяко оръжие е добро и законно, щом трябва да бъде освободен един народ, който стене, задъхва се...

— Несъмнено, несъмнено...

Девойката забелязваше слабостта на Тартарен и ставаше все по-настойчива:

— Вие ми казахте, че ви се иска да запълните някаква пустота в сърцето си; не ви ли се струва по-благородно, по-интересно да пожертвувате живота си в името на една велика кауза, отколкото да го рискувате, като изстребвате лъвове или изкачвате ледници?

— Там е работата, че... — замънка Тартарен опиянен, съвсем загубил разум, изтръпнал от лудото и неудържимо желание да грабне и да целуне тази малка, гореща ръка, която настойчиво докосваше неговата ръка, също както в онази нощ горе на „Риги-Кулм“, когато беше намерил обувката на Соня. Накрая не издържа, сграбчи с две ръце малката ръка в ръкавица и каза с добродушния си плътен глас, в който се прокрадваха бащински и интимни нотки:

— Слушайте, Соня...

Колата рязко спря, той не можа да довърши мисълта си. Бяха стигнали до най-високата част на Брюниг; пътниците и кочияшите се качиха в колите, за да наваксат загубеното време; щяха да карат в галоп до следващото село, за да нахранят и сменят конете. Тримата руси също се върнаха, но мястото на италианеца остана незаето.

— Господинът се качи в една от предните коли — обясни Борис на въпроса на кочияша и като се обърна към Тартарен, който проявяваше явно безпокойство, добави: — Ще трябва да му поискате възето си, той го взе със себе си.

След тези думи в колата се разнесоха смехове, а храбрият Тартарен бе обзет от най-ужасни съмнения; чудеше се какво да мисли и какво да вярва, като гледаше хубавото настроение и невинното изражение на тези предполагаеми убийци. Докато завиваше своя болник с безброй палта и одеяла, тъй като планинският студ ставаше още по-рязък от височината и от бързото движение, Соня разказваше на руски какво са приказвали с Тартарен, като произнасяше „Бум! Бум!“ с миловидна интонация, а другарите ѝ повтаряха след нея, възхищавайки се на героя; единствено Манилов клатеше недоверчиво глава.

Станцията!

Тя се намираще на площада в едно голямо село и представляваше стара странноприемница с прогнил дървен балкон и ръждясал железен надпис. Върволицата коли спря и докато разпрягаха конете, изгладнелите пътници нахлуха в една боядисана в зелено стая на първия етаж, която миришеше на мухъл; на единствената маса можеха да се поберат най-много двадесетина души. А те бяха шейсетина и за пет минути настъпи невъобразима блъсканица, чуваха се викове и разгорещени спорове над купичките между оризолюбци и сливолюбци, за най-голямо удивление на съдържателя, който се видя в чудо, сякаш всеки ден в този час не минаваха оттук пощенски коли, и започна да се кара на суетящите се както винаги сервитьорки — чудесен предлог да поднасят само половината от ястията, вписани в менюто, и да връщат символичен остатък, в който бялото швейцарско су се броеше за петдесет сантима.

— Дали не би могло да се нахраним в колата?... — предложи Соня, която се дразнеше от тази бъркотия.

И тъй като никой не им обръщаше внимание, младите хора решиха да се оправят сами. Манилов се върна, като размахваше един студен бут, Болибин — хляб и наденици; но най-добрият снабдител се оказа Тартарен. Разбира се, това беше чудесен случай за него да се измъкне в шумотевицата или поне да провери дали италианецът е сред пътниците, но той изобщо не помисли за това, изпълнен единствено с

желанието да нахрани „момичето“ и да покаже на Манилов и на другите на какво е способен един енергичен тарасконец.

Когато се появи на площадката пред странноприемницата с важен и безизразен поглед, уловил в здравите си ръце голям поднос, отрупан с чинии, кърпи, добре подредени продукти и швейцарско шампанско с позлатена тапа, Соня изръкопляска възхитено:

— Как успяхте да направите всичко това?

— Сам не знам... просто съм си оправен!... В Тараскон всички сме такива.

О, щастливи минути! За цял живот нашият герой ще запази спомена от тази прекрасна закуска лице с лице със Соня, кажи-речи, на коленете ѝ, сред оперетния декор: селският площад с насадената в шахматен ред зеленина, златната везба и муселините на националните костюми на швейцарките, които се разхождаха две по две като кукли.

Какъв хубав хляб, какви вкусни наденици! Самото небе сякаш е с тях — кротко, нежно, млечно; разбира се, вали, но толкова ситен дъждец, просто някоя и друга загубена капчица, колкото да разрежи швейцарското шампанско, опасно за южняшките глави.

Под верандата на странноприемницата един тиролски квартет — двама гиганти и две жени-джуджета, облечени в ярки, груби парцали, сякаш оцелели след разтурянето на някой панаир — смесваше своите подвиквания „хойла-ри-пии“ с тракането на чиниите и чашите. Нека да са грозни, тъпи и сковани, с опънати жили на тънките вратове. На Тартарен му се виждат прелестни, той им хвърля с шепи монети, за най-голяма изненада на селяните, наобиколили разпрегнатата кола.

— Да шифее Вранция! — обажда се от тълпата треперлив глас и напред излиза висок старец, облечен в странна синя дреха със сребърни копчета и с гигантска военна шапка, същинска паница с кисело зеле, при това толкова тежка с високата си украса, че той е принуден да върви с разперени ръце като еквилибрист.

— Зтар фойник... кралска кфардия... Шарл тесети.

Припомняйки си разказите на Бомпар, тарасконецът избухва в смях и казва тихо, като му намига:

— Ясен си ми, старче...

Но въпреки това му подава сребърна монета и му налива чаша, която старецът поема смеейки се и също му намига, без да знае защо. После, като изважда от устата си огромна порцеланова лула, той вдига

чашата и пие за здравето на компанията, което още повече убеждава Тартарен, че си има работа с някой колега на Бомпар.

Голяма работа! Всеки тост е добре дошъл.

И като се изправя в колата, с висок глас, вдигнал чаша, Тартарен пие просълзен „за Франция, своята родина“, после за гостоприемна Швейцария, щастлив, че може да я похвали на всеуслушание и да ѝ благодари от името на всички за щедрия прием, който тя дава на победените, на изгнаниците. Накрая, понижавайки глас, пожелава на своите спътници скоро да се завърнат в родината си и да намерят там сърдечни роднини, верни приятели, почтена работа и край на всички раздори; защото в края на краищата хората не живеят, за да се изяждат непрекъснато помежду си.

По време на тоста братът на Соня се усмихва хладно и насмешливо зад златните си очила; Манилов, опънал врат, сбърчил вежди, се пита кога ли дебелият „барин“ ще свърши най-сетне с приказките си, а Болибин, кацнал на седалката, криви бледото си жълто и ужасно набръчкано лице, лика-прилика с грозна маймуна, седнала на раменете на тарасконеца.

Единствено Соня го слуша сериозно и се опитва да проумее странния характер на този човек. Дали мисли за това, което казва? Направил ли е всичко, което разправя? Дали не е луд, актьор или просто бърбивец, както твърди Манилов, които, като човек на действието, влага в тази дума голямо пренебрежение?

Скоро нещата ще се изяснят. Тартарен, току-що завършил своя тост, сяда, когато изведнъж един изстрел, после още един и още един, прозвучали някъде наблизо до странноприемницата, го карат да скочи на крака развълнуван, с наострени уши, надушил миризмата на барут.

— Кой стреля?... Къде!... Какво става?

В неговата изобретателна глава се ражда цяла драма, въоръжено нападение на кервана, случай да защити честта и живота на тази прелестна госпожица. Нищо подобно обаче, изстрелите идват от стрелбището, където селската младеж, като всяка младеж, се упражнява да уцелва точно. Конете още не са впрегнати и Тартарен небрежно предлага да отскочат дотам. Той си има нещо на ум, Соня — също, когато се съгласява. Водени от стареца, служил в кралската гвардия, който се поклаща с тежката шапка на глава, те прекосяват площада и минават през тълпата, която ги наблюдава любопитно. Под

сламения покрив и прясно одяланите борови дъски стрелбището прилича на нашите селски стрелбища по панаирите, с тази разлика, че е по-сбутано и желаещите носят собствените си оръжия — стари пушки с шомпол, с които боравят доста добре. Безмълвен, скръстил ръце, Тартарен преценява изстрелите, критикува високо, дава съвети, но не стреля. Русите го следят и си правят знаци.

— Бум... бум... — хили се Болибин с акцента на тарасконеца и уж се прицелва.

Тартарен се обръща червен като домати и кипящ от гняв.

— Ами, да, точно тъй, млади човече... Бум... бум!... И то колкото пъти пожелаете.

Той зарежда една стара двуцевна карабина, сигурно служила вярно на няколко поколения ловци на диви кози и — бум!... бум!... Готово. Двата куршума улучват целта — възторжени възгласи се раздават от всички страни. Соня тържествува, Болибин вече не се смее.

— Нищо не е това — казва Тартарен, — сега ще видите...

Стрелбището му е тясно, той търси цел, търси да помете нещо и тълпата стреснато отстъпва пред този набит и свиреп чудноват алпинист с пушка в ръка, който предлага на стария кралски гвардеец да му пръсне от петдесет крачки лулата в зъбите. Старецът надава страхотни викове и се шумгува в множеството, над чиито глави стърчи и трепти пищната му шапка. Но тъй или иначе, Тартарен трябва да забие в нещо своя куршум.

— Хай да му се не види, също като в Тараскон!...

И бившият ловец на каскети хвърля във въздуха с всичката сила на двойните си мускули шапката си и я прострелва във въздуха.

— Браво! — възкликва Соня и забожда в дупчицата от куршума на каскета планинския букет, с който преди малко галеше бузата си.

Тартарен се качва отново в колата с този прелестен трофей. Рогът затръбвява, керванът тръгва, конете се понасят с всички сили по надолнището на Бриенц — красив път, прокаран с взрив като корниз през тези скали и отделен само с крайпътни камъни, разположени на два метра един от друг, от хилядафутова бездна, но Тартарен не вижда опасностите, не гледа пейзажа — Мейрингенската долина, окъпана в роса, реката с прави брегове, езерото, селата, скупчени в далечината, а на фона на всичко това: планини, ледници, сливащи се понякога с

облаците, които се местят с всеки завой на пътя, разтварят се, разкриват се, като движещи се декори.

Разнежен от своите чувства, героят се възхищава на Прекрасната девойка пред него и размишлява, че славата е само половин щастие, че е тъжно човек да старее в самотно величие като Мойсей и че това крехко северно цвете, присадено в малката тарасконска градинка, би оживило нейното спокойствие с много по-големи красота и ухание от вечния баобаб, *arbos gigantea*, посаден в саксия. Соня също го гледа с детинските си очи, блестящи под широкото ѝ замислено и волево чело, и мечтае; но кой би могъл да знае за какво мечтаят девойките?

---

[1] Чудесно! (англ.). — Б.пр. ↑

[2] Да тръгваме! (ит.). — Б.пр. ↑

[3] Давай! (нем.). — Б.пр. ↑

[4] Бакшиш (нем.). — Б.пр. ↑

[5] Враждебно, войнствено (лат.). — Б.пр. ↑

[6] Обожаемия (фр.). — Б.пр. ↑

[7] Свети Юбер (VIII в.) бил покровител на ловците. — Б.пр. ↑

VII

**ТАРАСКОНСКИ НОЩИ. КЪДЕ Е ТОЙ?
ТРЕВОГА. ЩУРЦИТЕ ОТ СТЬРГАЛОТО
ВИКАТ ТАРТАРЕН ДА СЕ ВЪРНЕ. СВЕТИ
ВЕЛИКОМЪЧЕНИК ТАРАСКОНСКИ. КЛУБ
НА АЛПИНИТЕ. КАКВО СТАВАШЕ В
АПТЕКАТА НА ПЛОЩАДЧЕТО. ПОМОЩ,
БЕЗЮКЕ!**

— Писмо, господин Безюке!... От Швейцария, ей!... От Швейцария! — викаше радостно от другия край на площадчето раздавачът, като размахваше нещо забързан, защото денят вече преваляше.

Аптекарят, който се наслаждаваше на прохладата, седнал по риза пред врата си, скочи, грабна с треперещи ръце писмото и го отнесе в своята обител, изпълнена с разнообразни миризми на еликсири и билки, но го отвори чак когато раздавачът си отиде, оживен и подкрепен от чаша умъртвителен сироп, като награда за добрата новина.

Цели две седмици чакаше Безюке това писмо от Швейцария, две седмици, изпълнени с тревога! Най-после ето го! И само като зърна дребния, закръглен и твърд почерк на плика, името на пощенската станция — „Интерлакен“ — и широката лилава марка с надпис „Хотел «Юнгфрау», собственост на Майер“, сълзи изпълниха очите му и тежките му мустаци на берберийски корсар, през които се промъкваше тихичко добродушно подсвиркване, затрепериха.

„Поверително. Да се унищожи след прочит.“

Тези думи, едро написани в горния край на листа, в телеграфно-аптекарски стил, който напомняше на: „Външно, да се разклати преди

употреба“, толкова го смутиха, че той прочете на висок глас, както човек говори в кошмарите си:

„С мен стават ужасни неща...“

От съседната стая можеше да го чуе госпожа Безюке-майка, която си подремваше след вечеря, или пък чиракът му, чийто чук звънтеше отмерено в големия мраморен хаван в дъното на лабораторията. Безюке продължи да чете на тих глас, после препрочете писмото още два-три пъти, пребледнял, с буквално настръхнали коси. После един бърз поглед на всички страни и — храс, храс — писмото е накъсано, вече е в кошчето за боклук; ами ако го намерят, ако съберат парчетата... тъкмо се навежда да го вдигне, един треперлив глас се обажда:

— Фердинан, там ли си?

— Да, мамо — отговаря нещастният корсар, застинал от ужас в момента, в който лази под бюрото.

— Какво правиш, съкровище мое?

— Ами-и-и, правя капките за очи на госпожица Турнатоар.

Мама отново заспива, чукът на помощника, утихнал за миг, продължава да потраква като часовник и упойва къщата и площадчето, замрели в негата на лятната вечер. Сега Безюке се разхожда с широки крачки пред вратата си и става ту розов, ту зелен в зависимост от това пред кои от своите буркани минава. Той размахва ръце, бърби несвързани думи: „Нещастният... загубен... фатална любов... как да го измъкнем?“, но въпреки смущението си придружава с бодро подсвиркване маршируващите драгуни, които се отдалечават под яворите на Градската обиколка.

— Ей! Здравсти, Безюке... — казва една сянка, изплувала от пепелния мрак.

— Къде отивате, Пеголад?

— А че в клуба, къде другаде!... На вечерното заседание... Ще се говори за Тартарен и за председателството... Трябва да се отиде.

— Ми да взема да дойда и аз!... — отговаря аптекарят, внезапно озарен от гениална идея.

Той влиза вътре, слага си редингота, опипва джобовете, за да се увери, че шперцът и американският бокс, без които никой тарасконец не излиза на улицата привечер, са там. После извиква тихичко от страх да не събуди старата дама:

— Паскалон... Паскалон...

Почти дете, но вече плешив, сякаш всичката му коса беше се събрала в къдравата му руса брада, помощникът Паскалон имаше възторжената душа на фанатик, изпъкнало чело, очи на дива коза, а румените му бузи бяха пухкави и златисти като препечено бокерско хлебче. В дните на големи алпийски празници клубът му поверяваше своя флаг и това дете страстно, пламенно и мълчаливо благоговееше пред П. К. А. като свещ, която изгаря пред олтара на Великден.

— Паскалон — каза тихо аптекарят, толкова близо до него, че му пъхаше твърдите си мустаци в ухото, — имам новини от Тартарен... Те са тревожни...

Събеседникът му пребледня, а той добави:

— Смелост, момче, може би всичко ще се оправи... Както и да е,верявам ти аптеката. Ако ти поискат арсеник, не давай, опиум — също, нито пък равен... Нищо не давай. Не се ли върна до десет часа, спусни капациите и си легни. Хайде!

И той изчезна с решителна крачка, тръгна по Стъргалото в нощта, без да се обърне нито веднъж, което даде възможност на Паскалон да се хвърли към кошчето, да го претърси алчно с треперещи ръце, да го преобърне върху бюрото, за да види дали не са останали няколко парченца от тайнственото писмо, донесено от раздавача.

За този, който знае колко лесно се палят тарасконците, не е трудно да си представи какъв смут цареше в градчето след внезапното изчезване на Тартарен. „Ами ако, и все пак, тъй де“ — всички бяха загубили ума и дума, още повече че беше средата на август и мозъците тъй кипяха под слънцето, сякаш щяха да пръснат черепите. От сутрин до вечер в града се говореше едно и също, навред се чуваше само името „Тартарен“, по присвитите устни на почтените дами с шапчици, по цъфтящите устни на гризетките с копринени панделки в косите: „Тартарен, Тартарен“ — и в яворите на Стъргалото, натежали от белезникав прах, подлуделите щурци трепкаха в зноя и сякаш се задушаваша, повтаряйки звучните срички: „Тар... тар... тар... тар... тар...“.

Тъй като никой не знаеше нищо, естествено всички бяха отлично осведомени и даваха обяснения за заминаването на председателя. Разнасяха се най-невероятни слухове. Според някои той бе отишъл при трапистите, бе отвлякъл дамата Дюгазон^[1]; според други бе заминал за

тихоокеанските острови да основе колония на име Порт-Тараскон или обикалял Централна Африка, за да намери Ливингстън.

— Хайде бе, Ливингстън!... Че нали той умря преди две години...

Но тарасконското въображение не се съобразяваше с времето и пространството. А най-интересното беше, че приказките за трапистите, за колонията, за далечните пътешествия бяха измислени все от Тартарен, бяха мечти на този бодърствуващ сънливец, споделени някога с добрите му приятели, които сега се чудеха какво да мислят, и твърде обидени дълбоко в душите си, че не знаят нищо, се държаха извънредно сдържано с тълпата, като помежду си се гледаха лукаво с вид на многознаещи. Екскурбаниес подозираше, че работата е известна на Бравида, а Бравида от своя страна твърдеше:

— Безюке сигурно знае всичко. Той гледа все настрани, като куче, отмъкнало кокал.

Наистина аптекарят изживяваше адски мъки поради тайната, която пазеше, тя го гореше отвътре, разяждаше го, караше го да бледнее и да се изчервява в един миг и непрекъснато да свежда очи. Помислете си, горкият човек беше тарасконец, а кажете, измежду всички мъки на света съществува ли по-страхотно изтезание от това на великомъченика Безюке, който знаеше нещо, а не биваше нищо да каже.

Затова, въпреки ужасните новини, когато отиваше на събранието тази вечер, в походката му се долавяше някакво облекчение, освобождение. Най-сетне!... Щеше да говори, да сподели, да каже това, което толкова му тежеше; и в своето желание да свали товара от плещите си, той подхвърляше намеци на разхождащите се. Денят беше преминал в такава жега, че въпреки необичайния час и ужасния мрак — осем часът, и то *без четвърт* според градския часовник, навън беше пълно с народ, цели семейства, насядали по пейките на прохлада, докато къщите им се проветряват, тълпи тъкачки, които се разхождаха под ръка по пет, по шест и сред чиито нестройни редици се носеха смях и бърбене. Във всички групички говореха за Тартарен.

— Е та как е, господин Безюке, още ли не е дошло писмото?... — питаха аптекаря, като го спираха по пътя.

— Ще видите, деца, ще видите... Четете утрешния „Форум“...

Той ускоряваше крачка, но всички продължаваха да го следват, да му се натрапват, по Стъргалото се носеше неясен шум и тропот като от стадо, който заглъхна под широко отворените светли правоъгълници на прозорците на клуба.

Заседанията се провеждаха в бившата зала за игра на карти, чиято дълга маса, покрита със същото зелено сукно, сега се бе превърнала в заседателна. В средата се издигаше председателското кресло с извезаните на облегалката инициали П. К. А., а в единия край, сякаш присъединил се, беше сложен столът на секретаря. Отзад на стената, над една релефна карта, на която бяха означени Алпините с вдъхващите уважение имена и височини, висеше знамето. По ъглите, разположени на снопове като билиардни щеки, имаше красиви, инкрустирани със слонова кост почетни алпенщози, а в една витринка бяха събрани любопитните неща, намерени в планината — кристали, кремък, вкаменелости, два морски таралежа и една саламандра.

Докато Тартарен отсъствуваше, подмладилният се и сияещ Косткалд заемаше креслото, а столът беше за Екскурбаниес, който изпълняваше длъжността секретар; но този къдрокос, космат и брадат дявол изпитваше желание да шуми и да всява безредие, нещо невъзможно с неговите тихи задължения. При най-малък предлог той размахваше ръце, тропаше с крака, надаваше ужасяващи крясъци, див, преливащ от жизнерадост смях — ха-ха-ха! — който завършваше със страхотния боен тарасконски вик: „Айде да шмим! Хайде да шумим!...“. Наричаха го Гонга заради гръмкия му металически глас, способен с ужасната си сила да ви спуска тъпанчетата.

Тук-таме, покрай стените, на плетени дивани седяха членовете на ръководството.

Най-отпред беше капитанът от запаса Бравида, когото всички в Тараскон наричаха Командира; този дребен и чистичък човечец се опитваше да скрие своя дребен ръст, като си беше пуснал огромни буйни мустаци като на Верцингеторикс.

После се виждаше изпитото и болнаво лице на Пегулад, данъчния агент, последния корабокрушенец от „Медуза“^[2]. Всички знаят, че в Тараскон винаги е имало някой последен корабокрушенец от „Медуза“. По едно време се бяха появили дори трима, които се наричаха един друг самозванци и никога не се съгласяваха да ги съберат заедно. От тримата единственият истински беше Пегулад. Той

беше претърпял катастрофата на шест месеца, като пътувал на „Медуза“ с родителите си, което обаче не му пречеше да разказва de visu^[3] с най-малки подробности за гладуването, за спасителните лодки, за сала и за това как стиснал за гърлото капитана, който искал да избяга: „Връщай се на поста си, подлецо!“. На шест месеца, хайде бе!... Наистина беше станал отегчителен до смърт с тази своя вечна история, която всичко живо знаеше и предъвкваше от петдесет години и от която той бе придобил навика да си придава отчаян и безучастен вид. „След всичко, което преживях!“ — казваше той не особено справедливо, тъй като благодарение на това беше получил поста данъчен агент и го беше запазил при всички режими.

До него седяха братята Руньонас, шестдесетгодишни близнаци, които никога не се разделяха и винаги се караха, говорейки най-отвратителни неща един за друг; те толкова си приличаха, че двете им старчески, плешиви и ъглести физиономии, които от неприязън гледаха все на различни страни, биха могли да послужат за модел на някой художник на медали, желаещ да изсече двуликия Янус.

Малко по-нататък — председателят Бедарид, адвокатът Баржавел, нотариусът Камбалалет и страшният доктор Турнатоар, за когото Бравида казваше, че би могъл да пусне кръв дори на ръпа.

Сгорещени от ужасната жега, засилена от газовото осветление, господата заседаваха по ризи, от което заседанието губеше много от своята тържественост. Освен това бяха в намален състав и подлият Косткалд искаше да се възползува от това, за да ускори изборите, без да чака Тартарен. Сигурен в успеха си, той тържествуваше предварително и дяволска усмивка подръпваше тънките му устни, когато се изправи, за да започне да плете козни, след като Екскурбаниес прочете дневния ред.

— Не се доверявай на този, който се усмихва, преди да заговори!
— измърмори Командира.

Без да обръща внимание на тези думи, смигвайки на верния Турнатоар, Косткалд започна със злъчен тон:

— Господа, неокачествимото държане на нашия председател и неизвестността, в която той ни изостави...

— Не е вярно!... Председателят ни пише!...

Безюке се изправи разтреперан и се приближи към масата; но осъзна, че постъпката му е нарушение на правилника, промени тона,

вдигна ръка според изискванията и поиска думата, за да съобщи нещо много важно.

— Говорете! Говорете!

Прежълтял, със свито гърло, Косткалд му кимна да говори. И едва тогава Безюке започна да обяснява:

— Тартарен е в подножието на Юнгфрау... Той ще се изкачва... Той иска знамето!...

Възцари се мълчание, нарушавано от хриптящото дишане и пращенето на газта; след това гръмна възторжено „ура“, възгласи „браво“, всички затропаха с крака и над целия този шум прокъркна гонгът на Екскурбаниес, надал бойния си вик: „Ха! Ха! Ха! Айде да штим!“ . А отвън възбудената тълпа му пригласяше.

Все по-жълт и по-жълт, Косткалд отчаяно тръскаше председателското звънче; в края на краищата Безюке продължи, като бършеше челото си и пъхтеше, сякаш е изкачил пет етажа.

Както и да е, можеха ли те да завият, да опаковат и да изпратят като обикновен колет знамето, което председателят искаше, за да го забие в девствените хребети?

— Никога... Ха!... Ха!... Ха!... — ревна Екскурбаниес.

Дали няма да е по-добре да определят делегация, да изберат с жребие трима членове от ръководството?...

Не го оставиха дори да довърши. Докато изречеш „хоп“, предложението на Безюке бе гласувано, прието с аплодисменти и имената на тримата делегати бяха назовани в следния ред: 1. Бравида; 2. Пегулад; 3. Аптекарят.

Номер две се възпротиви. Това пътешествие го плашеше, толкова слаб и болнав се чувствуваше той, да му се не види макар, след крушението на „Медуза“.

— Ще ида вместо вас, Пегулад — ревна Екскурбаниес, целият наелектризиран.

Безюке пък не можел да напусне аптеката. Той отговаряше за целия град. Една непредпазливост на чирака и Тараскон може да бъде изстребен.

— Брей! — каза ръководството и се изправи като един човек.

Разбира се, аптекарят не можеше да тръгне, но можеше да изпрати Паскалон, а Паскалон щеше да се грижи за знамето. Той поне знаеше как да върши тази работа! И нови възклицания, ново боботене

на Гонга и около клуба се надигна такава народна буря, че се наложи Екскурбаниес да се покаже на прозореца пред ревящата тълпа, чийто шум скоро бе заглушен от неповторимия му глас:

— Приятели, Тартарен се намери. Славата пак ще го целуне.

Той успя да добави още: „Да живее Тартарен!“ и да нададе своя гръмогласен боен вик и вкуси за миг блаженството от страхотния рев на тълпата, който отекваше и трептеше сред пушилката по дърветата на Стъргалото, а по клончетата малките кречетала на щурците трепкаха като посред бял ден.

Чувайки всичко това, Косткалд, който заедно с другите се бе приближил до прозореца, се върна залитащ в своето кресло.

— Я! — каза някой. — Какво му е на Косткалд?... Какъв е прежълтял!

Всички се хвърлиха към него; страшният Турнатоар вече вадеше своята чантичка, но търговецът на оръжие, разкъсан от болката, със страхотна гримаса на малодушие промълви:

— Няма нищо... Нищо... Оставете ме... Знам какво е това... Това е завистта!

Бедният Косткалд, колко ли се измъчваше!

Докато тези събития се развиваха, в другия край на Градската обиколка, в аптеката на площадчето, помощникът на Безюке, седейки зад тезгяха на шефа си, търпеливо подреждаше и слепваше забравените в дъното на кошчето парчета; но много късчета липсваха и ето тайнствената и непроницаема загадка, която се разстла пред него, подобна на карта на Централна Африка, с бели петна и terra incognita^[4], която наивният знаменосец изследваше с трепет:

		безумно влюбен
спиртн	чикагски консерви	
не мога да се откъс		нихилист
на смърт	ужасни усл	вместо
неговото	Вие ме познавате, Ферди	
	знаете моите либерални схващания,	
но да стигна до цареубийство		жасни последствия
Сибир	обесен	обожавам я

Ах!
Тар

стисна честната ти р
Тар

- [1] Известна певица (1755–1821). — Б.пр. ↑
- [2] Френски кораб, претърпял катастрофа на път за Сенегал на 2 юли 1817 година. — Б.пр. ↑
- [3] Като очевидец (лат.). — Б.пр. ↑
- [4] Неизвестна земя (лат.). — Б.пр. ↑

VIII

ПАМЕТЕН ДИАЛОГ МЕЖДУ ЮНГФРАУ И ТАРТАРЕН. ГОСТНАТА НА НИХИЛИСТИТЕ. ДУЕЛ С ЛОВДЖИЙСКИ НОЖ. УЖАСЕН КОШМАР. „МЕН ЛИ ТЪРСИТЕ, ГОСПОДА?“ СТРАНЕН ПРИЕМ НА ТАРАСКОНСКАТА ДЕЛЕГАЦИЯ ОТ СЪДЪРЖАТЕЛЯ НА ХОТЕЛА МАЙЕР

Както всички луксозни хотели на Интерлакен, хотелът на Майер „Юнгфрау“ е построен на Хьохевег, широка двойна алея с орехови дървета, която смътно напомняше на Тартарен неговата скъпа Градска обиколка, само че тук нямаше слънце, прах и щурци, защото от цяла седмица неспирно валеше.

Той заемаше хубава стая с балкон на първия етаж; и сутрин, докато се бръснеше пред малкото огледало, закачено на прозореца, стар навик от пътешествията му, първото нещо, което се набиваше в очите му, бяха житата, люцерната, еловите гори, терасовидният кръг от тъмна зеленина — Юнгфрау, който изплуваше белоснежен като рог от облаците, а на него винаги се закачваше мимоходом невидим слънчев лъч. Тогава между розово-белите Алпи и алпиниста от Тараскон започваше кратък диалог, на който не липсваше величие.

— Тартарен, скоро ли ще го бъде? — питаше строго Юнгфрау.

— Сега, сега... — отговаряше героят, докосвайки с пръст носа си и бързаше да привърши бръсненето; после веднага измъкваше карирания си костюм на катерач, увиснал безцелно от няколко дни на закачалката, обличаше го и сам се ругаеше: — Ах, мръсна работа! Вярно, че това на нищо не прилича...

Но изведнъж отдолу, от прозореца на партера, през митрите се разнасяше тих, ясен и мил глас:

— Добър ден... — казваше Соня, щом го видеше да се появява на балкона. — Колата ни чака, побързайте, мързеливецо...

— Идвам, идвам...

Само за минута той заменяше дебелата вълнена риза с тънко колосано бельо, грубите планински обувки — knickersbockers — с отровназеления жакет, с който в неделя на музикалните вечери вземаше ума на тарасконските дами.

Конете риеха нетърпеливо пред хотела, а в колата вече се настаняваха Соня и брат ѝ, все по-блед и по-слаб с всеки изминат ден въпреки благотворния климат на Интерлакен; но точно когато потегляха, Тартарен редовно виждаше как стават от една пейка на алеята и се приближават с тежка походка, като мечки, двамата прочути гринделвалдски водачи Родолф Кауфман и Кристиан Инебнит, с които той се беше уговорил да се изкачи на Юнгфрау и които всяка сутрин идваха да проверят кога ще бъде удобно на господина да тръгне.

Появата на тези двама мъже с подковани обувки, с протрити от раницата и възетата за спускане и закърпени на гърба и раменете дрехи, техните наивни и сериозни лица, няколкото френски думи, които едва бърбеха, въртейки големите си плъстени шапки, бяха истинско мъчение за Тартарен. Много му се искаше да им каже: „Не се безпокойте... Аз ще ви предупредя...“

Всеки ден той ги срещаше на същото място и се освобождаваше от тях, като им пускаше някоя монета, право пропорционална на силата на неговите угризения. Възхитени от този начин „да покоряват Юнгфрау“, планинарите пъхваха със сериозен вид в джоба си този trinkgeld и с примирена крачка се отправяха под ситния дъжд по пътя към своето село, оставяйки Тартарен смутен и отчаян от проявената безхарактерност. А след това чуден въздух, разцъфнали ливади, отразяващи се в прозрачните зеници на Соня, докосването на едно краче до ботуша му... По дяволите Юнгфрау! Героят мислеше само за своята любов или по-скоро за своята цел да изведе на прав път клетата малка Соня, неволна престъпница, захвърлена поради сестринската си преданост извън закона и обществото.

Това беше причината, която го задържаше в Интерлакен в същия хотел, където бяха отседнали Василиеви. На неговата възраст, при

неговия почтен и солиден вид, той не можеше дори да мечтае да бъде обикнат от това дете; но Соня беше тъй нежна, тъй смела, тъй отзивчива към всички нещастни свои съмишленици, тъй предана към своя брат, когото ѝ бяха върнали от сибирските мини с проядено тяло, отровен от газа гризу, осъден на по-сигурна смърт от туберкулозата, отколкото от всички военни съдилища! Имаше от какво да се разнежи човек, така си е, де!

Тартарен им предлагаше да ги заведе в Тараскон, да ги настани в малка, слънчева къща извън града, извън този чуден градец, където никога не валеше и животът преминаваше в песни и празненства. Той се разпалваше, запяваше весела игрива народна песен и барабанеше в такт по шапката си:

*Хей Тараска, брей Тараска,
тра-ла-ла-ла-ла,
хей Тараска, брей Тараска,
с твоите патила.*

Но болният свиваше още повече устни в иронична усмивка, а Соня поклащаше глава. За нея не съществуваха нито празненства, нито слънце, докато руският народ стенеше под властта на тирана. Щом брат ѝ оздравее — неговите измъчени очи говореха съвсем друго, — нищо нямало да я спре да се върне там, да страда и да умре за светото дело.

— Ама, дявол да го вземе — възклицаваше тарасконецът, — нали ако му хвърлите бомба на този тиранин, ще дойде друг... И пак ще трябва да се започне отначало... А годините си минават, тъй де, времето на щастието и на младежката любов...

Неговият начин да произнася „времето“ с три „р“, изпъкналите му очи забавляваха девойката; но тя веднага ставаше сериозна и заявяваше решително, че би могла да обича само човека, който ще освободи родината ѝ. О, дори той да е по-грозен от Болибин, по-недодялан и по-груб от Манилов, готова била да се отдаде на такъв човек, да живее до него в свободна любов дотогава, докато трае младостта ѝ и тя го привлича като жена, дотогава, докато той я харесва.

„Свободна любов“ нихилистите наричаха незаконната връзка, в която по взаимно съгласие встъпваха мъжете и жените. И за тази примитивна форма на брака Соня говореше най-спокойно, със своя невинен девически израз, на тарасконеца, порядъчен буржоа, мирен и тих избирател, готов между другото да прекара дните си до тази обожаема девойка, дори и в тъй наречената „свободна любов“, стига тя да не поставяше за това такива убийствени, чудовищни условия.

Докато те двамата си говореха за такива изключително деликатни неща, край тях се нижеха поля, езера, гори, планини и на всеки завой през хладното сито на непрекъснатия дъжд, който преследваше героя през неговите странствувания, Юнгфрау издигаше своя бял връх, сякаш за да му развали с угризения прелестната разходка. Връщаха се да закусят, сядоха в голямата трапезария на хотела, където оризолубците и сливолубците продължаваха мълчаливата си вражда, от която Тартарен изобщо не се интересуваше вече, седнал до Соня, загрижен да не би да има отворен прозорец зад Борис и да му духа в гърба, изобщо проявявайки всичките си чарове на светски човек и домашните си навици на питомен заек.

След това те пиеха чай у русите, в малката гостна на първия етаж, край алеята. Още един прелестен час за Тартарен, задушевни разговори с тих глас, докато Борис дремеше на дивана. Топлата вода кипеше в самовара, аромат на мокри цветя нахлуваше през полуотворената врата заедно със синия блясък на глициниите, които я обкръжаваха. Малко повече слънце, топлина и мечтата на тарасконеца щеше да бъде осъществена — малка рускиня край него, грижеща се за градинката с баобаба.

Изведнъж Соня подскочаше.

— Два часът!... А пощата?

— Ще отида — казваше добродушният Тартарен и само по тона и по решителния му театрален жест, с който закопчаваше жакета и вземаше бастуна си, можеше да се отгатне колко важна е тази задача, която той външно приемаше така просто — да отиде да вземе от пощата писмата „до поискване“ на Василиеви.

Зорко наблюдавани от местните власти и руската полиция, нихилистите, особено водачите им, трябваше да прибегват до предпазни мерки, например да пращат писмата и вестниците „до поискване“, и то само с инициали.

Откакто се бяха настанили в Интерлакен, Борис се чувствуваше още по-зле и Тартарен, за да спести на Соня досадата от дългото чакане пред гишето под любопитните погледи, се беше задължил на свой риск и отговорност с тази ежедневна ангария. Пощата беше на две минути от хотела на една широка и шумна улица, продължение на алеята, с много кафенета, кръчми и магазинчета за чужденци, пълни с алпенщоци, гети, каиши, бинокли, тъмни очила, манерки, пътни торби, изложени тук, сякаш за да накарат алпиниста отстъпник да потъне в земята от срам. По улиците минаваха върволици туристи, коне, водачи, мулета, мяркаха се сини воали, зелени воали, в такт със звънчетата на мулетата по камъните потропваха железните върхове на бастуните, но този вечен празник оставяше безразличен Тартарен. Той дори не усещаше свежата целувка на ветреца, който подухваше от планината на талази — цялото му внимание беше насочено как да наведе на лъжлива следа шпионите, които предполагаше, че са по петите му.

Първият войник от авангарда, стрелецът, който е достигнал до стените на вражески град, не пристъпва напред толкова недоверчиво, колкото нашия тарасконец по време на този кратък преход от хотела до пощата. При най-малкия звук на стъпки зад гърба му той се спираше уж загледан внимателно пред изложените картички, разгръщаше някоя английска или немска книга, за да накара полицая да мине пред него; или пък внезапно се обръщаше и заставаше жесток и настръхнал, очи в очи с някоя едра девойка, гостилничарска прислужница, тръгнала по покупки, или с някой безобиден турист, стар сливолюбец от трапезарията, който слизаше уплашено от тротоара, вземайки го за обезумял.

Стигнал до пощата, чиито гишета са, кажи-речи, на улицата, Тартарен минаваше назад-напред, дебнеше лицата, преди да се доближи, после се втурваше, пъхаше главата и раменете си в отвора, прошепваше неясно няколко думи, които за негово отчаяние вечно го караха да повтаря, и сдобил се най-сетне с тайнствената пратка, той се връщаше в хотела, заобикаляйки откъм кухните, стиснал с ръка в джоба си пакета писма и вестници, готов всичко да разкъса, всичко дори да изгълта при най-малката опасност.

Манилов и Болибин почти винаги чакаха новините у своите приятели; те не живеяха в хотела за икономия и от предпазливост. Болибин беше постъпил на работа в една печатница, а Манилов, много

изкусен мебелист, работеше по поръчка при разни собственици. Тарасконецът не ги обичаше, единият го притесняваше с гримасите и подигравателното си изражение, другият го плашеше със свирепия си вид. Освен това те и двамата заемаха твърде много място в сърцето на Соня.

— Той е герой — казваше тя за Болибин и му разправяше как цели три години е печатал сам революционен вестник в центъра на Петербург. Три години, без да излезе нито веднъж, без да се покаже дори на прозореца; спал в един голям стенен долап, където хазайката му го затваряла всяка вечер заедно с тайната печатница.

А пък Манилов шест месеца беше преживял в подземията на Зимния дворец в очакване на подходящия случай, спейки през нощта над своя взрив, от което накрая получил ужасно главоболие и нервно разстройство, подсилващи се още повече от непрекъснатия страх и от внезапните проверки на полицията, която смътно се досещала, че се крои нещо и непрекъснато се мъчела да спипа на място работниците, наети в Зимния дворец. По време на редките си излизания Манилов се срещал на Адмиралтейския площад с представител на Революционния комитет, който го питал шепнешком, без да се спира:

— Готово ли е?

— Не още... — отговарял Манилов, без дори да помръдва устни.

Най-сетне една февруарска вечер на същия въпрос той отговорил изключително хладнокръвно:

— Готово...

Почти в същия миг страхотен взрив потвърдил думите му и всички светлини в двореца изгаснали внезапно, площадът потънал в пълен мрак, разкъсан от викове на болка и уплаха, от тръбни звуци, тропот на войници и пожарникари, които дотичали с носилки.

Тук Соня прекъсваше разказа си с думите:

— Не е ли ужасно толкова човешки жертви, толкова усилия, смелост, интелигентност и всичко това на вятъра?... Не, не, лошо средство са масовите убийства... Точно този, който трябва да бъде убит, винаги се изплъзва... Най-правилното, най-човечното решение е да се отиде при царя, както вие сте отивали срещу лъва — твърдо решен, добре въоръжен, притаен зад вратичката на колата... и когато той мине...

— Ех, да!... Тъй е то... — казваше Тартарен смутено, преструвайки се, че не е доловил намека, и веднага се впускаше в някакъв философски спор или на отвличена тема с някой от многобройните гости.

Защото не само Болибин и Манилов идваха у Василиеви. Всеки ден у тях се явяваха нови лица, млади хора, мъже и жени, с вид на бедни студенти, възторжени учителки, руси и розови, със същото упорито изражение и по детски жестоко мислещи като Соня, нелегални, емигранти, някои дори осъдени на смърт, което въпреки това никак не охлаждаше младежкия им жар.

Те се смееха, говореха високо, повечето знаеха френски, Тартарен много скоро започна да се чувства прекрасно сред тях. Те го наричаха „чичо“, усещаха в него нещо детинско, наивно, което им допаднаше. Може би мъничко прекаляваше с разказите си за лов, с това, че вдигаше ръкави, за да покаже белезите от ноктите на някоя пантера, или пък ги караше да напипват под брадата му вдлъбнатините, останали от зъбите на атлаския лъв; може би също се сближаваше малко по-бързо, отколкото е необходимо, с хората, като ги прегръщаше през талията, облягаше се на раменете им, наричаше ги с малките им имена пет минути след като са се запознали.

„Вижте какво ще ви кажа, Дмитрий... Нали ме познавате, Фьодор Иванович...“ Но тъй или иначе, не за дълго; той все пак им се нравеше какъвто си беше тантурест, приветлив, доверчив, изпълнен с желание да се харесва. Те четяха писма пред него, крояха планове, измисляха пароли, за да измамят полицията, и цялата тая конспиративна игра забавляваше и разпалваше твърде много въображението на тарасконецата; и макар на неговата природа да беше чуждо всяко насилие, той не можеше понякога да се въздържи да не поспори по техните човекоубийствени планове, като одобряваше, критикуваше, даваше съвети, продиктувани от опита му на голям пълководец, изминал пътищата на войната, свикнал да борави с всякакви оръжия, влизащ в бой с диви зверове.

Един ден дори, когато говореха в негово присъствие за убийството на някакъв полицай, намушкан с нож в театъра от един nihilist, той им показва, че ударът е бил неправилно нанесен и им изнесе урок по бой с ножове.

— Ей тъй, от долу на горе, де. По този начин не е опасно да се самонараниш...

И се вдъхновяваше, вживяваше се в тази роля:

— Да предположим, ей тъй, че се срещам с вашия деспот на четири очи при лов на мечки. Той е там, където стоите вие, Фьодор, а аз съм тук, до масичката, всеки държи своя ловджийски нож... „И тъй, господарю, сега ще си видим сметките с вас в ръкопашен бой...“

Той застава в средата на стаята, прав, стъпил здраво с късите си крака, сякаш готов да скочи, задъхан като дървар или хлебар, който меси хляб, и им разиграваше истинска битка, завършваща с победния му вик, когато нанасяше удар от долу на горе, дявол да го вземе, право във вътрешностите на противника си.

— Ето как стават тия работи, мили мои деца!

Но какви угризения след това, какви страхове, когато, далеч от магнетичното влияние на Соня и на нейните сини очи, от опиянението, възпламенило го сред всичките тези луди глави, останеше сам с нощната си шапчица, потънал в размишления пред традиционната чаша с подсладена вода, която си приготвяше за нощта.

Както и да е, какво го интересуваше всичко това. Нали този цар не беше негов цар в края на краищата и всичките тези истории никак не го засягаха... А представяте ли си някой ден да го задържат, да го изпъдят от страната и да го предадат на московското правосъдие... Само това липсваше! Тези казаци хич не се шегуват... И в мрака на хотелската стая, подсилена от хоризонталното му положение, неговата развихрена фантазия заработваше още по-усилено и рисуваше пред очите му, както навремето пред книгата с картинки, която му подаряваха за Нова година по време на детството му, всякакви мъчения, от страшни по-страшни, на които щеше да се изложи; Тартарен в мините, изпълнени с гризу, работещ като Борис, във вода до кръста, с разядено тяло, отровен. Успява да се изплъзне, скрива се сред снежни гори, преследван от татари с кучета, обучени за лов на хора. Изтощен от студ и глад, той най-сетне е заловен и обесен между двама каторжници, а преди изпълнение на смъртната присъда поп с мазни коси, дъхащ на водка и тюленова мас, му прочита молитва, докато там, в Тараскон, слънцето изгрява и под звуците на неделната музика тълпата, неблагодарната, непомнеща никого тълпа, отвежда сияещия Косткалд към креслото на П. К. А.

Именно в такава една тревожна утрин, след страшните сънища, той бе надал своя отчаян вик: „Помощ, Безюке!...“ и все още изпотен от кошмара, бе изпратил поверителното си писмо до аптекаря. Но достатъчно беше Соня да му каже само „Добър ден“, като го срещне, за да попадне отново под нейното обаяние и в плен на нерешителност и слабост.

Така една вечер, след като два часа бяха слушали божествена музика в „Курзал“ и се връщаха в хотела с Василиеви и Болибин, нещастникът забрави всякаква предпазливост и думите, които отдавна съдържаше: „Соня, обичам ви“, се изтръгнаха от устата му, докато той притисна Соня, която го беше уловила под ръка. Тя не се изненада, изгледа го втренчено, бледа под светлината на газта на входната площадка, където бяха спрели, и каза със загадъчна усмивка, която разкри красивите ѝ бели зъби:

— Е, добре! Трябва да ме заслужите...

Тартарен щеше да отговори, да произнесе клетва, да се задължи да извърши престъпна лудост, когато при него се доближи един от служителите на хотела.

— Горе ви чакат... Някакви господа... Търсят ви.

— Мене ли търсят!... Дявол да го вземе!... Че за какво?

И пред него изникна изведнъж картина номер едно: Тартарен заловен, изгонен... Разбира се, той се уплаши, но се държа героично. Първо се отдели от Соня и ѝ каза с глух глас:

— Бягайте, спасявайте се...

После се изкачи по стълбата с високо вдигната глава, с горд поглед, сякаш отиваше на ешафода, така развълнуван, че се наложи да се улови за перилата.

Когато тръгна по коридора, забеляза някакви хора, струпани в дъното, пред вратата на неговата стая, които оглеждаха ключалката, чукаха и викаха:

— Хей, Тартарен...

Той направи две крачки и запита с пресъхнала уста:

— Мен ли търсите, господа?

— Тъй я, дявол да го вземе, да, скъпи председателю!...

Един дребен старец, забързан и мършав, облечен в сиво, който сякаш носеше по шапката, по жакета, по гетрите и по дългите си увиснали мустаци всичкия прах на Градската обиколка, се хвърли на

шията на героя и потърка към неговите гладки и нежни бузи сухата си кожа на капитан от запаса.

— Бравида... Невъзможно!... И Екскурбаниес?... Ами там кой е?...

В отговор се разнесе блеене.

— Скъпи, скъпи учи... учи... телю...

И към него се приближи помощникът на аптекаря, тракайки по стените с нещо като дълга въдица, завита в горната част и овързана в синя хартия и мушама.

— Я гледай, Паскалон... Дай да те целуна, момченце... Но какво носи той? Остави го де!...

— Хартията, махни хартията! — подсказа Командира.

Момчето махна бързо обвивката и тарасконското знаме се развя пред очите на зашеметения Тартарен.

Делегатите свалиха шапки.

— Уважаеми председателю — изрече Бравида и тържественият му и твърд глас потръпна, — вие сте поискали знамето и ние ви го носим, ама ха!...

Председателят опули очи като паници:

— Аз ли съм го искал?...

— Как, нима не сте го искали?...

— А, да, вярно бе — каза Тартарен бързо, досещайки се за Безюке.

Той разбра всичко, отгатна останалото и се разнежи от простодушната шега на аптекаря, с която той го връщаше към дълга и честта, така че промърмори, заеквайки:

— Ах, скъпи приятели, колко хубаво е това, каква добрина ми правите.

— Да живее председателят! — изджафка Паскалон, развявайки знамето.

Гонгът на Екскурбаниес отекна, до избите на хотела се разнесе бойният му вик:

— Ха, ха, ха, айде да шмим!

По всички етажи се заотваряха врати, показваха се любопитни лица, които веднага изчезваха уплашени при вида на знамето, на тези черни космати мъже, които ревяха непознати думи, размахали ръце. Никога тихият хотел „Юнгфрау“ не беше преживявал такава врява.

— Да влезем в стаята ми — каза Тартарен малко смутен.

Те започнаха да опипват всичко в тъмната стая, търсейки кибрит, когато някой чукна господарски по вратата и тя се отвори сама пред жълтото, надменно, надуто лице на собственика на хотела Майер. Той се канеше да влезе, но се спря пред този мрак, в който святкаха страшните очи, и прецеди от прага през стиснатите си зъби с неприятния си немски акцент:

— Стойте по-тихо... или ще извикам полицията да фи залофи.

При грубата дума „залови“ от тъмнината на стаята се разнесе нещо като рев на бик. Собственикът отстъпи крачка, но подхвърли:

— Знаем ви кои сте! Следят фи и не желая пофече хора като вас в хотела си!...

— Господин Майер — каза тихо и учтиво, но твърдо Тартарен, — пригответе ми сметката, тези господа и аз тръгваме утре сутрин за Юнгфрау.

О, бащина земя, скъп роден край, кътче от голямата татковина! Достатъчно беше да чуе тарасконски изговор, да го полъхне от лазурните гънки на знамето родният вятър и ето Тартарен се освободи от любовта и нейните примки, върна се към приятелите си, към задълженията си, към славата.

А сега, хайде, напред!...

IX

В „ПРЕДАНАТА ДИВА КОЗА“

На другия ден направиха очарователна разходка пеш от Интерлакен до Гринделвалд, където трябваше да се отбият, за да вземат водачи за Малката Шайдек; очарователно беше това тържествуващо шествие на П. К. А., с гамаши, с пътния костюм, облягащ се от едната страна на мършавото рамо на командира Бравида, а от другата на яката ръка на Екскурбаниес, горди и двамата да водят, да подкрепят своя скъп председател, да носят неговия ледосекач, раницата му, алпенцока му, докато фанатикът Паскалон се катереше ту пред тях, ту зад тях, ту край тях като младо куче, завил и затегнал здраво знамето, за да избегне неприятните сцени от вечерта.

Радостта на неговите спътници, усещането за изпълнен дълг, чисто белият връх Юнгфрау, издигнал се като дим до небето, какво повече му трябваше на нашия герой, за да забрави всичко онова, което оставяше зад себе си може би завинаги, без дори да каже „сбогом“. Когато стигнаха последните къщи на Интерлакен, очите му се изпълниха със сълзи; и докато крачеше напред, той си поплакваше поред ту в обятията на Екскурбаниес: „Слушайте, Спиридион“, ту в обятията на Бравида: „Вие ме познавате, Пласид...“, защото по някаква ирония на съдбата необузданият воин се наричаше Пласид, а тлъстокожият вол с първични инстинкти — Спиридион^[1].

За съжаление тарасконците, по-скоро галантни, отколкото сантиментални, не приемат сериозно сърдечните работи: „Този, който губи жена и петнадесет су, губи само парите...“ — наставнически обичаше да казва Пласид, а Спиридион мислеше точно като него; колкото до невинния Паскалон, той се страхуваше ужасно от жените и пламваше чак до ушите само като споменяха пред него името Малката Шайдек, понеже мислеше, че става дума за жена с леко поведение. Горкият влюбен, по неволя трябваше да запази своите излияния за себе си и сам да се утешава, което всъщност беше най-сигурният начин за това.

Пък и всъщност коя мъка не би се стопила пред живописния път, който минаваше през тясна, дълбока и мрачна долина, където те вървяха по течението на лъкатушна река, побеляла от пяна и тътнеща като гръмотевица сред еловите горички, които я заобикаляха, спускайки се стръмно между двата бряга!

Тарасконските делегати вървяха и се оглеждаха с ужас, с богоговение; така са се чувствували спътниците на Синдбад Моряка, когато за пръв път са се озовали пред разните мангови дървета, пред пищната гигантска природа на бреговете на Индия. Познаващи досега само своите голи и каменисти планинички, тарасконците никога не бяха помисляли, че е възможно във високите планини да има събрани на едно място толкова дървета.

— А това още нищо не е... чакайте само да видите Юнгфрау! — говореше П. К. А., като се наслаждаваше на тяхното изумление и чувствуваше как израства в очите им.

В същото време, сякаш за да се оживи декорът, да се смекчи суровата нотка, те срещаха по пътя си кавалкади, големи коли, от чиито прозорчета се развяваха воали и любопитни лица надничаха да разгледат делегацията, сплотена около своя вожд; от време на време се мяркаха сергии с изложени по тях дреболии, изработени от дърво, а край пътя, сериозни, със сламени шапки с панделки и в пъстри поли, стояха момиченца, които пееха на три гласа и предлагаха букетчета от малини и еделвайс. Понякога алпийски рог изпращаше в планините своя меланхоличен напев, силен и приповторен от планинските усои или заглъхващ бавно като облак, преминал в пара.

— Колко е хубаво, също като орган... — шепнеше Паскалон с овлажнели очи, в екстаз, като светец от стъклопис.

Екскурбаниес ревеше с пълно гърло, а ехото повтаряше колкото може по-дълго неговия тарасконски вик:

— Ха! Ха! Ха! Айде да шмим!

Но след двучасов ход сред еднообразния декор, сред сякаш нарочно подредения зелено-син пейзаж с ледници в дъното и музика като от пеещ часовник, те се умориха. Грохотът на потоците, тригласните песни, търговците на дървени резби, малките цветопродавачки започнаха да стават непоносими на нашите герои и особено влагата, мъглата в дълбините на туй планинско гърло, мократа

почва, обраснала с водни растения, където никога не проникваше слънце.

— Тук човек като нищо може да пипне някой плеврит — каза Бравида, вдигайки яката на жакета си.

После към всичко се примесиха умората, гладът, лошото настроение. Не виждаха никъде странноприемница; а Екскурбаниес и Бравида, които се бяха натъпкали с малини, започнаха ужасно да се измъчват. Дори Паскалон, този ангел, натоварен не само със знамето, но и с раницата и алпенщците, от които другите подло се освобождаваха, като му ги прехвърляха, дори Паскалон беше загубил веселото си настроение и не подскачаше вече жизнерадостно.

На един от завоите на пътя, когато преминаваха Лучин по един от покритите мостове, каквито се строят в краища, където има големи снежни преспи, ги посрещна страхотен рев на рог:

— А, стига бе!... Стига!... — изрева ужасена делегацията.

Някакъв човек, същински великан, застанал като в засада край пътя, държеше огромна борова тръба, спускаща се чак до земята и завършваща с резонатор, което придаваше на този доисторически инструмент звучността на артилерийско оръдие.

— Попитайте го не знае ли наблизо някоя гостоприемница — каза председателят на Екскурбаниес, който с огромно самочувствие и съвсем малък речник в джоба се переше, че е преводач на делегацията, откакто бяха влезли в немска Швейцария.

Но още преди да извади той своя речник, тръбачът отговори на много добър френски:

— Гостоприемница ли търсите, господа?... Разбира се, че има. „Преданата дива коза“ е много близо, позволете ми да ви заведа.

И докато вървяха, той им обясни, че е живял дълги години в Париж, бил търговски посредник на ъгъла на улица Вивиен.

„Още един от Компанията, дявол да го вземе!“ — помисли си Тартарен, но остави приятелите си в неведение. Колегата на Бомпар всъщност много им помогна, защото въпреки табелата на френски, собствениците на „Преданата дива коза“ говореха само на някакво отвратително немско наречие.

Скоро след това членовете на тарасконската делегация, насядали край огромни омлети с картопки, си възвърнаха силите и доброто настроение, необходими за южняците като слънцето на тяхната страна.

Пиха здраво, ядоха обилно. След много тостове за председателя и за неговото изкачване, Тартарен, на когото още като пристигнаха, му се прииска да узнае нещо за надписа на кръчмата, запита тръбача, похапващ си в едно кътче на същата зала.

— Значи, тук имате диви кози?... Аз пък мислех, че вече не съществуват в Швейцария.

Човекът премигна и отговори:

— Няма ги много, но все пак бихте могли да видите някоя и друга.

— Прищя му се да постреля, тъй де! — извика възторжено Паскалон. — Председателят удря право в целта.

Тартарен изказа съжаление, че не си е донесъл карабината.

— Почакайте, ще поговоря със съдържателя — предложи тръбачът.

Оказа се, че съдържателят е стар ловец на диви кози; той предложи пушката си, барут, сачми и дори да отведе господата до едно подходящо за лов място.

— Напред, хайде! — извика Тартарен, отстъпвайки на своите алпинисти, щастливи, че вождът им ще блесне с ловкостта си. В края на краищата едно малко закъснение; Юнгфрау можеше да почака, какво пък толкова!...

Те излязоха през задния вход на гостоприемницата и щом преминаха през дървената портичка на овощната градина, не по-голяма от градинката на някой началник-гара, се озоваха в дълбока планинска теснина с пропасти от двете страни, обрасли с борове и къпинаци.

Съдържателят ги беше изпреварил и тарасконците го видяха високо горе — той размахваше ръце и хвърляше камъни, очевидно за да накара животното да стане. Много трудно беше да се стигне до него по каменистите и стръмни склонове, особено пък за хора, които бяха станали току-що от масата и нямаха навик да се катерят като нашите чудесни тарасконски алпинисти. На всичко отгоре въздухът беше тежък, предвещаваше буря, вятърът носеше бавно облаци по върховете, извисили се, кажи-речи, над главите им.

— Дявол! — охкаше Бравида.

Екскурбаниес ръмжеше:

— Ай да му се не види!

— Извинявайте, ама дето се казва... — блееше кроткият Паскалон.

Внезапно водачът им направи мълчаливо знак да не говорят и да не шумят.

— С оръжие в ръка не се разговаря — заяви Тартарен Тарасконски строго и всички се подчиниха, макар единствен председателят да беше въоръжен.

Те останаха там прави, съдържащи дъха си. Изведнъж Паскалон извика:

— Я! Ето я козата, я!

На сто метра над тях, с наперени рога, със светлорижава козина, събрала четирите си крака в края на една скала, се открояваше, сякаш издялана от дърво, красива коза, която ги гледаше без никакъв страх. Тартарен грижливо се прицели, както му беше навикът, и тъкмо щеше да стреля, козата изчезна.

— Вие сте виновен... — каза командирът на Паскалон. — Вие изсвистяхте и тя се уплаши.

— Аз ли съм изсвистял?

— Е, тогава сигурно е бил Спиридион...

— Хайде де, нищо подобно!

И все пак бяха чули едно рязко, продължително изсвистяване. Председателят ги успокои, като им разказа, че дивата коза, щом усети приближаването на неприятел, издава рязък и продължителен сигнал с ноздрите си. Този дявол Тартарен познаваше основно лова на кози, както всички видове лов, ей! Повикани от водача, те отново тръгнаха на път; но склонът ставаше все по-стръмен скалите все по-отвесни, пропасти зееха отляво и отдясно. Тартарен вървеше начело и непрекъснато се обръщаше да подпомага приятелите си, като им подаваше ръка или карабината си.

— Ръката, ръката, ако нямате нищо против — казваше храбрият Бравида, който много се страхуваше от заредени оръжия.

Нов знак на водача, ново спиране на делегацията, всички вдигнаха глави и се загледаха нагоре.

— Капна ми една капка — промърмори силно обезпокоен Командира.

В същия миг се разнесе гръмотевица, а още по-мощно от гръмотевицата екна гласът на Екскурбаниес:

— Внимание, Тартарен!

Козата подскочи съвсем близо до тях, плъзна се по склона като златиста светлина, прекалено бързо, за да може Тартарен да се прицели, но не толкова бързо, така че всички чуха как изсвистя през ноздрите си.

— Ей сега ще ѝ видя сметката, дявол да я вземе! — извика председателят, но делегатите се възпротивиха.

Екскурбаниес дори го запита твърде кисело дали не смята да ги изтреби всичките.

— Скъпи учи-чи-чителю — изблея срамежливо Паскалон, — чувал съм да разправят, че когато притиснат козата до пропастите, тя се нахвърля на ловеца и става опасна.

— Тогава да не я притискаме! — каза Бравида страшно и кривна войнствено каскета си.

Тартарен ги нарече мокри кокошки. Но внезапно, в разгара на спора, ги обвини гъста влажна мъгла, която миришеше на сярата, и те започнаха да се търсят и да се викат:

— Ей, Тартарен!

— Вие ли сте, Пласид?

— Учи-чи-телю!

— Спокойствие, спокойствие!

Настъпи истинска паника. После вятърът налетя, същински вихър, разкъса облака и го отнесе като воал над къпините, проблесна зигзагообразна светкавица и едновременно с нея страшен гръм изтрещя в краката на нашите пътешественици.

— Каскетът ми! — извика Спиридион, на когото бурята беше отнесла шапката, косите му бяха щръкнали и в тях пукаха електрически искри.

Бяха попаднали в центъра на бурята, в ковачницата на самия Вулкан. Бравида пръв хукна да бяга колкото може по-бързо; останалите се хвърлиха подир него, но един вик на П. К. А., който мислеше за всичко, ги задържа.

— Нещастници, пазете се от мълнията!...

Всъщност работата беше, че дори да не съществуваше реалната опасност, за която той ги предупреждаваше, беше просто невъзможно да се спуснат по стръмните склонове, издълбани и превърнати в порои, във водопади, през цялата тая вода, която се изливаше от небето.

Завръщането бе ужасно, вървяха бавно под проливния дъжд сред мълнии, съпроводени от гръмотевици, плъзгаха се, падаха, спираха. Паскалон се кръстеше и призоваваше високо като в Тараскон: „Света Марта, света Елена, света Мария Магдалена!“, Ескурбаниес ругаеше: „Мръсна работа!“, а вървящият в ариергарда Бравида все се обръщаше и питаше неспокойно:

— Кой, дявол да го вземе, върви зад нас?... Свисти, галопира, после се спира...

Мисълта за побеснялата коза, която се хвърля върху ловците, не излизаше от главата на стария воин. Съвсем тихичко, за да не изплаши другите, той сподели страховете си с Тартарен, който храбро зае неговото място в ариергарда и закрачи с гордо вдигната глава, измокрен до кости, с безмълвната решителност, породена от съзнанието за неизбежната опасност. Чак когато влязоха в гостоприемницата, когато видя скъпите си алпинисти на завет, да се разтриват и сушат край огромната кахлена печка в залата на първия етаж, където се разнасяше уханието на поръчания грог, председателят усети, че трепери и заяви пребледнял:

— Нещо май не ми е добре...

„Нещо май не ми е добре“ — израз страшен и зловещ по своята неопределеност и краткост, означава за тарасконците много неща: чума, холера, жълти трески, туберкулоза, паралич, разни болести, от които тарасконецът се смята засегнат при най-леко неразположение.

Тартарен нещо не беше добре! И дума не можеше да става да потеглят и делегацията мечтаеше вече само за почивка. Бързо затоплиха леглото, поръчаха греяно вино и след втората чаша председателят почувствува как по цялото му отпуснато тяло се разлива благодат и нещо сякаш го пощипва — добро предзнаменование. Пъхнал две възглавници под гърба си, с пух на краката, сложил плетената си шапка като шлем на главата, той се разтопяваше от сладостно блаженство, заслушан в ръмженето на бурята, вдъхващ приятния мирис на бор сред селската стая с дървени стени и залостени прозорчета, загледан в скъпите си алпинисти, суетящи се около леглото му с чаша в ръка, накачулени с покривки за легла, завеси, килими, придаващи още по-странен вид на галските им, сарацински и римски физиономии, докато дрехите им димяха край печката. Забравяйки за себе си, Тартарен ги питаше загрижено:

— Как сте, Пласид?... Спиридион, май не ви е добре?

Не, Спиридион вече бил добре; всичко му минало, като видял, че председателят е болен. Бравида, който знаеше поговорки от своя край за всеки случай, добави цинично:

— Чуждото зло, твое добро.

После си поговориха за лов, разпалиха се при спомена за някои опасни положения, когато животното се беше обърнало разярено към тях, и без да се наговарят да лъжат, те съвсем простодушно започнаха да изплитат историята, която щяха да разкажат, като се върнат вкъщи.

Внезапно в стаята изплашено се втурна Паскалон, който беше слязъл долу да донесе нова порция грог — голата му ръка се подаваше срамежливо изпод завесата със сини цветчета, също като ръката на Полийокт. Той остана цяла секунда безмълвно, докато най-сетне успя да каже съвсем тихо и задавено:

— Козата!... Козата!...

— Какво козата?

— Тя е в кухнята... Грее се...

— Хайде бе...

— Шегуваш се!

— Идете да видите, Пласид.

Бравида се колебаеше. Екскурбаниес слезе на пръсти, после почти веднага се върна страшно смутен... Това вече беше прекалено!... Козата пиела топло вино.

Заслужило си го беше горкото животно, след като така лудо бе търчало из планината, ту гонено, ту викано от господаря си, който обикновено се задоволяваше да покаже с него няколко фокуса в залата, за да видят пътниците колко лесно се поддава на дресировка.

— Нечувано! — възкликна Бравида, без вече нищо да разбира.

А в това време Тартарен нахлупи чак до очите си вълнения шлем, за да скрие от приятелите си добродушната насмешка, която все по-често и по-често проблясваше в тях, като откриваше на всяка крачка в разните ефекти и статисти безопасната Швейцария на Бомпар.

---

[1] Пласид на френски значи кротък, тих. Спиридион — герой от едноименния роман на Жорж Санд, монах, борец за правда. — Б.пр. ↑

Х

**ПОКОРЯВАНЕТО НА ЮНГФРАУ. „ЕЙ,
БИКОВЕ!“ КОТКИТЕ „КЕНЕДИ“ НЕ ГИ
БИВА ЗА НИЩО, СПИРТНИКА СЪЩО.
ПОЯВА НА МАСКИРАНИ ХОРА В ХИЖАТА
НА АЛПИЙСКИЯ КЛУБ. ПРЕДСЕДАТЕЛЯТ
ПАДА В ПРОПАСТТА. ТАМ ПО ВЪРХОВЕТЕ
ГУБИ ОЧИЛАТА СИ! ТАРТАРЕН СЕ
ПРЕВРЪЩА В БОГ.**

Тази сутрин в хотел „Белвю“ на Малката Шайдек имаше голям наплив от туристи. Въпреки дъжда и вятъра бяха сложили маси отвън на завет на верандата, сред купчини алпенщочи, манерки, далекогледни, часовници с кукувички, така че туристите можеха, докато похапват, да съзерцават вляво чудната Гринделвалдска долина на две хиляди метра под тях, вдясно — Лаутербрунен, а насреща, сякаш на разстояние не повече от пушечен изстрел, чистите величествени склонове на Юнгфрау, нейните фирнови поля, ледниците ѝ, цялата тази искряща белота, която озаряваше околността и правеше чашите още по-прозрачни, а покривките на масите още по-бели.

Но от известно време вниманието на всички беше привлечено от шумна група брадати мъже, които бяха пристигнали кой на кон, кой на муле, кой на магаре, а някои даже на носилки и сега се готвеха да се изкачат на върха след обилна закуска и шумно оживление — пълна противоположност на скучните и тържествени физиономии на оризолубците и сливолубците, събрани на Малката Шайдек и сред които имаше такива важни клечки като: лорд Чипъндайл, белгийския сенатор със семейството си, австро-унгарския дипломат и някои други. Можеше дори да се помисли, че тези насядали заедно брадати мъже се

готвят дружно да се изкачат на върха, защото всеки от тях проверяваше поотделно приготовленията; те ставаха, сновяха, даваха нареждане на водачите, преглеждаха провизиите и се викаха гръмогласно от единия до другия край на терасата:

— Хей, Пласид, проверете в раницата ли е купата!

— И не забравяйте спиртника, да му се не види макар!

Едва пред самото отпътуване се разбра, че от всички тях ще се изкачи един-единствен човек, ама какъв!

— Е, момчета, готови ли сме? — запита добродушният Тартарен с тържествуващ и радостен глас, в които не се долавяше и сянка от безпокойство пред опасностите на пътешествието, тъй като и последните му съмнения, отнасящи се до швейцарските сделки, се бяха разсеяли тази сутрин, когато беше видял пред двата ледника на Гринделвалд по една каса с гишета и желязна въртележка с надпис: „Вход за ледника — един франк и петдесет сантима“.

Така че той можеше да се наслаждава без страх на тържественото изпращане, да вкухва радостта, че го гледат, завиждат му, възхищават се от него всичките тези безочливи, ниско подстригани като момчета малки мис, които се подиграваха тъй мило с него в „Риги-Кулм“, а сега умираха от възторг, като сравняваха дребния човек с огромната планина, по която той щеше да се изкачи. Една рисуваше портрета му в албума си, друга смяташе, че е чест за нея да докосне алпенщочка му.

— Шимпейнско!... Шимпейнско!... — извика изведнъж мрачният върлинест англичанин с керемиденочервено лице, като се приближи с чаша и бутилка в ръце, а после, след като се чукна с героя, се представи:

— Лорд Чипъндайл, сър, а вие?

— Тартарен Тарасконски.

— О, йес, Тартрайн, много хубаво име за кон — каза лордът, който очевидно беше заклет спортсмен отвъд Ламанш.

Австро-унгарският дипломат също дойде да стисне ръка на алпиниста с двете си ръце в ръкавици без пръсти, спомняйки си смътно, че го е виждал някъде.

— Много ми е приятно!... Много ми е приятно!... — изпелтечи той няколко пъти и като се чудеше какво още да каже, добави: —

Поздравете съпругата си — светска фраза, която винаги пробутваше, когато се представяше.

Но водачите губеха търпение, трябваше да стигнат вечерта до хижата на Алпийския клуб, където се преспиваше след първия етап. Нямаше нито минута за губене. Тартарен ги разбра, направи общ поклон, усмихна се бащински на лукавите мис, а после извика гръмко:

— Паскалон, знамето!

Знамето се развя, южняците свалиха шапки, тъй като в Тараскон си умират да театралничат, и под нестихващите викове: „Да живее председателят!... Да живее Тартарен!... Ха!... Ха!... Ха!... Айде да шмим!“ колоната се люшна с двамата водачи начело, носещи раницата, провизиите и наръчи дърва, след тях — Паскалон със знамето и най-сетне П. К. А. и делегатите, които трябваше да го придружат до ледника Гуги. Това шествие с развяващото се от вятъра знаме във влажното подножие на ледника, по неговите голи и заснежени гребени смътно напомняше селска процесия за поменуване на покойниците.

Изведнъж командирът уплашено извика:

— Ей, бикове!

Действително бикове щипеха ниската трева в падинките. Бившият военен не можеше да се пребори със страха си и да овладее нервите си пред тези животни и понеже нямаше как да го оставят сам, делегацията трябваше да спре. Паскалон подаде знамето на един от водачите; последна прегръдка, набързо изречени препоръки, всички погледи обаче бяха вторачени в биковете.

— Е, хайде, довиждане!

— И бъдете внимателен най-вече!

И те се разделиха. Да предложат на председателя да го придружат — такова нещо и през ум не им мина, прекалено високо беше, дявол да го вземе! Колкото повече се приближаваха, толкова по-огромна ставаше планината, толкова по-дълбоки пропастите, а върховете бяха като настръхнали в този бял хаос, който сигурно беше непроходим. По-добре да наблюдават изкачването от Шайдек.

Естествено през целия си живот председателят на Клуба на алпинистите не беше стъпвал върху ледник. Нищо подобно нямаше в малките тарасконски планини, ухаещи и сухи като пакет с билки; и все пак склоновете на Гуги му напомняха нещо вече видяно, будеха спомени за лова в Прованс, в Камарг, край морето. Същата трева, която

ставаше все по-ниска, по-опърлена, сякаш обжарена от огън. Тук-там локви, малки блата с крехки тръстики, а по-нататък — морена като подвижна пясъчна дюна, счупени миди или купчина въглища, и в далечината ледникът на синьо-зелени талази, с бели гребени, застинали като безмълвни, замръзнали вълни. Вятърът, който духаше оттам, леден и свистящ, пронизваше и носеше здрава свежест също както морският бриз.

— Не, благодаря... Аз си имам котки — каза Тартарен на водача, който му предлагаше вълнени чорапи, за да ги нахлузи на обувките си. — Котки „Кенеди“, усъвършенствувани и много удобни...

Той викаше, сякаш говори на глух, за да бъде по-добре разбран от Кристиан Инебнит, който знаеше френски не по-зле от приятеля си Кауфман; в същото време, седнал на морената, нашият герой връзваше с каиши трите огромни железни шипа. Сто пъти беше проверявал котките „Кенеди“ в градината с баобаба, но въпреки това ефектът беше съвсем неочакван. Под неговата тежест те се забиха в леда така силно, че всички опити да ги измъкне бяха напразни. И ето че Тартарен беше прикован към земята, потеше се, ругаше, размахваше ръце и алпенщок и в края на краищата отчаян, се видя принуден да извика водачите, които бяха минали напред, убедени, че имат работа с опитен алпинист.

Понеже беше невъзможно да го „изкоренят“ от земята, трябваше да развържат ремъците и да ги оставят в леда, а да ги заместят с чифт плетени чорапи, с които председателят продължи доста трудния и уморителен път. Непривикнал да ходи с бастун, той му се пречкаше в краката, железният връх се плъзгаше, повличаше го, когато се облегнеше по-силно; опита се да се опира на ледосекача, още по-мъчна работа; сякаш гонени от вкаменяваща развихрена буря, вълните на ледника ставаха все по-мощни.

Всъщност привидна вкамененост, защото се чуваше глухо трещене, чудовищно боботене и огромни ледени късове се разместваха бавно като отделните части на декор, показвайки, че вътре в тази неподвижна маса има живот, вилнеят коварни стихии; и пред очите на нашия алпинист на разстояние колкото да протегне алпенщочка си, се образуваха пропасти, бездънни кладенци, където безкрай се сипеха ледени парчета. Нашият герой падаше непрекъснато, веднъж дори

пропадна до кръста в една от зеленикавите дупки — удържа се само благодарение на широките си рамене.

Като го гледаха колко е несръчен и в същото време спокоен и сигурен в себе си, засмян, пееш, размахващ ръце, както преди малко на закуската, водачите си мислеха, че швейцарското шампанско му е завъртяло главата. Можеха ли да си представят нещо друго за един председател на Алпийски клуб, такъв известен катерач, за когото приятелите му възклижаваха възторжено с широк жест: „Охо!“. Уловили го под ръка от двете страни с почитителната непреклонност на полицаи, които вкарват в колата някой малко попрепил богаташки син, те се опитваха с междуметия и знаци да го вразумят, като му покажат опасностите на пътя, да му обяснят колко необходимо е да стигнат до хижата преди нощта; заплашваха го с пропастите, със студа, с лавините. И с ледосекачите си му показваха огромните ледени планини, ослепително светещите, извисени до небето и надвиснали над тях фирнови стени.

Но добродушният Тартарен само се шегуваше с всичко това.

— Хайде де, пропастите! У-у-у, лавините...

И избухваше в смях, намигаше, сбутваше ги с лакти в ребрата — един вид, друг път ще го подведат, нали му е известна тайната на цялата тая комедия.

Водачите също се развеселиха от жизнерадостните тарасконски песнички и когато се спряха за малко на един устойчив блок, където господинът можеше да си поеме дъх за минутка, те извикаха „хойларипи“, както е обичаят в Швейцария, но не много силно от страх пред лавините и без много да се бавят, защото времето напредваше. Усещаше се, че нощта приближава — застуди се и най-вече странно потъмняха всичките тези снегове и ледове, струпани, надвиснали една над друга грамади, които дори при забулено небе преливаха във всички цветове на дъгата; но които, щом денят угасна и отлетя към бягащите върхове, добиха бледите призрачни очертания на лунния свят. Сумрачна белота, мраз, безмълвие, същинска смърт. И добродушният Тартарен въпреки своето оживление и сърдечен плам започна да губи жизнерадостта си, когато далечен птичи кръсък, зов на „снежна яребица“ неочаквано отекна в пустошта и му припомни нажежена от слънце равнина под огненочервен залез и тарасконските ловци, наседали върху празните ловджийски чанти, бършещи потните

си чела под прозирната сянка на маслиново дръвче. Този спомен го ободри.

В това време Кауфман му показва над тях нещо, което приличаше на наръч дърва върху снега.

— Die Hutte.^[1]

Това беше хижата. Сякаш щяха да я достигнат с няколко разкрача, но се наложи да вървят още половин час. Един от водачите ги изпревари, за да запали огън. Ноцта беше се спуснала, пронизващ вятър бръснеше вкочанясалата земя; и Тартарен, който вече не можеше да проумее нищо, здраво подкрепян от другия планинар, се спъваше, подскачаше без нито една суха нишка по него въпреки спадането на температурата. Изведнъж на няколко крачки пред тях избликна пламък, долетя приятен мирис на супа с чесън.

Бяха пристигнали.

Нищо по-първобитно от тези места за престой в планината, скалпени грижовно от Швейцарския алпийски клуб. Една-единствена стая с наклонен дървен нар, служещ за легло, заемаше почти цялото пространство, а в другия край бяха огнището, дълга маса и пейки, заковани за пода. Трапезата вече беше сложена, три канчета, калаени лъжици, спиртник за кафето, две отворени чикагски консерви. Вечерята страшно се услади на Тартарен, макар че парата от чесновата супа още повече сгъстяваше въздуха в помещението, а прословутият патентован спиртник, на който уж можело да се свари литър кафе за три минути, отказа да проработи.

След десерта Тартарен запя. Това беше единственият начин да разговаря с водачите си. Изпя им песни от своя край: „Тараска“, „Момичетата от Авиньон“. Водачите му отговориха също с местни песни на някакво немско наречие: „Mi Vater isch en Appenzeller... аоу... аоу...“^[2]. Славни мъже, с резки и груби черти, сякаш изваяни от скала, с гъсти бради, покрили като мъх набраздените им лица, със светли очи, привикнали да се взират в простора, като очите на моряците. И усещането за простор и близост с морето, което Тартарен преди малко беше изпитал в подножието на Гуги, отново го овладя, докато седеше срещу тези ледникови моряци в тясната ниска и задимена хижа, същинска корабна каюта, под капките разтопен от топлината сняг на покрива, под силните пристъпи на вятъра, налитащ на хижата като водопад, разтърсващ всичко и под чиито пориви

изведнъж замираше в безмерно, чудовищно мълчание, сякаш настъпваше краят на света.

Привършваха вечерята, когато по замръзналата земя се разнесоха тежки стъпки, чуха се гласове. Силни удари разтърсиха вратата. Тартарен, силно развълнуван, погледна водачите си... Нощно нападение на тези висоти!... Ударите се усилиха.

— Кой е там? — извика героят, като улови ледосекача. Но в хижата вече бяха нахлули двама огромни янки, облечени в бели шлиферни дрехи, пропити от пот и сняг, а след тях влязоха и водачи, носачи, цял керван, който се изкачваше на Юнгфрау.

— Добре дошли, милорди — каза тарасконецът, като направи широк гостоприемнен жест.

Но милордите нямаха нужда от неговата покана, за да се настанят с всички удобства. Само за миг масата беше превзета и чиниите, канчетата и лъжиците се озоваха в топлата вода, за да си послужат с тях новодошлите според правилата, установени във всички алпийски хижи; обущата на милордите димяха вече край печката, докато те, пъхнали краката си в слама, се разполагаха край чесновата супа, приготвена за втори път.

Американците бяха баща и син, двама червенокоси великани с грубите волеви черти на пионерите. Единият от тях, по-възрастният, беше с подпухнало, загоряло, напукано лице и с широко отворени съвсем бели очи; скоро, като го видя как колебливо опипва, за да намери лъжицата и канчето, и забеляза колко грижлив е към него синът му, Тартарен разбра, че това е прословутият сляп алпинист, за когото му бяха говорили в хотел „Белвю“, пък той не беше повярвал — знаменит катерач през своята младост, който въпреки шейсетте си години и недъга си пак изминавал някогашните пътища със сина си. Той беше се изкачил вече на Ветерхорн и на Юнгфрау и се готвеше да стъпи на Сервен и Монблан, твърдейки, че въздухът по върховете, студеният, дъхащ на сняг въздух му доставя неизразима радост и му възвръща загубената сила.

— И все пак — запита Тартарен един от носачите, тъй като янките не бяха общителни и отговаряха само с „yes“ и „no“ на всички негови подкачания, — и все пак, като не вижда, как се оправя по опасните пътища?

— О, той стъпва като истински планинец, пък и синът му е с него и от време на време му поставя крака там, където е нужно... Така или иначе, досега не е имало нещастен случай с него.

— Още повече че нещастните случаи тук не са кой знае колко страшни, а?

И Тартарен се усмихна съучастнически на озадачения носач, тъй като тарасконецът все повече и повече се убеждаваше, че „всичко това е една голяма шега“ и той се изтегна на дъските, зави се с одеялото, нахлупи вълнения шлем до очите си и заспа въпреки светлината, шума, дима на лулите и миризмата на чесън.

— Госдине!... Госдине!...

Единият от водачите го разтърсваше да тръгват, а другият наливаше врящото кафе в канчетата. Докато Тартарен си пробиваше път към масата и към вратата, разнесоха се ругатни и хъркане на спящи. И изведнъж той се озова навън, сграбчен от студа, зашеметен от приказната лунна светлина над белите покривки, над замръзналите водопади, където сянката на върховете, на стръмнините, на ледените блокове се открояваше тъмна и плътна. Това вече не беше искрящият хаос от следобеда, нито бледите хълмове със сиви вечерни очертания, а истински разрушен град с мрачни улички, с тайнствени задънени сокаци, с подозрителни кътчета между мраморните паметници и изронените развалини, мъртъв град с широки безлюдни площади.

Два часът! Ако вървяха бързо, можеха да стигнат горе по обед.

— Хайде бе! — каза П. К. А. весело и се хвърли напред като на щурм.

Но водачите му го спряха: трябваше да се завържат заради опасните преходи.

— Аха, тъй де, да се завържем ли?... Щом ви е приятно...

Кристиан Инебнит застана начело и отпусна три метра въже между себе си и Тартарен, който беше отделен на същото разстояние от втория водач, натоварен с провизиите и знамето. Тарасконецът се чувствуваше по-добре, отколкото вечерта. И наистина сега той напълно се беше убедил, че всичко е на шега, и не придаваше никакво значение на трудностите на пътя — ако можеше да се нарече път страшният леден гребен, по който те вървяха предпазливо, гребен, широк няколко сантиметра и толкова хлъзгав, че Кристиан трябваше да издълбава с ледосекача си стъпала по него.

Линията на гребена искреше между две дълбоки пропасти. Но да не мислите, че Тартарен се страхуваше, и дума да не става! Само го полазиха лекичко мравки, както, да речем, новопосветения масон при първите изпитания. Той стъпваше много внимателно в дупките, издълбани от водача начело, и правеше всичко, което го виждаше да прави, така спокоен, както в своята градинка с баобаба, когато се упражняваше по перилото на басейна за голям ужас на червените рибки. В един миг гребенът толкова се стесни, че трябваше да го яхне и макар да се придвижваха бавно, помагайки си с ръце, страхотен гръм отекна вдясно под тях.

— Лавина — каза Инебнит и застина, докато заглъхна ехото, безкрай повтаряно и толкова мощно, че изпълни цялото небе и накрая се изля в низ от гръмотевици, които постепенно стихнаха и замряха. И отново тишина, която покри всичко като саван.

Когато преминаха гребена, те тръгнаха по не особено стръмен склон, посипан с ледников сняг, но безкрайно дълъг. Катереха се повече от час, когато тънка розова черта обрисова върховете високо, високо над главите им. Зазоряваше се. Като истински южняк, враг на тъмнината, Тартарен запя жизнерадостната си песен:

*Ясно слънце на Прованса,
със мистрала си дружина...*

Рязко дръпване на въжето пред него и зад него го спря посред куплета.

— Шт!... Шт!... — зашепна му Инебнит, като му показва с ледосекача си заплашителната линия на огромните разбунени ледени блокове с неустойчиви основи, които и при най-малкото разтърсване можеха да се раздвижат и да се срутят. Но на тарасконеца не му минаваха такива номера; не на него тези шеги! И той пак запя с все гърло:

*... смучеш яко от Дюранса,
сякаш тя е руйно вино.*

Водачите, като видяха, че няма да могат да удържат разгорещения певец, направиха голям завой, за да се отдалечат от ледените блокове, и скоро пред тях зина огромна цепнатина, по зеленикавите стени на която към дъното се спускаха първите мимолетни слънчеви лъчи. Над нея минаваше тъй нареченият „снежен мост“, толкова тесен и толкова слаб, че още при първата стъпка се срути сред вихрушка от бял прах, като повлече първия водач и Тартарен — те увиснаха на въжето, задържано от Родолф Кауфман, втория водач; като истински планинар, той заби с всички сили своя ледосекач дълбоко в леда. Но макар да задържа двамата мъже над пропастта, не успя да ги изтегли, затова остана приклепнал, със стиснати зъби, с опънати мускули, твърде далеч от пропастта, за да види какво става в нея.

Отначало зашеметен от падането и заслепен от снега, Тартарен размахваше ръце и крака машинално, като повредена марионетка. После се задържа с помощта на въжето и увисна над пропастта с нос, кажи-речи, забит е ледената стена, която облъхваше с дъха си, съвсем в позата на водопроводчик, който запоява водосточна тръба. Виждаше как над него избледнява небето и угасват последните звезди, а под него зееше пропастта, потънала в непроницаем мрак, откъдето лъхаше студ.

Много скоро обаче той се съвзе от първото сътресение, възвърна си обичайната самоувереност, доброто настроение.

— Хей, вие горе, татко Кауфман, да не ни оставите да плесеняваме тук, а? Става течение, пък и това проклето въже ми прерязва кръста.

Кауфман не можеше да му отговори; ако престанеше да стиска зъби, щеше да загуби сили. Но Инебнит му извика от дълбините:

— Госдине, госдине, ледосекача!... — защото неговият ледосекач се беше загубил при падането; и тежкия ледосекач премина от ръцете на Тартарен в ръцете на водача; трудна работа поради разстоянието, което ги разделяше, както висяха двамата във въздуха; планинарят издяла в леда стъпалца и се вкопчи в тях с крака и ръце.

Така тежестта, увиснала на въжето, се намали наполовина, и Родолф Кауфман, мерейки силите си с безкрайна предпазливост, започна да издърпва с въжето към себе си председателя, чийто тарасконски каскет беше изчезнал в пропастта. Инебнит също се изкачи след тях и двамата планинари си размениха няколко кратки

фрази, каквито си казват несловоохотливите хора, когато голямата опасност вече е минала; те още бяха развълнувани, разтреперани от напрежението. Тартарен им подаде манерката си с кирш, за да ги подкрепи. Той изглеждаше добре разположен и спокоен и като се поразкърши, започна да потропва в такт с крака и си затананика за почуда на изумените водачи.

— Храбър, храбър францоze — повтаряше Кауфман, като го потупваше по рамото.

А Тартарен му отговори с добродушния си смях:

— Шегаджия, знаех си аз, че няма никаква опасност...

Откак свят светува, никой водач не беше виждал такъв алпинист.

Отново тръгнаха на път, закатериха се по нещо като огромна ледена стена, висока шест до осемстотин метра, в която дълбаеха стъпало по стъпало, и това им отнемаше много време. Тарасконският герой започваше да губи сили под лъчите на яркото слънце, от което цялата тази белота искреше и страшно уморяваше очите му, тъй като беше загубил очилата си в пропастта. Скоро го обзе страшна слабост, пристъп на планинска болест, която има същите симптоми като морската болест. С премазан гръб, с празна глава, с омекнали крака, той започна да не отмерва стъпките си и водачите му трябваше да го подхванат здраво от двете страни както предната вечер, да го поддържат, да го извлекат догоре по ледената стена. Сто метра ги отделяха от връх Юнгфрау; но колкото и твърд и устойчив да беше снегът, колкото и лек да беше пътят, този последен преход им отне безкрайно дълго време, а П. К. А. все повече се уморяваше и се задъхваше.

Изведнъж планинарите го пуснаха, размахаша шапки и започнаха възторжено да викат „хойларипи“. Бяха пристигнали. Тази точка в девствения простор, този бял, леко заоблен гребен, беше крайната цел, а за добродушния Тартарен крайт на сомнамбулското вцепеняване, в което се носеше от един час.

— Шайдек! Шайдек! — викаха водачите, като му сочеха далеч долу на едно плато, обрасло в зеленина, изплуващо от мъглите на долината, хотел „Белвю“, не по-голям от зарче.

В пространството между тях и хотела се разкриваше възхитителна панорама, низ от позлатени снежни поля, обагрени в оранжево от слънчевите лъчи, или тъмносини и студени струпвания на чудновато изваяни ледове — като стрели, игли, гребени, гигантски гърбици, сякаш там долу бяха заспали мастодонти или мегатериуми. Всички цветове на дъгата играеха и трептяха, събираха се в леглото на необятни ледници, спускащи своите неподвижни водопади, кръстосани от други по-малки замръзнали порои, чиито по-блестящи и по-гладки повърхности ставаха ослепителни, когато топлите слънчеви лъчи ги разтопяваха. Но на голяма височина това искрящо сияние се уталожваше, тук плуваше спокойна звездна студена светлина, сред бялата пустиня със загадъчни дипли цареше тишина и самота — Тартарен усети как го побиват тръпки.

Откъм хотела долетяха лек дим, глухи гърмежи. Бяха ги видели, гърмяха в тяхна чест с топ и мисълта, че го гледат, че неговите алпинисти, младите мис, именитите оризолюбци и сливолюбци са сега там, с насочени към него бинокли, припомни на Тартарен величието на неговата задача. О, тарасконско знаме, той ще те вземе от ръцете на водача, ще те развее два-три пъти! После, като заби ледосекача си в снега, той седна величествено на дръжката със знаме в ръка, с лице към публиката. Не знаеше, че тук светлинните лъчи се пречупват — явление, често срещано по върховете, — и сега, застанал между слънцето и мъглите зад него, той се очерта на небето — гигантски Тартарен, набит и широкоплещест, с брада, щръкнала изпод шлема, подобен на онези скандинавски богове, изобразявани от легендата възседнали облаците.

---

[1] Хижата (нем.). — Б.пр. ↑

[2] Баща ми е алпийски отшелник (нем.). — Б.пр. ↑

XI

НА ПЪТ КЪМ ТАРАСКОН! ЖЕНЕВСКОТО ЕЗЕРО. ТАРТАРЕН ПРЕДЛАГА ДА ПОСЕТЯТ ЗАТВОРА НА БОНИВАР. КРАТЪК ДИАЛОГ СРЕД РОЗИТЕ. ЦЯЛАТА КОМПАНИЯ ПОД КЛЮЧ. ЗЛОЧЕСТИЯТ БОНИВАР. КЪДЕ БЕШЕ НАМЕРЕНО ЕДНО ВЪЖЕ, ИЗРАБОТЕНО В АВИНЬОН

След покоряването на върха носът на Тартарен се обели, подпухна, кожата на бузите му се напука. Той остана около пет дни в стаята си в хотел „Белвю“. Пет дни с компреси и кремове, в които той залъгваше блудкавата досада и скуката, като играеше на квадратчета с делегатите или им диктуваше дълъг, подробен и обстоятелствен разказ на експедицията си, за да го прочетат на заседания в Алпийския клуб и да го отпечатат във „Форум“. После, когато общата отпадналост мина, когато по лицето на П. К. А. останаха само някоя и друга подутина, струпей и напуквания, и то придоби отново хубавия тен на етруска ваза, делегацията и нейният председател се отправиха през Женева на път към Тараскон.

Няма да описваме епизодите на това пътуване, смущението, което предизвика южняшката компания в тесните вагони, в параходите, в трапезариите със своите песни, викове, с излиятелната си любвеобилност, със знамето си и със своите алпенщочи; защото след изкачването на П. К. А. на Юнгфрау те всички се бяха запасили с тези планински бастуни, на които в наивни рими са обгорени с огън имената на знаменити планински походи.

Монтрьо!

Тук, по предложение на ръководителя си, делегатите решиха да починат ден-два, за да посетят прословутите брегове на Леман и поспециално Шилъонския замък и неговата легендарна тъмница, в която е чезнал великият патриот Бонивар, прославен от Байрон и Дьолакроа.

Между нас казано, Тартарен се интересуваеше твърде малко от Бонивар — приключението с Вилхелм Тел твърде много го беше осветлило по швейцарските легенди; но минавайки през Интерлакен, беше научил, че Соня е заминала за Монтрьо с брат си, чието състояние все повече се влошавало, и това измислено поклонение на исторически места му служеше всъщност за предлог да види отново девойката и, кой знае, може би да я убеди да го последва в Тараскон.

Естествено неговите спътници бяха дълбоко убедени, че отиват да отдадат чест на един велик женевски гражданин, чийто живот им беше разказал П. К. А.; и дори не само това, ами със склонността си да театралничат, щом пристигнаха в Монтрьо, те се намериха да се наредят в колона, да развеят знамето и с нестихващи викове „Да живее Бонивар“ да се отправят към Шилъонския замък. Председателят се видя принуден да ги удържи.

— Да хапнем първо, а после ще видим...

Те се качиха в омнибуса на някакъв пансион „Мюлер“, който чакаше с още много други на понтонното пристанище.

— Я вижте полицаят как ни гледа! — каза Паскалон, като се качи последен със знамето, което по целия път му пречеше, защото все се чудеше как да го нагласи.

— Вярно... Какво иска от нас този полицай, та ни зяпа така?

— Познал ме е, дявол да го вземе — каза скромно добродушният Тартарен и се усмихна отдалеч на облечения в дълга синя мушама полицай от Во, който упорито продължи да гледа след омнибуса, движещ се между крайбрежните тополи.

Тази сутрин в Монтрьо имаше пазар. Край езерото бяха наредени открити павилиони, сергии с плодове и зеленчуци, евтини дантели и разни лъскави бижута: верижки, катарамии, карфици, с които швейцарките разкрасяват носиите си и които сякаш са изваяни от сняг или нанизани от ледени бисери. Към тази олелия се прибавяше и блъсканицата на малкото пристанище, където гъмжеше цяла флотилия пъстроцветни увеселителни лодки, а от големи двумачтови кораби с широки платна товареха и разтоварваха вързопи и бурета, разносяха се

дрезгави свирки, дрънкаха параходни камбани, шумяха оживено кафенета, пивници, цветарките и вехтошарите, наредени по кея. Само да грейнеше слънчице, и човек би помислил, че се намира в средиземноморско пристанище между Мантон и Бордигера. Но слънце нямаше и тарасконците гледаха този красив край през гъста, влажна мъгла, която плуваше над синьото езеро, пълзеше по перилата, по каменистите улички, обвиваше няколкоетажните къщи и се сливаше с другите черни облаци, струпани в тъмната зеленина на планината и готови всеки миг да се разкъсат и да се излеят в проливен дъжд.

— Дявол да го вземе! Хич не съм по езерата! — каза Спиридион Екскурбаниес, като изтри стъклото, за да погледне в далечината ледниците и белите мъгли, които закриваха хоризонта.

— Аз също... — въздъхна Паскалон — тая мъгла, тая застояла вода... просто ми се плаче, като ги гледам.

Бравида също се оплакваше, защото се страхуваше за ишиаса си.

Тартарен ги смъмри строго. Лошо ли ще им бъде да разказват при завръщането си, че са видели тъмницата на Бонивар, сложили са имената си на историческите стени до подписите на Русо, Байрон, Виктор Юго, Жорж Санд, Йожен Сю. Изведнъж председателят спря да говори посред тирадата си, промени цвета си... Той беше видял една шапчица над руси къдрави коси... Без дори да спре омнибуса, който напредваше бавно поради стръмнината, той изхвъркна от него, като извика на измените алпинисти:

— Ще се видим в хотела!... Соня, Соня!

Страхуваше се, че няма да я догони, защото тя бързаше, сянката на изящния ѝ силует се плъзгаше по стените на къщите. Но тя се обърна, дочака го.

— Ах, вие ли сте...

И след като се ръкуваха, продължи пътя си. Той тръгна до нея задъхан, като ѝ се извиняваше, че я е напуснал така внезапно... пристигането на приятелите му... необходимостта да се изкачи до върха, от което още имал следи по лицето... Тя го слушаше безмълвно, без да го поглежда и ускоряваше крачка, втренчила напрегнато очи пред себе си. Като я гледаше в профил, тя му се стори побледняла, чертите ѝ бяха загубили кадифената детинска чистота и бяха придобили нещо сурово, решително, което дотогава се беше долавяло

само в гласа ѝ и показваше непреклонната ѝ воля; но тя все така бе запазила младежката си прелест и златните си къдриви коси.

— А как е Борис? — запита Тартарен, малко смутен от това мълчание, от студенината, която го обгръщаше.

— Борис ли? — Тя потръпна. — Ах, да, вярно, вие не знаете. Е, добре, елате, елате.

Те тръгнаха по една уличка извън града, обградена с лозя, стигащи до езерото, с вили, с хубави градини, покрити с пясък, с тераси, обрали с диви лозя, потънали в рози, петунии и мирти в саксии и сандъчета. От време на време им се мяркаше непознато лице, хора с бавна походка на болни, каквито често се срещат в Мантон и Мароко; само че там светлината залива всичко, поглъща всичко, докато тук, под схлупеното облачно небе, страданието става по-релефно, както цветята изглеждат по-свежи.

— Тук — каза Соня, като бутна решетъчната врата под бял каменен фронтон, където имаше написано нещо на руски със златни букви.

Отначало Тартарен не разбра къде се намира. Малка градина с грижливо подредени алеи, камениста, пълна с виещи се розови храсти сред зелени дървета, огромни букети жълти и бели рози, които изпълваха всичко с уханието и красивите си багри. Под тези гирлянди, сред този приказен цъфтеж бяха поставени отвесно или полегато каменни плочи с дати и имена, а между тях на една съвсем нова каменна плоча беше изсечено:

БОРИС ВАСИЛИЕВ 22 ГОДИНИ

Той лежеше тук от няколко дни; умрял веднага след пристигането им в Монтьо; и в това гробище за чужденци беше намерил частица от родината си сред руси, поляци, шведи, погребани под цветята, болни от туберкулоза, изпратени от студентите си отечества в тази северна Ница, тъй като южното слънце би било твърде силно за тях и преходът би бил много рязък.

Соня и Тартарен останаха за миг неподвижни, безмълвни пред тази нова бяла плоча върху все още прясно разровената черна земя;

девойката вдъхваше с наведена глава аромата на буйно растящите рози и се мъчеше да удържи сълзите си, очите ѝ бяха зачервени.

— Бедно дете — каза Тартарен развълнуван, като улови със силните си ръце пръстите на Соня. — И какво ще стане сега с вас?

Тя го изгледа с блестящите си сухи очи, в които вече не трептеше нито една сълза.

— След един час заминавам.

— Заминавате?

— Болибин е вече в Петербург. Манилов ме чака, за да преминаем границата... Отивам право в пещта. Ще чуят за нас.

И съвсем тихо, като се усмихваше едва забележимо и потапяше сините си очи в очите на Тартарен, които избягваха погледа ѝ, криеха се, тя добави:

— Който ме обича, ще ме последва!

Хайде де, лесно е да се каже да я последват! Тази разпаленост уплаши Тартарен! Пък и гробищният декор съвсем изстуди любовта му. Работата беше само да не покаже, че бяга като страхливец. И слагайки ръка на сърцето си с жест на истински Абенсераж, нашият герой започна:

— Вие ме познавате, Соня...

Но тя не пожела да узнае продължението, а само вдигна рамене и каза:

— Бъбривец!...

И изправена и горда, се отдалечи между розовите храсти, без да се обърне нито веднъж. „Бъбривец!...“ — нито дума повече, но изречено с такъв презрителен тон, че добродушният Тартарен се изчерви чак под брадата си и се огледа, за да се увери, че са били сами в градината и никой не е чул.

За щастие преживяванията не оставяха дълбоки следи в сърцето на нашия тарасконец. Пет минути по-късно той се изкачваше с радостна стъпка по стръмните улици на Монтьо и търсеше пансиона „Мюлер“, където трябваше да го чакат за обяд неговите алпинисти, а от цялото му същество лъхаше истинско облекчение — радостта, че е приключил с тази опасна връзка. Докато крачеше, той поклащаше енергично глава, за да подчертае красноречивите обяснения, които Соня не бе пожелала да изслуша и които сега си изреждаше на ум: „Е, да“, разбира се, деспотизмът... Той не казваше „не“... но да минеш от

думи на дела „дявол да го вземе“!... Пък и що за занятие е това да стреляш срещу деспоти. Ами ако всички потиснати народи вземат, че се обърнат към него, както арабите към Бомбонел, когато една пантера бродела край селото им, на туй наистина краят му се не виждаше! Така де!

Една наемна кола, идваща срещу него, внезапно прекъсна монолога му. Тартарен едва успя да отскочи на тротоара.

— Защо не внимаващ, животно такава!

Но изведнъж гневният му вик беше заменен с изумено възклицание.

— Кво е това! Боже милостиви! Невъзможно!...

Обзалагам се, че не можете да отгатнете кого видя той в старата кола. Делегацията в пълен състав: Бравида, Паскалон, Екскурбаниес, натъпкани на пейката в дъното, бледи, разрошени, подплашени, сякаш след битка, а срещу тях двама полицаи с мускетони в ръка. Всичките тези неподвижни и неми профили в тясната рамка на прозорчето приличаха на кошмарен сън; и прав, прикован, както неотдавна върху ледника с котките „Кенеди“, Тартарен гледаше как се отдалечава в галоп тази фантастична кола, зад която тичаха бясно рояк ученици, пуснати от училище, с чанти на гърба, когато изведнъж някой извика до самото му ухо:

— Ето го и четвъртия!

В същата минута го заловиха здраво, омотаха го, вързаха го и на свой ред го натикаха в една наемна кола с полицаи, единият от които се оказа офицер, въоръжен с огромна сабя, която държеше между краката си така, че дръжката ѝ стърчеше до тавана.

Тартарен искаше да говори, да обясни. Очевидно имаше някакво недоразумение... Той каза името си, откъде е, позова се на своя консул, търговец на швейцарски мед, на име Ихнер, с когото се беше запознал на панаира в Бокер. Но пред упоритото мълчание на пазачите си отново си помисли, че това сигурно е някой от номерата от Бомпаровата феерия, затова се обърна лукаво към офицера:

— Нарочно го направихте, да се посмеем, а? Ей, шегаджия! Знам си аз, че е нарочно!

— Нито дума повече или ще ви запуша устата — каза офицерът, като го стрелна със страшни очи, сякаш ей сега щеше да го промуши със сабята си.

Тартарен се кротна, не мръдна повече и се загледа през вратичката в езерото, във високите влажни и зелени планини, в хотелите с най-различни покриви, в позлатените, набиващи се в очи отдалеч фирми, в склоновете, подобни на склоновете на Риги, където сновяха хора с кошници и панери, и пак както в Риги имаше смешна малка железница, опасна механична играчка, която се изкачваше чак до Глион, а сякаш за да се допълни сходството с Regina montium, изведнъж рукна проливен дъжд, започна една безспирна смяна на вода и мъгли между небето и Леман и между Леман и небето, между облаците и вълните.

Колата изтрополи по подвижен мост между малки павилиончета с кожени изделия, джобни ножчета, куки за обувки, гребенчета, мина през ниска врата и спря в двора на стар замък, обрасъл с трева, с кръгли кули с наблюдателници, тъмни, укрепени с греди и с решетки-шпионки. Къде беше той? Тартарен го разбра, като чу офицерът да спори с пазача на замъка, дебел човек с фес, който размахваше връзка ръждясали ключове.

— В единична килия, в единична килия... Няма вече място, другите заеха всичко... Освен да го сложа в тъмницата на Бонивар.

— Сложете го в тъмницата на Бонивар. Тъкмо като за него е... — заповяда капитанът и заповедта му беше изпълнена.

Шилъонският замък, за който П. К. А. все говореше от два дни на своите скъпи алпинисти и в който по някаква ирония на съдбата се беше озовал внезапно задържан, без да знае защо, е един от най-посещаваните исторически паметници в цяла Швейцария. Някога той е бил лятна резиденция на савойските графове, после държавен затвор, склад на оръжия и боеприпаси, а днес вече е само обект на екскурзии, както „Риги-Кулм“ или Телсплате. Все пак бяха оставили в него един полицейски пост и „пандиз“ за пияниците и нехранимайковците от този край; но те се срещат рядко в този тих кантон Во, така че „пандизът“ винаги е свободен и пазачът слага в него дървата си за зимата. Пристигането на всичките тия затворници му развали страшно настроението, защото нямаше да може да води посетители в прочутата килия, а в този сезон падаха най-много пари.

Той показваше бесен от яд пътя на Тартарен, който го следваше, без да се осмели да му окаже и най-малката съпротива. Няколко разклатени стъпала, плесенясал коридор, в който миришеше на изба,

дебела като стена врата с огромни панти и те се озоваха в широко сводесто подземие с пръстен под, с тежки римски стълбове със зазидани в тях железни халки, където някога приковавали държавните престъпници. През тесните бойници, от които се виждаше само малко късче небе, проникваше слаба трепкаща светлина и проблясваше езерото.

— Ето ви у вас — каза тъмничарят. — Но не ходете в дъното, защото там има подземни капани.

Тартарен отстъпи изплашен.

— Подземни капани! Боже милостиви!

— Какво да се прави, моето момче!... Заповядаха ми да ви сложа в тъмницата на Бонивар и аз ви сложих в тъмницата на Бонивар... А сега, ако имате парици, ще можете да си създадете някои удобства, например завивка и дюшек за нощта.

— Преди всичко нещо за ядене — каза Тартарен, тъй като за щастие не му бяха взели кесията.

Пазачът донесе пресен хляб, бира и наденица, които новият затворник на Шилъонския замък разкъса хищно, защото беше седял на пости от предната вечер и беше разбит от умора и вълнение. Докато той ядеше на каменната пейка под светлината на малкото прозорче, тъмничарят го гледаше добродушно.

— Дявол да го вземе — каза той, — не знам какво сте направили, нито защо се отнасят към вас така строго...

— Е, да му се не види макар, аз също не зная — отговори Тартарен с пълна уста.

— Едно мога да ви кажа с увереност, че вие никак не ми изглеждате лош човек и сигурно няма да ви даде сърце да лишите един беден баща на семейство да припечели някоя пара, нали?... Така си е!... Горещо ме чакат група хора, дошли да посетят тъмницата на Бонивар... Ако ми обещаете да стоите мирно, да не се опитвате да бягате...

Добродушният Тартарен се закле и пет минути след това в затвора му нахлуха неговите стари познати от „Риги-Кулм“ и Телсплате, оня кръгъл глупак Шванталер, ineptissimus Астие-Рею, член на Жокейклуб с племенницата си (Хм! Хм!...), всички пътници от маршрута „Кук“. Засрамен, примрял от страх да не го познаят, горкият Тартарен се криеше зад стълбовете, отстъпваше, свиваше се, докато

групата туристи приближаваше, водена от пазача, който с жален глас каканижеше заучените фрази:

— Тук именно злочестият Бонивар...

Туристите вървяха бавно, задържани от вечните спорове между двамата учени, които пак се караха, готови да се хванат за гушата, като единият размахваше сгъваемия си стол, а другият пътната си чанта, така че на слабата светлина от прозорчетата сенките им се издължаваха и добиваха фантастични очертания по сводовете.

Принуден да отстъпи, Тартарен се озова съвсем близо до подземния капан, блатист и леден черен кладенец, който зееше в пода и дъхаше плесента на отминалите векове. Тартарен се спря изплашен, сви се в един ъгъл, нахлупи каскета над очите си; но влажната миризма на селитра от стените го раздражни — изведнъж страхотна кихавица стресна туристите и те откриха присъствието му.

— Ето го и Бонивар... — извика безочливата малка парижанка с шапка от времето на Директорията, същата, която господинът, член на Жокейклуб, представяше уж като своя племенница.

Тарасконецът не се остави да го объркат.

— Наистина много са уютни, да му се не види макар, тези подземни капани!... — каза той с най-естествения тон на света, сякаш също беше дошъл да посети за удоволствие тъмницата, и се смеси с другите туристи, които се разляха в усмивки, като познаха алпиниста от „Риги-Кулм“, веселяка, душата на прословутия бал.

— Я, господин валсирен, танцирен!...

Пред него застана онази безлична малка фея Шванталер, сякаш готова да го увлече в кадрил. Наистина точно сега му беше до танци! И понеже се чудеше как да се освободи от тая подвижна топчеста женичка, той ѝ предложи ръката си и много галантно ѝ показа своята тъмница, халката, където се занитва веригата на затворника, следите от стъпките му до същия стълб и като го слушаше колко непринудено разказва, добрата дама никога не би се усъмнила, че този, който я развежда, също е държавен престъпник, жертва на несправедливостта и злобата човешка. Страшно обаче беше излизането, когато злочестият Бонивар, отвеждайки я до вратата, каза с най-светската усмивка:

— Не, извинявайте, ехе... Аз трябва да остана още малко.

И като капак се поклони, а тъмничарят, който го дебнеше, затвори и заключи вратата за най-голямо изумление на всички.

Какъв позор! Нещастникът потъна в пот от вълнение, като чу възклицанията на туристите, които се отдалечаваха. За щастие това мъчение не се повтори през деня. Нямаше посетители поради лошото време. Силен вятър духаше под старите дъски, жалби се надигаха от капаните, сякаш там стенеха живи погребани, чуваше се плисъкът на езерото, шибано от дъжда, блъскащо стените до прозорчетата, откъдето хвърчаха капки чак до затворника. От време на време камбанката на кораб и шумоленето му по водата съпровождаха размишленията на горкия Тартарен, докато вечерта се спускаше сива и мрачна в килията, която сякаш стана по-просторна.

Как да си обясни това задържане, това арестуване в такова мрачно място? Може би Косткалд... някаква предизборна маневра в последния миг?... Или пък руската полиция, предупредена за непредпазливите му думи, за връзките му със Соня е поискала изгонването му от страната? Но тогава защо ще задържат приятелите му?... В какво биха могли да упрекнат тези нещастни туристи, чиято уплаха и отчаяние той си представяше, макар че те не бяха като него в тъмницата на Бонивар, под тези каменни сводове, където с приближаването на нощта започнаха да пълзят огромни пльхове, хлебарки, безшумни паяци с едва докосващи се отвратителни пипала.

Но ето какво значи чиста съвест! Въпреки пльховете, студа, паяците великият Тартарен потъна сред ужаса на държавния затвор, населен със сенки на мъченици, в здрав и шумен сън, с отворена уста и стиснати юмруци, както беше спал между небето и пропастите в хижата на Алпийския клуб. Струваше му се, че още не се е събудил сутринта, когато чу гласа на своя тъмничар.

— Ставайте, околийският префект е дошъл... Лично той е дошъл да ви разпита... — И той добави донякъде почтително: — Щом префектът си е нарушил спокойствието, сигурно сте голям злодей!

Какъв ти злодей! Но след една нощ във влажната и прашна тъмница, без да имаш време поне донякъде да си оправиш тоалета, наистина можеш да заприличаш на злодей. Когато влезе в старата конюшня на замъка, превърната в полицейски участък, където мускетоните бяха наредени на пирамида край боядисаните стени, и с един поглед се увери, че неговите алпинисти са там, между полицаите, когато застана пред околийския префект, едва тогава Тартарен осъзна

колко зле изглежда пред този изискан магистрат в черни дрехи, с грижливо сресана коса, който го запита строго:

— Вие се казвате Манилов, нали? Руски поданик... Взривили сте в Петербург... после сте избягали и сте извършили убийство в Швейцария.

— Нищо подобно... Това е грешка, недоразумение.

— Мълчете или ще ви запуша устата — прекъсна го капитанът.

Безукорно облеченият префект продължи:

— Впрочем ей сега ще пресека всичките ви възражения... Познато ли ви е това въже?

Неговото въже, дявол да го вземе! Неговото телено въже, измайсторено в Авиньон. Той наведе глава за най-голяма изненада на приятелите си и каза:

— Да, познато ми е.

— С това въже е бил обесен един човек в кантона Унтервалд.

Тартарен се закле треперещ, че и през ум не му е минавало подобно нещо.

— Сега ще видим.

Тогава въведоха италианския тенор, полицаия, когото нихилистите бяха обесили на един дъб в Брюниг, но дърварите по някакво чудо го бяха спасили.

Шпионинът погледна Тартарен и каза:

— Не е той.

После погледна делегатите и заяви:

— И тези не са хората... Станала е грешка.

Префектът се обърна разярен към Тартарен:

— Тогава какво търсите тук?

— Ами и аз това се питам, хайде де! — отговори председателят с достойнството на невинността.

След кратко обяснение алпинистите от Тараскон бяха освободени и се отдалечиха от Шилъонския затвор, чиято потискаща и романтична меланхолия никой досега не бе почувствувал така добре като тях. Те се спряха в пансиона „Мюлер“, за да си вземат багажа и знамето и да платят обяда от предния ден, който не бяха имали време да изядат, а после се отправиха към Женева с влака. Валеше. Те четяха през замрежените от дъжда стъкла названията на аристократични курорти: Кларан, Веве, Лозана; червени къщички, градинки с редки храсти, от

които капеше вода, се редуваха с островърхи покриви и тераси на хотели под влажната пелена.

Настанени в едно кътче на дълъг швейцарски вагон на две срещуположни пейки, алпинистите седяха с разстроени и мрачни лица. Бравида кисело се оплакваше от болките си и непрекъснато питаше Тартарен с жестока ирония:

— Е, кво, видяхте ли тъмницата на Бонивар, а, нали много искахте да я видите... Мисля, че добре я видяхте, а?

Ескурбаниес, за пръв път в живота си притихнал, гледаше жално езерото, което сякаш ги придружаваше, защото все им се мяркаше под прозорците.

— Колко много вода, боже мили. Нагледах ѝ се и ми се струва, че вече никога през живота си няма да се къпя.

Здравата подплашен, Паскалон притискаше знамето между коленете си, криеше се зад тях и гледаше наляво и надясно като подгонен, подплашен заек... А Тартарен?... О, както винаги достоен и спокоен, той се наслаждаваше, четейки южняшките вестници, цял пакет вестници, изпратени в пансиона „Мюлер“; те всички до един бяха препечатали след „Форум“ разказа за неговото изкачване, същия, който той бе продиктувал, но разширен и украсен с несдържани хвалебствия. Изведнъж обаче нашият герой нададе вик, страшен вик, който се разнесе из целия вагон. Всички пътници наскачаха. Какво се е случило? Катастрофа? Нищо подобно, само една забележка във „Форум“, която Тартарен прочете на своите приятели:

— Слушайте какво пише: „Носят се слухове, че В. П. К. А. Косткалд, едва оздравял от жълтеницата, от която беше болен няколко дни, ще се изкачи на Монблан, ще се изкачи по-високо от Тартарен“. Ах, разбойникът му!... Исква да затъмни моята слава от Юнгфрау!... Е, почакай малко, ще ти избия под носа твоята планина!... Шамони е на няколко часа от Женева, ще се изкача на Монблан преди него. Идвате ли с мен, деца?

Бравида се възпротиви. Дявол да го вземе, стига авантюри!

— Наситихме се и се пренаситихме... — изръмжа Екскурбаниес ниско, с угаснал глас.

— А ти, Паскалон? — запита тихо Тартарен.

Ученикът изблея, без да смее да вдигне очи:

— Учи-чи-телю!...

Той също се отказваше от него.

— Добре — каза нашият герой тържествено и гневно. — Ще замина сам и цялата слава ще бъде моя. Хайде де! Дайте ми знамето...

XII
ХОТЕЛ „БАЛТЕ“ В ШАМОНИ. КАК
ХУБАВО МИРИШЕ! НА ЧЕСЪН!
НЕОБХОДИМО ЛИ Е ВЪЖЕ ЗА
АЛПИЙСКИТЕ ИЗКАЧВАНИЯ. SNAKE
HANDS!^[1] ПОСЛЕДОВАТЕЛ НА
ШОПЕНХАУЕР. НА СПИРКА ГРАН-МЮЛЕ.
„ТАРТАРЕН, ТРЯБВА ДА ПОГОВОРЯ С
ВАС.“

Часовникът на Шамони биеше девет часа в тръпнещата от студения дъжд и вятър вечер; улиците бяха потънали в мрак, лампите по къщите — само тук-там, където още бодърствуваше газта, бяха осветени сградите и дворовете на хотелите; а наоколо, от смътните отблясъци на снега по планините и бялата луна на нощното небе, ставаше все тъмно и по-тъмно.

В един от най-хубавите и най-посещаваните в това алпийско село хотели — „Балте“, многобройните пътници и пансионери един по един се бяха прибрали уморени след дневните излети; в големия салон беше останал само един английски пастор, който играеше мълчаливо на дама със своята съпруга, докато многобройните му дъщери в памучни престилки с нагръдници оживено преписваха поканите за следващата протестантска служба, а край камината с горящи цепеници седеше млад мършав и безцветен швед, загледан мрачно в пламъците, и пиеше грог от кирш и минерална вода. От време на време някой закъснял турист с подгизнали гетри и мокра мушама прекосяваше салона, отиваше при големия, закачен на стената барометър, почукваше го и

поглеждаше живака, за да разбере какво ще е времето на другия ден, и после отчаяно се прибираше да спи. Никой не казваше нито дума, единствен признак на живот бяха пращането на огъня и шумоленето на суграшицата по стъклата и гневното бучене на река Арва под сводовете на дървения мост на няколко метра от хотела.

Изведнъж вратата се отвори и един портиер в униформа, обшита със сребърни галони, влезе натоварен с куфари и завивки и въведе четирима премръзнали алпинисти, зашеметени от внезапния преход на тъмнина и студ с топлината и светлината.

— Боже господи! Ама се е отворило едно временце...

— Дайте нещо за ядене, хей!

— Затоплете леглата!

Те говореха всички заедно, завити с шалове, нахлупили скиорски шапки, каскети с наушници, и прислугата се чудеше кого по-напред да слуша; когато един нисък дебеланко, когото те наричаха „председателю“, им заповяда да мълчат, като се развика по-силно от тях.

— Първо книгата за чуждестранните туристи — нареди той.

И започна да я прелиства с вкочанясала ръка, като четеше високо имената на пътниците, минали от една седмица насам през хотела:

— Доктор Шванталер и госпожа... Хайде пак!... Астие-Рею от Френската академия...

Той прегледа две-три страници, като бледнееше всеки път, когато му се стореше, че вижда име, подобно на търсеното; но най-сетне, хвърляйки книгата на масата с тържествуващ смях, дребният човек подскочи като хлапак — нещо необикновено, ако се вземе пред вид, че беше доста закръглен.

— Ехе, няма го! Не е дошъл. Само тук може да отседне. Косткалд хързулнат. Тра-ла-ла, тра-ла-ла! А сега, приятели, да хапнем супа.

И добродушният Тартарен, след като се поклони на дамите, се отпрати към трапезарията, последван от шумната и огладняла делегация.

Да, да, заедно с цялата делегация, дори и с Бравида... Хайде де, нима би могло да бъде другояче!... Какво щяха да кажат в родния край, ако ги видеха да се връщат без Тартарен? Всеки от тях отлично си го представяше. И точно в момента, когато щяха да се разделят на гарата

в Женева, бюфетът стана свидетел на една вълнуваща сцена със сълзи, прегръдки, сърцераздирателни прощавания със знамето и в резултат на това сбогуване всички се настаниха в колата, която П. К. А. беше наел, за да отиде в Шамони. Чудесен път, но те го изминаха затворили очи, усукани в завивките, изпълвайки колата със звучни хъркания, без да ги е грижа за приказния пейзаж, който се откриваше под дъжда след Саланш: пропасти, гори, разпенени водопади, ту изчезващият, ту появяващ се над облаците връх Монблан. Преситени от този вид естествена красота, нашите тарасконци мислеха само как да си отспят след безсънната нощ в Шилъонския замък. И дори сега, разположени в единия край на дългата безлюдна трапезария на хотел „Балте“, докато им поднасяха подгрятата супа и остатъците от другите ястия, те ядяха лакомо, без да разговарят, забързани колкото може по-скоро да си легнат. Внезапно Спиридион Екскурбаниес, който ядеше като сомнамбул, вдигна поглед от своята чиния и подушвайки въздуха наоколо си, възкликна:

— Ай да му се не види, как хубаво мирише на чесън!...

— Вярно е, че мирише приятно... — потвърди Бравида.

И всички, развеселени от това напомняне за родния край, от този мирис на тарасконски гозби, който Тартарен не бе вдъхвал от дълго време, се размърдаха на столовете си с лакомо вълнение. Миризмата идваше от дъното на залата, от малка отделена стая, където ядеше сам някакъв пътник, очевидно важна личност, защото шапката на главния готвач се показваше непрекъснато на гишето на кухнята, откъдето той подаваше на сервитьорката захлупени съдове, които тя отнасяше в тази посока.

— Сигурно е някой от Юг — промърмори кроткият Паскалон.

Тогава председателят, пребледнявайки при мисълта, че може да е Косткалд, нареди:

— Идете да видите, Спиридион... и след това ще ми кажете...

Страшен смях се разнесе от отделната стаичка, където беше влязъл по заповед на председателя славният Гонг и откъдето той доведе, уловил за ръка, един върлинест мъж с голям нос и с шеговити очи, със завързана кърпа на врата като най-заклет гастроном.

— Я виж! Бомпар!

— Гледай ти, Ментърджия такъв!

— Здравей, Гонзаг... Как си?

— И така, господа, на вашите услуги — каза водачът, като стисна поред ръка на всички и седна на масата на тарасконците, за да раздели с тях гозбата от гъби с чесън, приготвена от стрина Балте, която, както и нейният мъж, не можеше да понася общите трапези.

Дали поради националното ястие, или поради радостта, че са срещнали свой земляк, прекрасния Бомпар с неизчерпаемо въображение, но внезапно умората и желанието да спят се изпариха; отвориша шампанско и с побелели от пияната мустаци те се разсмяха, започнаха да викат, да жестикулират, да се прегръщат през кръста — преливаха от обич един към друг.

— Сега вече няма да ви напусна, никога! — каза Бомпар. — Моите перуанци си отидоха... Свободен съм.

— Свободен!... Тогава утре тръгвате с мен за Монблан, нали?

— А, утре ли ще се изкачвате на Монблан? — отговори Бомпар без никакъв възторг.

— Да, ще сложа динена кора на Косткалд... Когато той дойде, фют!... Няма Монблан. Нали ще дойдете с мен, Гонзаг, а?

— Ще дойда... ще дойда... Само че времето тази вечер... Работата е там, че в този сезон не всякога е удобно да се изкачва човек.

— Хайде бе, не било удобно — каза добродушният Тартарен, като присви очички в многозначителна усмивка, която Бомпар сякаш не разбра.

— Да отидем да прием кафе в салона... Ще се посъветваме с татко Балте, той е врял и кипял в тези работи, стар водач е и се е изкачвал двадесет и седем пъти.

Делегатите възкликнаха дружно:

— Двадесет и седем пъти! Брей, че дявол!

— Бомпар винаги преувеличава — каза П. К. А. строго, с мъничко завист.

В салона завариха семейството на пастора, все така наведено над поканите. Бащата и майката почти дремеха, както играеха на дама, а дългият швед продължаваше да се налива все тъй отчаяно със своя грог с минерална вода. Нахлуването обаче на тарасконските алпинисти, както може да се предположи, разпалени от шампанското, разсмях младите писмописки. Никога тези очарователни личности не бяха виждали някой да пие кафе с толкова много гримаси и така да върти очи.

— Захар, Тартарен?

— Не, разбира се, Командирю... нали знаете... след Африка!...

— Ах, вярно, извинете... А, ето го и господин Балте.

— Заповядайте при нас, господин Балте.

— Да живее господин Балте!... Ха, ха, айде да штим!

Обграден и притиснат от всичките тези хора, които никога през живота си не беше виждал, татко Балте се усмихваше спокойно. Як савоец, висок и широкоплещест, със закръглен гръб, с бавна походка, с пълно, избръснато лице, оживено от две хитри, още млади очи, пълна противоположност на плешивостта му, предизвикана от силния утринен студ сред снеговете.

— Господата желаят да се изкачат на Монблан? — запита той, като обгледа тарасконците почтително и насмешливо.

Тартарен се намери да отговори, но Бомпар го изпревари:

— Нали вече не е време за това?

— Напротив — отговори старият водач, — ето този господин от Швеция ще се изкачи утре, а в края на седмицата очаквам двама американски господа, които също ще се изкачат. Единият от тях дори е сляп.

— Зная ги, срещнах ги на Гуги.

— Как, господинът е бил на Гуги?

Трепет премина през евангелските проповедници, перата застинаха, главите се повдигнаха към Тартарен, който си спечели особен авторитет пред тези англичанки, заклетни катерачки, опитни във всички спортове. Той беше покорил Юнгфрау.

— Забележителен поход — каза татко Балте, разглеждайки П. К. А. с изненада, докато Паскалон, смутен от дамите, зачервен и блеещ, прошепна:

— Учи-чи-телю, хайде, разкажете им за... за онова... пропастта...

Председателят се усмихна:

— Дете!...

Но, разбира се, започна да разказва за падането си; отначало небрежно, равнодушно, после с буйни движения, изобрази увисването над пропастта, протегнатите ръце, зовящи за помощ. Господиците тръпнеха, разкъсваха го със студените си английски очи, които от удивление стават кръгли като плочи.

В последвалото мълчание се чу гласът на Бомпар:

— В Чимборасо никога не се връзваме с въже над пропастите.

Делегатите се спогледаха. Този тарасконец ги затапи всичките.

— Ей, опасен е този Бомпар... — измънка Паскалон с прстодушен възторг.

Но татко Балте прие думите за Чимборасо сериозно и възрази срещу това алпинистите да се изкачват, без да се завързват; според него изкачването по ледовете беше невъзможно без въже, и то здраво въже от манилски коноп. Тогава, дори единият да се плъзне, другите се задържат.

— При условие че въжето не се скъсва, господин Балте — припомни му Тартарен катастрофата на връх Сервен.

Но съдържателят на хотела го прекъсна, претегляйки думите си:

— На Сервен не се е скъсало въжето... Задният водач го прерязал с ледосекача си...

Тартарен се възмути, но Балте добави:

— Моля за извинение, господине, но водачът е бил прав... Той е разбрал, че не е възможно да удържи другите, и се е освободил от тях, за да спаси живота си, живота на сина си и на пътника, когото са придружавали. Ако не беше взел такова решение, щеше да има седем жертви вместо четири.

Тогава започнаха да спорят. Тартарен смяташе, че да се свържеш с едно въже е нещо, като да дадеш клетва на живот и смърт. И разпалвайки се, вдъхновен от присъствието на дами, той подкрепи думите си с факти, като се позова на присъстващите:

— Ето например утре аз, като се вържа с Бомпар, това няма да бъде една проста предпазливост, а клетва пред Бога и пред хората да се слея с моя приятел и по-скоро да умра, отколкото да се върна без него, дявол да го вземе!

— Аз също давам клетва, Тартарейн — извика Бомпар от другия край на масата.

Вълнуваща минута!

Пасторът стана като наелектризиран и стисна тържествено ръката на героя силно, по английски маниер. Жена му го последва, а също така и госпожиците и техните *shake hands* бяха така силни, че камък да стиснат, вода ще потече. Делегатите, трябва да се признае, съвсем не бяха така възторжени.

— Е, аз — каза Бравида — споделям мнението на господин Балте. В тези работи всеки трябва да пази кожата си, ей богу! Разбирам много добре този удар с ледосекача.

— Вие ме изненадвате, Пласид — каза Тартарен строго и долепил устни до ухото му, прошепна: — Дръжте се прилично, нещастнико! Англия ни гледа...

Старият воин, който решително беше запазил в душата си известна злоба след посещението в Шилъонския замък, махна многозначително, жест, който означаваше „Плюя на Англия...“, и по всяка вероятност председателят, разгневен от този негов цинизъм, щеше да му натрие носа, когато младият човек с отчаяния вид, прелял от грог и тъга, се намеси с лошия си френски в разговора. Той също смяташе, че водачът е имал право да пререже въжетото: да избави от съществуване четирима още млади нещастници, тоест осъдени да живеят и занаят, да им даде с един замах покоя и връщането в небитието, каква благородна и великодушна постъпка!

Тартарен възкликна:

— Що за думи, млади момко! На вашата възраст да говорите за живота с такова безразличие, с такъв гняв... Какво ви е направил животът?

— Нищо. Отегчава ме...

Той учеше философия в Християния и завладян от идеите на Шопенхауер и Хартман, беше започнал да намира живота мрачен, безсмислен, объркан. Най-сетне стигнал до самоубийство, беше прибрал книгите си по настояване на родителите си и бе тръгнал да пътува, преследван навсякъде от същата скука, от мрачното безсмислие на живота. Тартарен и приятелите му му се струваха единствените доволни от живота същества, които бе срещал някога.

Добродушният П. К. А. се разсмя.

— Такива сме си ние, млади момко. Всички тарасконци сме такива. Благодатен край. От сутрин до вечер всички се смеят, пеят, а през останалото време танцуват... Ето така... Хопа!

И той започна да подскача с грацията и лекотата на огромен, разперил криле бръмбар.

Но делегатите нямаха железните нерви и неуморната бодрост на своя вожд. Екскурбаниес мърмореше:

— Председателят се увлича... Отиде до полунощ.

Бравида стана разгневен.

— Хайде да си лягаме! Не мога повече да седя с моя ишиас...

Тартарен се съгласи, като си спомни за предстоящото изкачване на другия ден; и тарасконците тръгнаха по широката гранитна стълба със свещи в ръка към стайте си, докато татко Балте отиде да се погрижи за провизиите и да наеме мулета и водачи.

— Охо, сняг!...

Това бяха първите думи на добродушния Тартарен при неговото събуждане, когато видя покритите със скреж стъкла и обляната в бяло стая; но като закачи малкото си огледало за бръснене на прозореца, той разбра грешката си и осъзна, че цялата тази светлина се лее от Монблан, искрящ срещу него под великолепното слънце. Той отвори прозореца си и в стаята нахлу леден пощипващ и освежаващ вятър, заедно със звъна на стадата, които овчарите зовяха с тръбите си. Нещо здраво, пасторално изпълваше въздуха, нещо, което не беше усещал досега в Швейцария.

Долу го чакаха водачи, носачи; шведът вече седеше на мулето; около него се струпяха тълпа любопитни, семейството на пастора, всичките му бойки дъщери, в утринни тоалети, дошли още веднъж да разменят *shake hands* с героя, който занимаваше въображението им.

— Великолепно време! Побързайте!... — викаше съдържателят на хотела, а черепът му лъщеше на слънцето като тиган.

Тартарен съвсем не се размотаваше, но не беше лека работа да изтръгне от съня им приятелите си, които трябваше да го придружат до Пиер-Поантю, където свършваше мулетарският път. Нито молбите, нито уговорките бяха в състояние да накарат Командира да скочи от леглото; нахлупил нощното боне до ушите си, с нос към стената, той се задоволи да отговори на укорите на председателя с една цинична тарасконска поговорка:

— Който се хвали, че става в зори, спи до обяд.

А Бомпар повтаряше непрекъснато:

— Да му се не види и Монблан!... Ама че дивотия...

Той стана чак когато П. К. А. направо му заповяда да го стори.

Най-сетне керванът потегли и премина по малките улици на Шамони много тържествено. Начело беше Паскалон, яхнал муле,

развял знамето, а накрая на шествието, сериозен като китайски мандарин, заобиколен от водачите и носачите, които вървяха от двете страни на мулето му, се тръскаше добродушният Тартарен, по-ярък алпинист от когато и да било, с нови очила с изпъкнали опушени стъкла и с прословутото си въже, произведено в Авињон, станало отново негова собственост, известно е на каква цена.

Всички бяха вперили поглед в него почти колкото и в знамето и той ликуваше под невъзмутимата си маска, любуваше се на живописните селски савойски улици, много по-различни от улиците в швейцарските села, прекалено чисти и прекалено излъскани, също като нова играчка или панаирджийски павилион, пълна противоположност на едва подаващите се над земята колиби, където оборът заема почти цялата площ, и наред с тях великолепните големи пететажни хотели, чиито фирми блестят като лъскавата фуражка на някой портиер, черния фрак и леките обувки на някой метрдотел сред савойските забрадки, бархетните жакети и плъстените широкополи шапки на въглищарите. На площада имаше разпрегнати коли, пътнически карети, както и талиги; множество свине се грееха на слънце пред пощата, откъдето излезе един англичанин с бяла панама, с пакет писма и един брой на „Таймс“, който той четеше пътьом, преди да е отворил още кореспонденцията си. Кавалкадата на тарасконците напредваше сред всичко това под топуркането на мулетата, войнствения вик на Екскурбаниес, на чийто „гонг“ слънцето бе възвърнало силата, веселия звън на хлопатарите на стадата, пасящи по околните склонове, и шума на реката избликваща буйно под ледника, бяла и искряща, сякаш натоварена със слънце и смях.

В края на селото Бомпар доближи мулето си до мулето на председателя и му каза, ококорвайки очи:

— Тартарейн, трябва да ви говоря.

— След малко — каза П. К. А., защото в момента водеше философски спор с младия швед, чийто мрачен песимизъм искаше да победи с прелестната гледка, която ги заобикаляше, с пасищата, потънали в сенки и светлини, с тъмнозелените гори, увенчани с белотата на ослепителния фирн.

След два безплодни опита да се доближи до Тартарен, Бомпар се отказа. Като прекоси по малък мост Арва, керванът тръгна по един от тези лъкатушни тесни пътища сред боровете, където мулетата се

нареждат едно след друго и с фантастичните си копита успяват да заобиколят всички извивки над пропастите, а нашите тарасконци трябваше да съсредоточат вниманието си единствено в това да запазват равновесие, повтаряйки непрекъснато: „Хайде... по-леко... Дявол да го вземе...“, с което задържаха животните.

В хижата на Пиер-Поантю, където Паскалон и Екскурбаниес трябваше да чакат завръщането на алпинистите, Тартарен беше толкова зает да поръчва обяда, да бди за настаняването на водачите и носачите, затова пак не обърна внимание на шушукането на Бомпар. Но странно нещо! Едва по-късно забелязаха, че въпреки хубавото време, пивкото вино и чистия въздух на две хиляди метра над морското равнище, закуската премина тъжно. Докато встрани се носеха смеховете и веселите закачки на водачите, на масата на тарасконците всички мълчаха, чуваше се само шумът от звъntenето на чашите и потропването на чиниите върху небоядисаната дървена маса. Кой знае дали поради присъствието на мрачния швед, дали поради явното безпокойство на Гонзаг, или поради някакво предчувствие, но компанията тръгна тъжна като батальон без музика към Босонския ледник, откъдето започва истинското изкачване.

Щом се озова на леда, Тартарен не можа да се въздържи да не се усмихне при спомена за Гуги и за своите усъвършенствувани котки. Каква разлика между новака, какъвто беше тогава, и първокласния алпинист, какъвто се чувствуваше сега! Стъпил здраво с тежките си обувки, които портиерът на хотела беше подковал същата сутрин с четири големи шипа, умело служещ си с ледосекача, той вече не се нуждаеше от водач, който да го поддържа, а който просто да му показва пътя. Тъмните очила смекчаваха блясъка на ледника, посипан с пресен сняг от една току-що паднала лавина, а тук-там се отваряха зеленикавосини езера, плъзгави и коварни; напълно спокоен, убедил се от опит, че няма ни най-малка опасност, Тартарен вървеше по ръба на пропастите с гладки, обагрени в различни отблясъци стени, с безкрайни дълбини, минаваше сред ледникови блокове, зает единствено да не изостава от шведския студент, дързък турист, с дълги гетри със сребърни закопчалки, обтегнати върху тънките му сухи крака, с които той стъпваше, вдигайки и пускайки алпенцока си тъй, сякаш вървеше на три крака. Философският им спор продължаваше напук на трудностите по пътя и върху ледената площ, кънтяща като

замръзнала река, се носеше свойският задъхан плътен глас на добродушния дебелан.

— Вие ме познавате, Ото...

В това време Бомпар изживяваше хиляди неприятности. Дълбоко убеден още от сутринта, че Тартарен само се хвали и няма да тръгне за никакъв Монблан, както сигурно не е ходил на Юнгфрау, нещастният домакин се беше облякъл с обикновени дрехи, без гвоздеи на обувките си и дори не беше използвал прословутото си изобретение за подковаване обувките на военните, не носеше и алпенщок, тъй като планинарите на Чимборасо не си служеха с подобни неща. Имаше само жилава пръчка, която много подхождаше на шапката му със синя панделка и на дългото му зимно палто, така че когато наближиха ледника, страшно се уплаши, защото въпреки големите си хвалби този Ментърджия никога не беше се изкачвал никъде. Той се успокои все пак, като видя от морената с каква лекота Тартарен върви по леда и се реши да го последва до спирката Гран-Мюле, където трябваше да прекарат нощта. И дотам едва-едва се добра. Щом стъпи на леда, веднага се просна по гръб, втория път падна на коленете и на ръцете.

— Не, благодаря, нарочно го направих... — увери той водачите, които искаха да му помогнат да стане. — Така де, по американски!... Както на Чимборасо.

Това положение му се стори удобно и той продължи да върви на четири крака, с килната назад шапка, метейки с дългото си палто снега като сива мечка; при това, без да загубва присъствие на духа, той разказваше на тези, които вървяха край него, че в Андите се бил изкачил така на един връх, висок десет хиляди метра. Не казваше за колко време се е изкачил, но вероятно е било твърде дълго, ако се съди по времето, за което измина прехода до Гран-Мюле, където пристигна един час след Тартарен, при това цял овалян в кален сняг, с измръзнали пръсти в плетените ръкавици.

В сравнение с хижата на Гуги хижата, построена от общината на Шамони на Гран-Мюле, беше просто комфортна. Когато Бомпар влезе в кухнята, където гореше буен огън от дърва, той завари Тартарен и шведа, които сушаха обувките си докато пазачът, стар корав планинар с дълги бели коси, им показваше съкровищата от малкия си музей.

В този мрачен музей бяха събрани останки от всички злополуки, станали на Монблан, откакто старецът държеше хижата, вече цели

четиридесет години. Изваждайки един по един предметите от витрината, той разказваше за тъжния им произход... С това парче от знаме и с тези копчета от жилетка бил свързан споменът му за един руски учен, застигнат от снежна буря в ледника Бренва... Тази челюст принадлежала на един от водачите на прочутата експедиция от единадесет пътешественици и носачите, изчезнали в снежен ураган... Под лъчите на залязващото слънце и бледите отблясъци на снеговете в прозорците, във всичките тези скръбни реликви и в тъжните монотонни разкази имаше нещо тягостно, още повече че старецът говореше особено задушевно с треперещия си глас и дори проля няколко сълзи на вълнуващите места, например когато разгъна един зелен воал на английската дама, затисната от лавина през 1827 година.

Напразно Тартарен се успокояваше с далечните дати, когато бяха станали тези събития, напразно се уверяваше, че по това време Компанията още не е била осигурила безопасно изкачване. Сърцето му се сви от приказките на този савойски оплаквач и той излезе да подиша чист въздух навън.

Ноцта се беше спуснала и беше притиснала низините. Босоните се очертаваха бледи и близки, докато Монблан се възправяше все още розов, гален от гаснещото слънце. Южнякът се успокои от тази усмивка на природата, когато изведнъж край него изникна сянката на Бомпар.

— Вие ли сте, Гонзаг... както виждате, излязох да подишам въздух. Тоя старец ме притесни с приказките си.

— Тартарейн — каза Бомпар, като стисна лакътя му така, че щеше да го смаже, — май това е достатъчно. Не е ли време да приключите с тази смешна експедиция?

Великият човек втренчи в него разширените си от безпокойство очи.

— Какви ми ги разправяте?

Тогава Бомпар му обрисова страшна картина на хилядите опасности, които ги заплашват — пропастите, лавините, вихрите, бурите.

Тартарен го прекъсна:

— Хайде бе, шегаджия, ами Компанията?... Да не би на Монблан да не е така добре подредено, както на другите планини?

— Подредено ли?... От Компанията?... — запита Бомпар изумен, тъй като не си спомняше нищо от своята тарасконада.

Тогава Тартарен му повтори дума по дума всичко, което му беше разказал на Швейцарското акционерно дружество, за подредените планини и лъжливите пропасти. Бившият домакин на клуба се разсмя.

— Ама вие повярвахте ли ми?... Та това беше чиста измишльотина! Нали знаете, че в Тараскон всички сме майстори на такива приказки.

— Как така — възрази Тартарен, силно развълнуван, — а нима на Юнгфрау всичко не беше подредено?...

— Разбира се, че не.

— Ами ако въжето се беше скъсало?...

— Ах, бедни ми приятелю...

Нашият герой затвори очи, пребледнял със задна дата от страшната перспектива, и за миг изпадна в нерешителност... Този пейзаж, заплашващ с гибел в ледовете, студ, мрак, пропасти... жалбите на стария пазач на хижата, все още звучащи в ушите му... „Дявол да го вземе, какво да каже човек...“ После изведнъж си помисли за своите съграждани в Тараскон, за знамето, което трябваше да забие на върха, и си каза, че с добри водачи и с приятел като Бомпар, готов на всички изпитания... Пък и нали беше покорил вече Юнгфрау, защо да не се опита да стигне и Монблан?

И поставяйки широката си длан на рамото на своя приятел, той заговори с твърд глас:

— Слушайте, Гонзаг...

---

[1] Ръкостискания (англ.). — Б.пр. ↑

XIII

ЗЛОПОЛУКАТА

През една тъмна, страшно тъмна нощ, без луна, без звезди, без небе, върху трептящата белота на безкрайна снежна стръмнина бавно се разтяга дълго въже, за което са се вързали една зад друга боязливи фигурки, предшествувани на сто метра от червеното петно на един фенер. Удари на ледосекачи звънтят по втвърдения сняг и единствено търкалящите се парчета лед нарушават безмълвието на фирна, който приглушава стъпките на кервана, а после от време на време се чува вик, спотаена жалба, строполено на леда тяло и веднага плътен глас, който се разнася откъм края на въжето:

— Хайде и внимавайте да не падате, Гонзаг!

Тъй като горкият Бомпар се беше решил да последва своя приятел Тартарен до самия връх Монблан. От два часа през нощта — а сега часовникът с будилника на председателя показваше четири — нещастният водач вървеше опипом, също като каторжник, прикован за веригата; той се влачеше, блъскаше се, олюляваше се, мъчеше се да съдържа безкрайните възклицания, които му идваха непрекъснато на устата по време на тая злополучна авантюра с дебнещите го от всички страни лавини, които при най-малкото сътресение, при най-лекото колебание на прозрачния въздух могат да предизвикат строполясване на снежни преспи или на лед. Да страда мълчаливо, какво мъчение за един тарасконец!

Но керванът внезапно спря да отдъхне; Тартарен попита какво се е случило, той дочу полугласно воден спор и оживени шушукания.

— Вашият приятел не желае да върви повече!... — каза шведът.

Редът в движението беше нарушен, човешката броеница се разтегна, зърната се доближиха и ето че се озоваха в края на огромна пропаст, която планинарите наричат „пукнатина“. Над преминатите досега пукнатини прехвърляха стълби, по които те изпълзваха на колене; тук обаче пропастта беше много широка и противоположният ѝ край се издигаше на височина осемдесет до сто фута. Трябваше да

слязат на дъното на дупката, която се стесняваше, като издълбаят стъпала с ледосекачите, и след това да се изкачат от другата страна. Но Бомпар упорито отказваше да помръдне.

Наведен над пропастта, която тъмнееше бездънна, той гледаше как се движи в мъглата малкият фенер на водачите, които подготвяха пътя. Тартарен, също не особено спокоен, си даваше кураж, като увещаваеше приятеля си:

— Хайде, Гонзаг, по-смело!

А след това, понижавайки глас, се позоваваше на честта, напомняше му Тараскон, знамето, Клуба на алпинистите.

— Хайде бе, клуба, нямам нищо общо с него — отговаряше Бомпар цинично.

Тогава Тартарен му обясни, че той ще му намества краката по стъпалата и че няма нищо по-лесно от това.

— За вас може да е лесно, но не и за мен...

— Ами нали вие сам казвахте, че имате навик да...

— Е, тъй де, навик... но какъв навик? Малко ли навици имам аз... Навик да пуша, да спя...

— И най-вече да лъжете... — прекъсна го председателят.

— Хайде бе... само да преувеличавам... — каза Бомпар, без да му мръдне око.

Все пак пред заплахата да остане сам, след много колебания той най-сетне се реши и започна да се спуска бавно и внимателно по тази страшна мелничарска стълба... Още по-мъчно беше да се изкачи по другата права и гладка стена, по-висока от кулата на крал Ръоне в Тараскон. Долу мигащото огънче от фенера на водачите приличаше на летяща светулка. Но няма как, трябваше да се овладее, снегът под краката не беше устойчив, откъм широката бездна, която не се вижда, а по-скоро се отгатва, в подножието на ледената стена, облъхната от студа, веещ от подземните гълбини, се чуваше бълбукане на топящ се сняг и течаща вода.

— Хайде и внимавайте да не паднете, Гонзаг!

Тези думи, които Тартарен произнасяше с ласкав тон, почти умолително, добиваха страшен смисъл, тъй като катерачите, задържащи се сега с ръце и с крака един под друг, завързани с въжето, трябваше да извършват отмерени движения — падането или несръчността само на един от тях щеше да постави всички в опасно

положение. И повече от опасно, дявол да го вземе! Достатъчно беше да чуе човек как подскачат и летят надолу ледените късове, как ехото повтаря шума от падането им в пропастите и непознатите дълбини, за да си представи каква чудовищна паст го дебне, готова да го сграбчи при най-малката грешна стъпка.

Но какво пак става? Ето че дългият швед, който е точно пред Тартарен, се спира и докосва с подкованите су токове каскета на П. К. А. Напразно водачите викат „Напред!“, а председателят: „Вървете, млади човече!“. Нищо не помръдва. Изправен с цял ръст, задържал се небрежно с крака, шведът се навежда и изгряващото слънце осветява рядката му брада, странното изражение на разширените му очи, когато той прави знак на Тартарен.

— Какво падане ще е, а, само да рече човек?

— Ех, представям си... всички ни ще повлечете!... Хайде, вървете!...

Шведът продължаваше да стои неподвижно.

— Чудесен случай да свърша с живота, да премина в небитието през недрата на земята, да се търкалям от пропаст в пропаст като това парче лед, което ей сега ще ритна с крак...

И той се наклони застрашително, за да проследи как подскача и звънти безкрай в нощта леденият къс.

— Нещастнико, внимавайте!... — извика Тартарен, пребледнял от ужас, и като се вкопчи отчаяно в мократа стена, поде отново пламенната си реч в прослава на живота:

— В живота има толкова хубави неща, дявол да го вземе... На вашата възраст, такъв красив младеж... нима не вярвате в любовта?

Не, шведът не вярваше в любовта. Идеалната любов била лъжа на поетите, а другата — потребност, каквато той никога не бил изпитвал.

— Е, да, да!... Вярно е, че поетите са малко нещо тарасконци, винаги преувеличават, но все пак женските, така наричат дамите при нас, си ги бива. После идват децата, мънички такива едни, хубавки, и приличат на вас...

— Зарежете ги децата, те са само източник на грижи! Откакто ме е родила, майка ми непрекъснато плаче.

— Слушайте, Ото, вие ме познавате, мили приятелю...

С цялата си доблестна и отзивчива душа Тартарен се мъчеше да оживи, да раздвижи от разстояние тази жертва на Шопенхауер и на Хартман, двама шутове, с които много би му се искало да се срещне насаме по някоя тясна пътека, дявол да го вземе, за да ги накара да заплатят за цялото зло, причинено от тях на младежта...

Представете си този философски спор край високата ледена стена, студена, синкавозелена, влажна, докосвана само от блед лъч, нанизаните във върволица човешки тела, както и злоещото клокочене, което се надигаше от зиналите бели дълбини, ругатните на водачите, заплахите им, че ще се развържат и ще зарежат пътниците. Най-сетне Тартарен, като видя, че никакви уговорки не могат да убедят този безумец, да разпръснат неговото желание да умре, той го посъветва да се хвърли от най-високата точка на Монблан...

— Оттам виж, струва си да умре човек! Красива смърт сред стихиите... Но тук, в такава изба, хайде бе, глупости!...

Той изрече всичко това така изразително и отривисто, толкова убедено, че шведът сви знамената. И ето че те се озоваха един зад друг на върха на страшната *пукнатина*.

Всички се развързаха, спряха се да отдъхнат, да пийнат по глътка и да хапнат. Разсъмна се. Студена и бледа утрин над грандиозен амфитеатър от върхове и копия, а над тях все още на хиляда и петстотин метра, се извисяваше Монблан. Водачите оживено махаха с

ръце, съвещаваха се настрана, поклащаха глави. Сгушени и натежали под тъмните дрехи върху бялата земя, те приличаха на алпийски съсели, готови да заспят зимен сън. Бомпар и Тартарен, неспокойни и премръзнали, оставиха шведа да яде съвсем сам и се приближиха до тях точно когато главният водач каза сериозно:

— Пуши си лулата, спор няма.

— Кой си пуши лулата? — запита Тартарен.

— Монблан, господине, погледнете!

И човекът показа горе над върха, където се виеше тънък бял дим към Италия.

— И какво означава това, драги приятелю, Монблан да си пуши лулата?

— Това означава, господине, че на върха духа страшен вятър, извива се снежна буря, която не след дълго ще връхлети върху нас и, дявол да го вземе, това е много опасно!

— Да се връщаме! — каза позеленял Бомпар.

А Тартарен добави:

— Да, да, разбира се, без глупаво самолюбие!

Но тук се намеси шведът; той бил платил да го заведат до Монблан и нищо нямало да го възпре да отиде там. Щял да се качи сам, ако никой не го придружи.

— Страхливци! Страхливци! — обърна се той към водачите със същия задгробен глас, с който преди малко говореше за самоубийство.

— Ще видите дали сме страхливци... Завързвай се и на път — извика главният водач.

Този път Бомпар протестира енергично. До гуша му било дошло, искаше да го върнат.

— Виждате отлично, че този млад човек е луд — подкрепи го горещо Тартарен, като им показа шведа, тръгнал вече с големи крачки под кълбата сняг, които вятърът започваше да гони от всички страни.

Но нищо вече не можеше да спре планинарите, след като ги бяха обидили, че са страхливци. В съселите се беше пробудила храбростта и Тартарен не можа да убеди нито един водач да ги отведе двамата с Бомпар до Гран-Мюле. Всъщност не бяха кой знае колко далеч — три часа път плюс едно отклонение от двадесет минути, за да заобиколят голямата пукнатина, ако не им стигне смелост да я минат сами.

— Дявол да го вземе, така е, много беше страшно — каза Бомпар, без да се стеснява, и двете групи се разделиха.

И тарасконците се озоваха съвсем сами. Те напредваха предпазливо по снежната пустиня, завързани с едно въже, Тартарен напред, опипвайки сериозно с ледосекача си почвата, проникнат от чувството за поетата отговорност, което го подкрепяше.

— Смелост! Хладнокръвие!... Ще се измъкнем!... — викаше той непрекъснато на Бомпар.

Така по време на бой командирът заглушава в себе си страха, като размахва сабята си и вика на войниците: „Напред, вашта... всички куршуми не убиват!“.

И ето ги най-сетне на ръба на страшната пропаст. Оттук до крайната цел нямаше вече сериозни препятствия; но вятърът бушуваше, ослепяваше ги със снежни вихрушки. Невъзможно беше да вървят повече, защото имаше опасност да се заблудят.

— Да се спрем за миг — предложи Тартарен.

Скриха се на завет под огромен леден блок. Мушнаха се под него, постлаха непромокаемата наметка на председателя и изпиха по глътка ром от единствената манерка, която им беше останала, тъй като водачите им бяха отнесли всички провизии. По телата им се разля блажена топлинка, а ударите на ледосекача по височината ставаха все по-слаби и по-слаби и показваха, че експедицията напредва. Тези удари отекнаха в сърцето на П. К. А. като съжаление, че не се е изкачил до горе на Монблан.

— Кой ще го узнае — възрази му Бомпар безсрамно, — носачите взеха със себе си знамето, в Шамони ще си помислят, че вие сте го забили.

— Имате право, честта на Тараскон е спасена... — заключи Тартарен убедено.

Но стихииите бушуваха, надигна се ураган, заваля сняг на огромни парцали. Двамата приятели замлъкнаха, обзети от мрачни мисли — спомняха си костницата във витрината на стария пазач на хижата, печалните му разкази, преданието за онзи американски турист, когото намерили вкаменен от студ и глад, държащ в сгърчената си ръка бележник, където били записани всичките му мъки, до последното конвулсивно свиване на пръстите, когато моливът се изплъзнал и разкривил подписа му.

— Имате ли бележник, Гонзаг?

Гонзаг, който разбра без повече подробности за какво става дума, възкликна:

— Хайде бе, бележник... Ако мислите, че ще се оставя да умра като оня американец... Ставайте да вървим, да се измъкнем оттук.

— Невъзможно... Още при първата крачка вятърът ще ни отнесе като сламки и ще ни захвърли в някоя пропаст.

— Тогава да викаме, хижата не е далеч...

И Бомпар на колене, подал глава изпод ледения блок замуча като крава на пасище:

— На помощ, на помощ, тук!

— На оръжие! — изрева на свой ред Тартарен с най-плътния си бас, който отекна като гръм в пещера.

Бомпар стисна ръката му.

— Какво правите, ами леденият блок!...

Наистина цялата ледена грамада трептеше, само да дъхнеш и цяла огромна маса щеше да се стовари върху главите им. Те застинаха неподвижни в страхотното безмълвие, много скоро нарушено от далечно срутване, което се приближаваше, нарастваше, завладяваше хоризонта и от бездна на бездна най-сетне потъваше под земята.

— Горките хора — промърмори Тартарен, като си помисли за шведа и за водачите, без съмнение достигнати и отнесени от лавината.

А Бомпар поклати глава:

— Да не би ние да сме се наредили по-добре от тях.

И действително положението им беше страшно, те не смееха нито да мръднат в ледената пещера, нито да излязат навън в бурята.

И сякаш за да увеличи тревогата в сърцата им, от дъното на долината до тях достигна лай на куче, което виеше на смърт. Изведнъж Тартарен, с пълни със сълзи очи и с треперещи устни, улови ръцете на приятеля си и гледайки го с обич, каза:

— Простете ми, Гонзаг, да, да, простете ми. Аз бях толкова груб към вас, наричах ви Ментърджия...

— Хайде де! Голяма работа!...

— Аз по-малко от когото и да било имах право да го сторя, защото твърде много съм лъгал през живота си и в този върховен час имам нужда да излея сърцето си, да споделя с някого, да призная публично лъжите си.

— Лъжите си ли?...

— Слушайте, приятелю, аз изобщо никога не съм убивал лъвовете.

— Това никак не ме учудва — заяви Бомпар спокойно, струва ли си човек да се измъчва за такава дреболия?... Нашето слънце е виновно за всичко. Ние се раждаме с лъжата... Е, ами аз... Кой знае дали някога съм казал поне една истина в живота си? Щом си отворя устата, и заговорва моят Юг. Не познавам нито един от хората, за които разказвам, никога не съм бил в страните, за които говоря. И всичко това се превръща в такава плетеница от измислици, че сам не мога да се оправя в нея.

— Това е то въображението, дявол да го вземе! — въздъхна Тартарен. — Ние сме лъжци поради въображението си.

— Но тези лъжи не са причинявали никому зло, докато такъв злобар, завистник като Косткалд...

— Да не говорим никога вече за този мерзавец — прекъсна го П. К. А., обзет от внезапен пристъп на бяс. — Дя-пол да го вземе, все пак обидно е...

Но той замлъкна, защото Бомпар махна уплашено с ръка.

— Ах, вярно, леденият блок...

И понижавайки тон, принуден да излее шепотом своя гняв, горкият Тартарен продължи да проклина тихо, като кривеше силно и смешно уста.

— Малко обидно е да умреш в разцвета на възрастта заради някакъв си злодей, който в този момент най-спокойно си пие кафето на Стъргалото.

Докато той сипеше проклетия, малко по малко просветна. Спря да вали сняг, вятърът също стихна, по сивото небе се появили сини кътчета. Бързо, на път! Двата се завързаха с вължето и когато Тартарен застана начело както преди, той се обърна с пръст на устата:

— Само че, Гонзаг, това, дето си го казахме, между нас да си остане.

— Има си хас!

И те поеха бодро напред, затъвайки до колене в прясно нападалия сняг, който бе погълнал в своята девствена пелена следите на кервана, така че Тартарен всеки пет минути поглеждаше компаса си. Но този тарасконски компас, свикнал с топлите климати, беше премръзнал в Швейцария. Стрелката играеше на четири посоки,

трептеше, колебаеше се; и те вървяха напред, очаквайки да зъзнат черните скали на Гран-Мюле сред еднообразната безмълвна белота с върхове, копия и купчини, която ги заобикаляше, заслепяваше ги и ги плашеше, защото можеше да прикрива страшни пропасти под краката им.

— Хладнокръвие, Гонзаг, хладнокръвие!

— Точно то не ми достига — съкрушено отговори Бомпар и застана: — Ой, кракът ми!... Ой, коляното ми!... Загубени сме, никога няма да стигнем!...

Вървяха от два часа по стръмен заснежен склон, когато Бомпар изведнъж извика изплашено:

— Тартарейн, ама ние се изкачваме!

— Хай, дявол да го вземе, виждам, че се изкачваме — съгласи се П. К. А., чиято бодрост започваше да намалява.

— Според мен трябваше да слизаме!

— Да, ама какво мога да направя? Като стигнем догоре, може от другата страна да се спуснем...

И наистина започна едно спускане, не ти е работа, по снегове, по ледове, остри и отвесни, а в далечината на този блестящ и страховит бял простор, в бездънните дълбини на една скала беше кацнала хижа. Трябваше да достигнат преди нощта до това убежище, може би с непосилна мъка, сред опасности, но бяха загубили посоката на Гран-Мюле.

— Гледайте да ме държите, Гонзаг, разбрано!

— И вие мене, Тартарейн.

Те си разменяха тези съвети, без да се виждат, разделени от един гребен, зад който Тартарен беше изчезнал, така че единият от тях

трябваше да се изкачва, а другият да слиза бавно и страхливо. Престанаха дори да си говорят, като съсредоточиха всичките си жизнени сили да не направят погрешна стъпка, да не се плъзнат. Изведнъж, на почти един метър от гребена, Бомпар чу страшния вик на своя спътник и в същото време почувства, че въжето се опъна силно и се разлюля безредно... Трябваше да устои, да се впие в леда, за да задържи приятеля си над пропастта. Но въжето сигурно беше старо, защото при това опъване внезапно се скъса.

— Ай да му се не види!

— Дявол да го вземе!

Тези два злокобни вика се разнесоха едновременно и разкъсаха мълчанието и самотата, после се възцари страшно спокойствие, мъртвешко спокойствие, вече ненарушаване от нищо в това обширно царство на девствени снегове.

Привечер един човек, смътно приличащ на Бомпар, изкалян призрак с изправени коси, цял подгизнал, пристигна в хижата Гран-Мюле, където го разтриха, затоплиха го и го сложиха да легне; на всички въпроси той отговаряше все едно и също, облян в сълзи, като вдигаше ръце към небето:

— Тартарен... загина... скъсано въже...

Най-сетне успяха да разберат какво голямо нещастие се беше случило.

Докато старият пазач се вайкаше и се готвеше да добави нова глава към своите разкази за нещастни случаи в планината и да попълни костницата си с останките от злополуката, шведът и водачите му, които вече бяха се върнали, тръгнаха да търсят злочестия Тартарен с въжета и стълби, с всички спасителни съоръжения. Уви, безполезно! Бомпар беше като ударен по главата и не можеше да даде никакво точно указание нито за драмата, нито за мястото, където беше станала тя. Намериха само на Дом дю Гуте парче въже, останало в една цепнатина на леда. Но това въже, странна работа, сякаш беше отрязано от двата края с острие. Вестниците на Шамбере поместиха снимка на въжето. Най-сетне след цяла седмица обиколки и грижливо претърсване, като се убедиха, че горкият председател не може да бъде намерен, че е изчезнал безследно, делегатите си тръгнаха обратно за Тараскон и отведоха със себе си Бомпар, чийто мозък беше засегнат; той явно не можеше да свикне със страшното нещастие.

— Не ми говорете за това — прекъсваше ги той, щом споменаха за злополуката. — Никога не ми напомняйте за това!

Без всяко съмнение Монблан беше взел още една жертва, и то каква жертва!

XIV ЕПИЛОГ

Едва ли под слънцето на която и да е страна има по-интересен град от Тараскон. Понякога в празнични дни целият град излиза навън, тамбурините гърмят, Стъргалото гъмжи от хора и врява, изпъстрено със зелени и червени поли, с арлезиански забрадки, с големи разноцветни афиши, за борби между мъже и юноши, за бой с камаргски бикове, но стигаше някой шегаджия да извика: „Бясно куче“ или: „Отвързан бик!“ и всички се втурваха да бягат, блъскаха се, изплашваха се, залостваха вратите с всички резета, спускаха щорите като при буря и Тараскон обезлюдяваше, онемяваше, без нито една котка, без жива душа, дори щурците се притаяваха и се наежваха.

Така изглеждаше Тараскон тази сутрин, макар да не беше нито празник, нито неделя: затворени магазини, мъртви къщи, сякаш уголемени от мълчанието и самотата площади и площадчета, „Vasta silentio“^[1] — както казва Тацит, описвайки Рим по време на погребението на Германик и това сравнение между Тараскон и обвития в траур Рим е съвсем уместно, тъй като днес в тарасконската катедрала се отслужваше заупокойна молитва за душата на Тартарен и цялото население оплакваше своя герой, своя бог, своя непобедим притежател на двойни мускули, загинал под ледниците на Монблан.

Докато погребалният звън отронваше своите злокобни ноти над пустите улици, госпожица Турнатоар, сестрата на лекаря, която поради лошото си здраве стоеше винаги вкъщи, примряла от скука в голямото си кресло до прозореца, гледаше навън и слушаше камбаните. Къщата на Турнатоар беше по пътя за Авиньон, почти срещу къщата на Тартарен, и гледката на този именит дом, чийто притежател нямаше вече да се върне, желязната градинска врата, затворена завинаги, а дори и сандъчетата на малките савойски ваксаджийчета, наредени до вратата, терзаеха сърцето на клетата болна госпожица, разкъсвано от тайна страст към тарасконския герой повече от тридесет години. О, загадки на старомоминското сърце! Каква радост беше да го дебне все

в едни и същи часове и да се пита: „Къде ли отива той?...“. Да наблюдава различното му облекло — костюма на алпинист или отровназеления жакет. Сега нямаше да го види никога вече! Беше лишена дори от последното утешение да отиде да се помоли за него заедно с всички градски дами.

Но внезапно издълженото бяло конско лице на госпожица Турнатоар леко почервения; помръкналите ѝ очи със зачервени клепачи се разшириха и тя направи кръстен знак със слабата си сбръчкана ръка... Той, да, не друг, а той вървеше край стените, идваше от другия край на града. Отначало тя помисли, че има халюцинации... Нищо подобно, това беше самият Тартарен, от плът и кръв, само че преbledнял, жалък, парцалив, и се промъкваше край стените като бедняк или крадец. Но за да обясним тайното му пристигане в Тараскон, трябва да се върнем на Монблан, на Дом дю Гуте точно в онзи миг, когато двамата приятели бяха застанали от двете страни на Дом и Бомпар почувствува как въжето, което ги свързваше, внезапно се опъна, сякаш беше паднало тяло.

Всъщност въжето се беше заклезило между две парчета лед и Тартарен, понеже усети същото сътресение, помисли, че приятелят му пада и ще го увлече. И тогава, в тази върховна минута... — боже мой, как точно да го кажем — в тревожния страх за живота си и двамата, забравяйки тържествената клетва в хотел „Балте“, със същото движение, ръководени от един и същ инстинктивен жест, прерязаха въжето. Бомпар със своя нож, Тартарен с удар на ледосекача; после, ужасени от престъплението си, убедени, че са пожертвували приятеля си, те хукнаха в различни посоки.

Когато Бомпар се появи като призрак в Гран-Мюле, Тартарен като сянка се добра до пазача в Авесай. Как, по какво чудо, след колко падания и плъзгания? Монблан единствен би могъл да го каже, защото горкият П. К. А. остана два дни в пълно вцепенение, неспособен да произнесе и най-малкия звук. Щом се посъвзе, го свалиха в Кормайор, което е италианският Шамони. В хотела, където се настани, за да се възстанови, говореха все за страшната злополука на Монблан, както за нещастния случай на Сервен — още един алпинист беше загинал поради скъсване на въже.

Убеден, че става дума за Бомпар и измъчван от угризения, Тартарен не смееше нито да настигне делегацията, нито да се върне у

дома си. Предварително виждаше по всички устни, четеше във всички очи въпроса: „Кажки, какво направи с брат си Авел?“. После парите му се свършиха, бельото му се износи, започнаха септемврийските студове, хотелите се обезлюдиха и той трябваше да замине. В края на краищата никой не го беше видял да извършва престъплението, нищо не му пречеше да измисли някаква история. Той се разсея по пътя и започна да се съвзема. Но когато доближи Тараскон, когато видя очертанията на Алпините по синьото небе, отново го обхванаха срам, угризения, страх от съда и за да избегне шумното пристигане на претъпканата гара, той слезе на последната спирка преди гарата.

Ах, веднъж ли бе изминавал този хубав тарасконски път, бял и потънал в прах, по който падат сенките само на стълбовете и телеграфните жици, веднъж ли бе вървял тържествуващо начело на своите алпинисти или на своите ловци на каскети, а кой би могъл да го познае сега, него, блестящия, нагиздения, в тези разкъсани и мръсни парцали, с тези недоверчиви очи на престъпник, когото полицаите дебнат? Беше ужасна жегга въпреки края на сезона и динята, която си купи от един търговец, му се услади безкрай; изяде я в сянката на колата, докато селянинът изливаше гнева си срещу тарасконските домакини, които не бяха дошли на пазара тази сутрин поради „някаква заупокойна молитва за някого си от града, загинал в някаква дупка, там, на планините... Ей затова биели тъй камбаните, та се чували чак дотук“.

Нямаше вече никакво съмнение; за Бомпар биеха така камбаните и вятърът носеше погребалния им звън към пустото селце.

Какво посрещане на великия човек в родния край!

Но само минута след като вратата на малката градина бе рязко отворена и затворена и Тартарен се озова у дома си, край тесните изравнени и чисти алеи с чимшир по края, край басейна, водоскока, червените рибки, които се оживиха от скърцането на пясъка под краката му, край огромния баобаб в саксията за резеда, разнежен и блажен, обграден от топлината на своето убежище на питомен заек, той отново се почувствува в безопасност след толкова страшни приключения. Камбаните обаче, проклетите камбани забиха двойно по-силно и тъжните звуци отново разкъсаха сърцето му. Те му нашепваха с погребалния звън: „Каин, какво направи с брат си Авел? Тартарен, какво стана с Бомпар?“ Тогава, без да има смелост да

направи дори и едно движение, той седна на нагряното от слънцето перило на малкия басейн и остана там убит, съсипан за ужас на червените рибки.

Изведнъж камбаните престанаха да бият, от катедралата се изля шумна тълпа и приказките се смесиха с молбите на просякинята, седнала вляво, до неподвижните каменни светии. Черковната служба завърши и цял Тараскон се отправи към клуба на алпинистите, където на тържествено заседание Бомпар трябваше да разкаже за катастрофата и да опише последните мигове на П. К. А. Освен членовете на клуба имаше и представители на привилегированите съсловия — военни, духовници, благородници, богати търговци, които бяха заели местата си в залата за събрания; прозорците бяха широко отворени, така че градската музика, която се беше настанила долу на площадката, примесваше героичните си тъжни акорди с речите на тези господа. Огромна тълпа се стичаше около музикантите, повдигаше се на пръсти, изпъваше вратове, опитваше се да долови някоя дума, но прозорците бяха високи и никой не виждаше какво става вътре с изключение на две-три хлапета, покатерили се по клоните на големия явор; те подхвърляха откъслечно думи, както се хвърлят костилки от череша от дървото.

— Я виж Косткалд как се мъчи уж да плаче! Ах, мръсникът му, сега той се е настанил в председателското кресло... А горкият Безюке как се секне, колко са червени очите му!... Я глей, слагат траурна лента на знамето... А Бомпар се приближава до масата с трима делегати... Остава нещо там... Сега той говори. Сигурно е много важно. Ето че всички плачат...

Действително, колкото повече фантастични подробности разказваше Бомпар, толкова по-голямо ставаше оживлението. Ах, паметта му се бе възвърнала, а с нея и въображението. След като описа как той и неговият велик приятел се изкачили на връх Монблан без водачи, защото всички се отказали да ги последват, изплашени от лошото време, сами със знамето, което се развяло за пет минути на най-високия връх в Европа, той разказваше сега, и то с какво вълнение, за опасното спускане и за падането — как Тартарен паднал долу в една пропаст, а той, Бомпар, се завързал с едно двестафутово въже и се спуснал да изследва бездната по цялата ѝ дължина.

— Повече от двадесет пъти, господа, какво говоря, повече от деветдесет пъти прегледах тази ледена бездна, без да откроя нашия нещастен председател, но все пак установих по тези няколко останки в пукнатините на леда, че е бил там.

Докато говореше, той постави върху сукното на масата част от челюст, няколко косъма от брада, парче от жилетка, тока от тиранти, кажи-речи, като костницата в Гран-Мюле!

Като видяха изложените предмети, присъстващите не можеха да сдържат скръбните си пориви; дори най-коравите сърца на привържениците на Косткалд, дори най-солидните хора като Камбалалет, нотариуса, доктор Турнатоар се обляха в едри като запушалки на гарафа сълзи. Поканените дами, пицяха сърцераздирателно и надвикваха ревящия Екскурбаниес и блеещия Паскалон докато погребалният марш на градската музика се вливаше бавно и злокобно в цялата тази врява.

Като видя, че вълнението и скръбта са достигнали връхната си точка, Бомпар завърши своя разказ и с тъжен жест показва като веществени доказателства останките, съхранени в стъклени бурканчета.

— Ето, господа и скъпи съграждани, всичко което успях да намеря от нашия знаменит и обичан председател... След четиридесет години ледникът ще ни върне останалото.

И той тъкмо се готвеше да разкаже, на неосведомените току-що направеното откритие за равномерното движение на ледниците, когато малката врата в дъното скръзна и го прекъсна. Някой влезе. Изведнъж, по-блед от видение, точно срещу оратора застана Тартарен.

— Я, Тартарен!

— Ха, Гонзаг!

Толкова странно е това племе, толкова е податливо на невероятни истории и на дръзки измислици и така лесно се отказва от тях, че пристягането на великия човек, чиито останки още лежах на масата, не предизвика ни най-малко учудване.

— Слушайте, това е недоразумение — каза Тартарен, успокоен, сияещ, с ръка на рамото на човека, когото смяташе, че е убил. — Аз обходих Монблан от двете страни, изкачих се по единия склон и слязох по другия. Затова всички са помислили, че съм изчезнал.

Той премълча, че беше направил второто спускане по гръб.

— Пустият му Бомпар! — каза Безюке. — Разстрои ни с истории.

И всички се разсмяха, стиснаха си ръцете, докато навън музиката не млъкваше въпреки всички усилия и продължаваше да гърми погребалния марш за Тартарен.

— Я виж колко е жълт Косткалд!... — прошепна Паскалон на Бравида, като му посочи търговеца на оръжия, който ставаше, за да отстъпи креслото на председателя, чието добродушно лице сияеше.

Бравида както винаги остана верен на поговорките и каза тихо, като гледаше разочарования Косткалд, заел пак подчиненото си положение:

— Научил се поп на пържен боб, свършил се боб, отучил се поп.
И заседанието продължи.

---

[1] Необхватно мълчание (лат.). — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.